

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**SURİYE İÇ SAVAŞI SÜRECİNDE YAŞANAN MÜLTECİ
KRİZİ: MÜLTECİLER ÜZERİNDEN AVRUPA
BİRLİĞİ'NİN GÜVENLİK ALGILAMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:
Berna MUTLU

İstanbul, 2019

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**SURİYE İÇ SAVAŞI SÜRECİNDE YAŞANAN MÜLTECİ
KRİZİ: MÜLTECİLER ÜZERİNDEN AVRUPA
BİRLİĞİ'NİN GÜVENLİK ALGILAMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:
Berna MUTLU

Öğrenci No:
150771025

Danışman:
Dr. Öğr. Üyesi Atahan Birol KARTAL

İstanbul, 2019

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Suriye İç Savaşı Sürecinde Yaşanan Mülteci Krizi: Mülteciler Üzerinden Avrupa Birliği'nin Güvenlik Algılaması” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynakçada gösterildiğini ve çalışmamın içinde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.
25/09/2019

Berna MUTLU

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

25.09.2018

Enstitümüz *Uluslararası İlişkiler* Anabilim Dalı *Uluslararası İlişkiler* Programı yüksek lisans öğrencilerinden 150771025 numaralı **Berna MUTLU**'nun "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Suriye İç Savaşı Sürecinde Yaşanan Mülteci Krizi: Mülteciler Üzerinden Avrupa Birliği'nin Güvenlik Algılaması*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 28/05/2019 tarih ve 2019/22 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 29. maddesinin 3. fıkrası gereğince (45.) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile ~~Kabul/Red veya Düzeltme~~ kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Atahan Birol KARTAL
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE

Dr. Öğr. Üyesi Levent DEMİRELLİ
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE

Prof. Dr. Barış ÖZDAL
(Uludağ Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Berna MUTLU
Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Atahan Birol KARTAL
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans, 2019
Alanı : Uluslararası İlişkiler
Anahtar Kelimeler : Suriye, Göç, Mülteci, Avrupa Birliği, Güvenlik

ÖZ

SURİYE İÇ SAVAŞI SÜRECİNDE YAŞANAN MÜLTECİ KRİZİ: MÜLTECİLER ÜZERİNDEN AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GÜVENLİK ALGILAMASI

İnsanların sahip olduğu temel hak ve özgürlüklerin tümüne insan hakları denmektedir. İnsanların can güvenliği tehlikede olduğu zaman başka bir devlete sığınmak istemesi en temel insan hakları arasındadır.

Avrupa Birliği (AB)'ne üye olan devletler, gelişmişlik düzeyleri ve refah seviyelerinin yüksek olmasından dolayı tüm göç hareketleri için bir çekim merkezi olmuştur. Bu nedenle AB kuruluşu itibarıyla özellikle Maastricht Antlaşması ile beraber göç, mülteci ve sığınma taleplerine karşı ortak politikalar oluşturmak için düzenlemeler yapmak zorunda kalmıştır. 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı'ndan sonra milyonlarca insan evlerini terk ederek komşu devletlere ve AB üyesi devletlere sığınma talebinde bulunmuşlardır. Savaştan sonra binlerce göçmen bulundukları devletlerden yasa dışı olarak deniz yoluyla Avrupa'ya geçmeye çalışırken yaşamını yitirmiştir.

Bu çalışmada tarihsel olarak AB'nin göç, mülteci ve sığınma konusunda düzenlemiş olduğu ortak politikalar açıklanmış ve Suriye İç Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan mülteci krizinde bu politikaların yansımaları değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda, AB'nin mülteci krizindeki güvenlik algısı post-yapısalcı teori üzerinden incelenerek “kimlik” kavramının AB'nin güvenlik algısına olan etkisi açıklanmıştır.

Name and Surname : Berna MUTLU
Supervisor : Asst. Prof. Atahan Birol KARTAL
Degree and Date : Master, 2019
Major : International Relations
Key Words : Syria, Immigration, Refugee, European Union
Security

ABSTRACT

REFUGEE CRISIS DURING THE SYRIAN CIVIL WAR: EUROPEAN UNION'S PERCEPTION OF SECURITY THROUGH REFUGEES

All basic rights and freedoms are termed human rights. People want to take refuge in another country when their lives are in danger, those are among the most fundamental human rights.

It has become a center of attraction for all migration movements due to the level of development and high levels of welfare of the member states of the European Union (EU). Therefore, since the establishment of the EU, especially with the Maastricht Treaty, EU has had to make arrangements to establish common policies against immigration, refugees and asylum request. After the Syrian Civil War that started in 2011, millions of people left their homes and demanded asylum in neighboring countries and EU member states. After the war, thousands of immigrants lost their lives as they illegally attempted to cross Europe by sea.

In this study, the common policies of the European Union on migration, refugees and asylum were explained and the reflections of these policies were evaluated in the refugee crisis that emerged after the Syrian War. In this context, the EU's perception of security in the refugee crisis was examined by examining the post-structuralist theory and the effect of the concept of identity on the security perception of the EU.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

TABLolar LİSTESİ	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
HARİTALAR LİSTESİ	viii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

POST-YAPISALCI TEORİ BAĞLAMINDA GÖÇ VE ULUSLARARASI MÜLTECİ HUKUKU

1.1. Post-Yapısalcı Teori.....	5
1.2. Göç ve Göçün Çeşitleri	7
1.2.1. Yasa dışı Göçün Kaynak Ülkeleri	10
1.2.2. Yasa Dışı Göçün Transit Ülkeleri	12
1.2.3. Yasa Dışı Göçün Hedef Ülkeleri	12
1.3. Mülteci ve Sığınmacı Kavramları	13
1.4. Mülteci Hukuku'nun Gelişimi	15
1.4.1. Mülteci Statüsünün Kazanılması	16
1.4.2. Mülteci Olmayı Engelleyen Durumlar	21
1.5. Göç İle İlgili Çalışma Yapan Uluslararası Örgütler.....	24
1.5.1. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği	24
1.5.2. Uluslararası Çalışma Örgütü	25
1.5.3. Uluslararası Göç Örgütü	26
1.5.4. Avrupa Konseyi ve Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı	26
1.6. Mültecilerin Hak ve Sorumlulukları	27

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GÖÇ VE MÜLTECİ POLİTİKASI

1.1. Avrupa Birliği'nin Kuruluşu ve Amaçları	32
1.2. Avrupa Birliği'nde Göç ve Mülteci Politikasının Oluşumu	34
1.2.1. Avrupa Tek Senedi	38
1.2.2. Schengen Sözleşmesi.....	39
1.2.3. Dublin Sözleşmesi	42
1.2.4. Maastricht Antlaşması	44
1.3. Avrupa Birliği'nde Göç ve Mülteci Politikasının Gelişimi	45
1.3.1. Amsterdam Antlaşması	45
1.3.2. Tampere Zirvesi.....	47
1.3.3. Dublin II Tüzüğü	49
1.4. Ortak Avrupa Sığınma Sistemi İçin Yeniden Yapılanma Süreci.....	50
1.4.1. Lahey Programı	51
1.4.2. Lizbon Antlaşması ve Stockholm Programı.....	51
1.4.3. Dublin III Tüzüğü.....	53
1.5. Avrupa Birliği'nin Düzenli Göç Politikasının Gelişiminde Etkili Olan Faktörler	54
1.5.1. Güvenli Üçüncü Ülke Uygulaması.....	55
1.5.2. Geri Kabul Anlaşması	57
1.6. Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı.....	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SURİYE İÇ SAVAŞI BAĞLAMINDA AVRUPA BİRLİĞİ'NİN MÜLTECİLER ÜZERİNDEN GÜVENLİK ALGILAMASI

1.1. Suriye İç Savaşı'nın Ortaya Çıkışı	63
1.2. Suriye'deki Gelişmeler Sonrası Suriyeli Göçmenler	65
1.3. Suriye'den Türkiye'ye Gelen Göç Akımına Karşı İzlenen Politika	67
1.3.1. Geçici Koruma Statüsü.....	69
1.3.2. Suriyeli Göçmenlere Karşı İzlenen Uyum Politikası	71
1.3.3. Yasa dışı Göçün Yönetilmesi	72
1.4. Avrupa Birliği'nin Suriye İç Savaşı'nda Göçmen Politikası	74

1.4.1. Avrupa Birliği Kurumları'nın Göç Çalışmaları	77
1.4.2. Türkiye-Avrupa Birliği İş Birliği	81
1.4.3. Türkiye, Almanya ve AB Üçgeni	83
1.4.4. AB'ye Göç Yolları: İtalya, İspanya ve Yunanistan Örneği.....	84
1.5. Uluslararası Göç ve Güvenlik İlişkisi	86
1.5.1. Avrupa'da Göçün Güvenikleştirilmesi: Sağ Partilerin Söylemleri	88
1.5.2. Avrupa Birliği'nin Güvenlik Politikalarındaki Kimlik Unsuru.....	92
1.5.3. Avrupa Birliği'nin Kimlik Politikası'nın Suriyeli Göçmenlere Etkisi.....	97
SONUÇ	102
KAYNAKÇA.....	106

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. AB'nin 2000 Yılından İtibaren İmzalamış Olduğu ve Yürürlükte Olan Geri Kabul Anlaşmaları	58
Tablo 2: İltica Başvurusunda Bulunulan İlk 10 AB Üyesi Devlet.....	75
Tablo 3: Uluslararası ve Avrupa Konseyi Zirve Belgelerinde Göç Konusu.....	78
Tablo 4: Avrupa Parlamentosu Başkanı'nın Konuşmalarında Göç Konusu	79
Tablo 5: AB Kurumlarında Göçün Güvenlikleştirilmesi.....	81
Tablo 6: 1'e 1 Formülü Kapsamıyla Türkiye'den Çıkış Yapan Suriyeli Sayısı	84
Tablo 7: İtalya, İspanya ve Yunanistan'a Göçmenlerin Geçiş İstatistiği.....	85
Tablo 8: FPÖ ve SD Göç Karşıtı Söyleminde Ulusal Güvenlik Teması	89
Tablo 9: FPÖ ve SD'nin Göç Karşıtı Söyleminde Kültürel Güvenlik Teması.....	90
Tablo 10: FPÖ ve SD'nin Göç Karşıtı Söyleminde İç Güvenlik Teması	91

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler	70
Şekil 2: Geçici Barınma Merkezi İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler	70
Şekil 3: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı	73
Şekil 4: Suriyeli Göçmenlerin Kültürel Bir Tehdit Görenlerin Oranı	99
Şekil 5: Suriyeli Göçmenlerin Suç İşleyecek Bir Tehdit Olarak Görülme Oranı ...	100

HARİTALAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Harita 1: Schengen Bölgesi	39
Harita 2: Suriyelilerin İltica Başvurusu Yaptığı AB Üyesi Devletlerin Dağılımı....	66
Harita 3: Sayılarla Avrupa'ya Göç Yolları	85
Harita 4: Avrupa'da Aşırı Sağın Yükselişi	92

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği (<i>European Union:EU</i>)
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı
AGE	: Adı Geçen Eser
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (<i>United Nations High Commissioner for Refugees: UNHCR</i>)
CEAS	: Avrupa Ortak Sığınma Sistemi (<i>The Common European Asylum System</i>)
Eds.	: Editör
EURODAC	: Avrupa Otomatik Parmak İzi Tanımlama Sistemi (<i>European Asylum Dactyloscopy Database</i>)
EUROPOL	: Avrupa Polis Teşkilatı (<i>European Police Office</i>)
FPÖ	: Avusturya Özgürlük Partisi (<i>Freiheitliche Partei Österreichs</i>)
FRONTEX	: Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (<i>European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders</i>)
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü (<i>International Organization for Migration</i>)
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
ODGP	: Ortak Dış Güvenlik Politikası
SD	: İsveç Demokratları (<i>Sverige Demokraterna</i>)
SIS	: Schengen Bilgi Sistemi (<i>Schengen Information System</i>)
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TREVI : Terörizm, Radikalizm, Aşırılık, Şiddet
(*Terrorism–Radicalism–Extremism– International Violence*)

YÖK : Yükseköğretim Kurulu

YUKK : Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Dünyada yaşanan savaşlar, çatışmalar, gelir dağılımındaki eşitsizlik ve siyasal istikrarsızlıklar başta olmak üzere birçok nedene bağlı olarak insanlar yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmıştır. Avrupa Birliği (AB) üyesi devletler, ekonomik, sosyal, siyasal olarak gelişmişlik düzeylerinin yüksek olmasından dolayı göçmenler, sığınmacılar ve mülteciler için çekim merkezi olmuştur.

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'ne göre zulüm gören her insan başka bir devlete sığınma hakkına sahiptir. Ancak söz konusu bildirgenin altına imza atan devletler bugün göçmenlerin bu haktan en etkin şekilde faydalanmalarını sağlamak yerine bu süreci zorlaştıran politikalar izlemektedirler.

AB üyesi devletler özellikle 1970 yılından sonra göçmenlere karşı izlemiş oldukları açık kapı politikasının yerine, göç politikalarını gittikçe güvenlik temalı bir sistem üzerine kurmuştur. AB bir yandan sınırlarının güvenliğini sağlarken diğer yandan daha az sayıda göçmenin üye devletlere ulaşması yönünde dışlayıcı politikalar izlemiştir.

Ortadoğu Bölgesi'nde yaşanan çatışmalar küreselleşme ile birlikte 2011 yılında Suriye'yi etkilemiş ve milyonlarca Suriyeli evlerini bırakmak zorunda kalmıştır. Yasal yollarla Avrupa'ya gidemeyen göçmenler, insan tacirleri ile iş birliği yaparak, hayatları pahasına yasa dışı yollarla kıtaya ulaşmaya çalışmışlardır. Bu süreçte aralarında çocuklarında olduğu binlerce kişi yaşamını yitirmiştir.

Avrupa'da yaygınlaşan İslam karşıtlığı, çoğunlukla ırkçı politika izleyen aşırı sağ partilerin oylarının gittikçe yükselmesine neden olmuştur. Bunun bir nedeni de 11 Eylül 2001 Saldırıları'nın Müslümanlık ve terörizm üzerinde oluşturduğu negatif algıdır. Diğer bir deyişle islamofobi Avrupa'da zaten var olan yabancı düşmanlığını yükseltmiştir.

Bunun bir yansıması da Suriye İç Savaşı'ndan sonra göçmenler Avrupa'da istenmemiş ve Avrupa'da radikal sağ partiler yabancı karşıtı söylemleriyle süreci gittikçe bir güvenlik meselesi haline getirmişlerdir. Oysa güvenlik tek taraflı değerlendirilebilecek bir unsur değildir. Bugün AB üyesi devletler kendi güvenlikleri

üzerinden Suriyeli göçmenlere karşı düşmanca bir algı oluşturarak onların da can ve mal güvenliğini tehlike altına almaktadırlar.

Post-yapısalcı teori açısından, AB'nin kuruluşundaki en temel olguyu “Avrupa Kimliği” oluşturmaktadır. Avrupa özünde “biz ve onlar” üzerine kurulmuştur. Tarihsel olarak politikaları da bu yönde ilerlemiştir. AB'ye üye devlet olabilmenin ana koşulu öncelikle “Avrupalı bir devlet” olmaktır. Bir ülke bu koşulu sağlayabiliyorsa ancak siyasal, ekonomik ve diğer kriterler üye olması için değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım, AB'nin “Avrupa Kimliği” inşa ettiğinin bir göstergesidir. Bu doğrultuda AB'nin “Sınır ve kimlik” politikaları güvenlik algısıyla doğrudan ilgilidir.

Suriye İç Savaşı ve beraberinde oluşan mülteci krizinde AB bu süreci bir yandan insan hakları boyutuyla, bir yandan da güvenlik algısıyla yönetmiştir. Bu çerçevede, post-yapısalcı yaklaşımın kimlik, dış politika ve güvenlik söylemleri doğrultusunda Suriyeli göçmenler üzerinden AB'nin güvenlik algılaması değerlendirilecektir.

Nitel yöntemler kullanılarak ayrıntılı literatür taramasıyla yapılan çalışmanın amacı; Suriye İç Savaşı'nın ardından ortaya çıkan mülteci krizinde, AB'nin güvenlik algılamasının ne üzerine şekillendiğinin tespitinin yapılmasıdır. Bu çalışmanın hipotezi olarak; Suriye İç Savaşı ile beraber ortaya çıkan mülteci krizinde AB'nin güvenlik algılamasının kimlik üzerinden şekillendiği ispatlanmaya çalışılacaktır.

Bu çalışmada cevap aranacak sorular ise şöyledir:

- Mülteci krizindeki güvenlik algısında AB'nin kimlik politikaları etkili midir?
- Suriye İç Savaşı ile birlikte ortaya çıkan mülteci krizinde AB'nin güvenlik algısında ne gibi değişiklikler olmuştur?
- AB'nin Geri Kabul Anlaşması ve Güvenli Üçüncü Ülke Uygulaması'ndaki amaçları nelerdir?

- AB'nin göç konusunda yapmış olduğu anlaşmalarla mülteci krizini güvenlik odaklı mı yönetmiştir?

Bu tezi yazarken yaşanan sınırlılıklar, Suriye İç Savaşı'nın güncel bir sorun olmasından dolayı sürekli değişen verilerin bulunması, bölge dilleri bilinmediğinden sadece Türkçe ve İngilizce kaynaklardan yararlanılması ve yaşanan iç savaş nedeniyle sahada araştırma yapılamamış olmasıdır. Ayrıca Suriye İç Savaş'ından dolayı zorunlu olarak ülkesinden göç eden Suriyeliler bulundukları ülkenin mevzuatları gereğince sığınmacı, mülteci ve geçici koruma olmak üzere farklı statülerde bulunduklarından dolayı çalışmada söz konusu kişiler "göçmen" olarak isimlendirilecektir.

Birinci bölümünde öncelikle güvenlik, dış politika ve kimlik bağlamında post-yapısalcı teori açıklanacaktır. Ardından göç, göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramları detaylandırılarak, hukuki olarak mülteci statüsünün nasıl elde edilebileceğini ve bu statüye sahip olmayı engelleyecek durumlarla, mültecilerin hak ve sorumluluklarına ilişkin bilgiler verilecektir. Ayrıca dünya üzerinde gelir dağılımındaki adaletsizlik değerlendirilerek güncel veriler göç ile ilişkilendirilecektir.

İkinci bölümde AB'nin kuruluşu ve amaçları açıklanarak, üye devletlerin neden göç için bir çekim merkezi olduğu analiz edilecektir. Bu doğrultuda AB'nin göç, sığınma ve mülteci politikasının oluşumunda yapılan antlaşmalar irdelenecektir. Bölüm kapsamında ayrıca göçün hangi aşamalarla güvenlik meselesine dönüştüğü açıklanarak, AB'nin göçe karşı dışsallaştırma yöntemleri detaylı bir şekilde anlatılacaktır. Güvenli Üçüncü Ülke Uygulaması, Geri Kabul Anlaşması ve Türkiye-AB arasında Geri Kabul Anlaşması'ndaki son durumu Suriye'de yaşanan iç savaş sonrası ortaya çıkan mülteci krizi ekseninde değerlendirilecektir. Aynı zamanda Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (*European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders - FRONTEX*)'nin kuruluş amaçları ve faaliyetlerine ilişkin detaylar verilecektir.

Üçüncü bölümde ise Suriye İç Savaşı'nın ortaya çıkış nedenleri, Esad yönetiminin iç savaşa etkisi ve bu süreçte küreselleşmenin dinamiklerinin neler

olduğu açıklanacaktır. Ardından iç savaş sonrası ülkelerini terk eden Suriyelilerin hangi devletlere gittiği, gitmiş oldukları AB yesi devletlerde uygulanan mltesi politikasının neler olduğu değerlendirilecek, AB'nin kuruluşundan beri g, sığınmacı ve mülteci konularına ilişkin olarak yapmış olduğu antlaşmaların yansımalarından bahsedilecektir.

Bu süreçte Suriyeli göçmenlerin en çok gitmiş olduğu devletlerden biri olan Türkiye'nin g sürecini nasıl yönettiği, AB ile bu konuda yapmış olduğu iş birliği detaylı bir şekilde değerlendirilecektir. Son kısımda post-yapısalcı teoriye göre AB'nin güvenlik algısının ne olduğu açıklanacaktır.

Çalışmanın sonuç bölümünde ise AB'nin mülteci krizindeki güvenlik algısında kimlik politikalarının etkili olup olmadığı değerlendirilecek ve Suriye İç Savaşı ile birlikte AB'nin güvenlik algısında değerliklerin olup olmadığının irdelenecektir. AB'nin mülteci politikalarını yönetirken Geri Kabul Anlaşması ve Güvenli nc lke Uygulaması'ndaki amaçları belirtilerek, AB'nin yapmış olduğu antlaşmalarla mülteci krizini güvenlik odaklı yönetip ynetmediğine ilişkin sorularının cevapları verilerek ve post-yapısalcı teori açısından AB'nin güvenlik politikası kimlik ile ilişkilendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

POST-YAPISALCI TEORİ BAĞLAMINDA GÖÇ VE ULUSLARARASI MÜLTECİ HUKUKU

Uluslararası ilişkiler disiplinine 1980’lerde giren post-yapısalcı yaklaşım, modern devletin tarihsel olarak söylemsel açıdan nasıl inşa edildiği sorusuna yanıt aramakta, bu süreçte güvenlik, dış politika, egemenlik ve diplomasi oluşumlarının rolünü değerlendirmektedir. Bu oluşumlar ise birçok faktöre bağlı olarak şekillenmektedir. Zira özellikle uluslararası konjonktürde yaşanan gelişmeler ve küreselleşmenin de etkisi ile artan göç hareketleri devletlerin dış politika ve güvenlik gibi konuları inşa etmelerinde önemli rol oynamıştır.

1.1. Post-Yapısalcı Teori

Jacques Derrida ve Michel Foucault olmak üzere önemli filozofların yapmış oldukları çalışmalarla sosyal kuramı uluslararası ilişkiler disiplini ile buluşturan post-yapısalcı yaklaşıma göre dünyanın politik durumunun dış politika, egemenlik ve bu bağlamda güvenlik gibi ana temalarla yeniden okunarak incelenmesi gerekmektedir. Zira dış politika ve güvenlik gibi kavramlar belirli kurumlar tarafından çıkar hesaplarıyla üretilmektedir. Daha net bir ifadeyle belirtirsek tehlikeli dışarı (kaotik/anarşik ortam) ile güvenlik ikileminin kurgusal olduğu ileri sürülmekte ve bu kurgu toplumun gözünde devletin meşruiyetini sürdürmesinde önemli bir etkidir. Bu yüzden post-yapısalcılara göre devlet, kimliğini sürekli düşman aramak durumunda kalarak inşa eder ve söylemlerini dışarıdaki tehditlere karşı içerideki ortak biz inşasına dayandırır. Bunları yaparken post yapısalcılar; bilgi, söylem, iktidar, soy bilim, yapı-söküm, egemenlik, dış politika ve çift okuma kavramlarını kullanır.¹

Foucault’a göre iktidar kavramı ile bilginin iç içe olmasının en önemli nedeni, elde edilen bir bilginin değerlendirilebilmesi ve bilgiyi kullanabilmenin gücünün stratejik etkisinden kaynaklanmaktadır. Bu yaklaşıma göre bilgidan iktidara,

¹ Ramazan Gözen, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, 2. Basım, İletişim, İstanbul, 2015, ss. 379-404.

iktidardan da bilgiye ulaşmak mümkündür. Böylece bilgi, iktidar tarafından üretilmektedir.²

Foucault, özgürlüğün dayanakları açısından iktidar ilişkilerini değerlendirirken şu ifadeleri kullanmıştır.³

“İktidar sadece birileri tarafından diğerlerine uygulanır. Kendi içinde iktidar, bir özgürlükten feragat, bir hakkın aktarılması, tek tek herkesin sahip olup vekaletini birkaç kişiye verdiği bir şey olarak tanımlanamaz”

Post-yapısalcı yaklaşıma “güvenlik ve dış politika” açısından baktığımızda, kimlik kavramı bir ülkenin sınırının içinde oluşturulan egemenlik anlayışıyla değerlendirmektedir. Ülkelerin sahip olduğu coğrafi alana ulusal anlamda bir kimliğin yaratılması, diğer bir ifadeyle orada o kimliği yüklemek modern devletin oluşumunda önemli bir etken olmuştur. Ancak bu gerçekleşirken sadece homojen bir kimlik oluşturulmamış, iç ve dış arasındaki sınır çizgileri keskinleştirilmiştir.⁴

Bu bağlamda post-yapısalcı teoriye göre devlet, egemenlik anlayışını iç ve dış kavramlarıyla oluşturduğu kimlik söylemleriyle tekrar inşa ettiğini belirtmektedir. Bunu oluştururken de oturmuş bir kimlik ve tarihi referanslardan faydalanmaktadır.⁵ Post-yapısalcı yaklaşımı dış politika ve bu bağlamda da güvenlik konusu ile ele aldığımızda, kimlik kavramı devlet açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Post-yapısalcı çerçeve, devletlerin uygulamış olduğu dış politikayı söylemsel açıdan değerlendirir ve kimlik kavramının dış politikanın ana temasını oluşturduğunu düşünür. Bir devletin kendi sınırları içerisinde belirli bir kimliği diğerlerinden üstün, yani “hegemon kimlik” yapma çabası ve dışa dönük olarak bir kimlik oluşturması arasında net farklılık gösterdiği söylenemez. Aksine, dışarıya dönük ve içeride uygulanan kimlik politikasını birbiriyle bağlantılı olarak değerlendirmektedir.⁶

² Mehmet Karataş, *İktidar İlişkileri Açısından Bilim ve Sosyoloji*, AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, 2002, ss.159-160.

³ Michel Foucault, *Özne ve İktidar*, Ayrıntı Yayınları, (Çev.O. Akınhay,I. Ergüden), İstanbul 2000, ss.161.

⁴ Bradley S. Klein, *Strategic Studies and World Order: The Global Politics of Deterrence*, Cambridge University Press, Cambridge, 1994, ss. 38.

⁵ Gözen, a.g.e., ss. 379-404.

⁶ David Campbell, *National Deconstruction: Violence, Identity and Justice in Bosnia*, Minneapolis, University of Minnesota Press, 1998. ss. 195-223.

Birey ve grup kimliği diğerlerinin farklılıklarıyla ifade edilmektedir. Başka bir ifadeyle devletler biz kimliği ile diğer kimlikleri güvenlik açısından değerlendirmekte diğer kimliğe tehdit algısıyla bakmaktadır. Kısacası, ‘biz ve onlar’ ayrımı kimlik politikalarında tanımlayıcı unsurdur.⁷

Bu açıdan, devletin güvenlik algısında bireysel güvenlik için “ulusal güvenliğin sağlanması gerekmektedir. Güvenlik kavramını “ben” ile “öteki” arasında kimliğe tehdit oluşturabilecek unsurlara karşı, korunmaya mecbur bir ulusal kimlik inşa ettiğine vurgu yapmaktadır.⁸

AB’nin genişleme politikasını post-yapısalcı çerçevede değerlendirdiğimizde “kapsayıcı” ya da “dışlayıcı” olarak ele alabiliriz. AB’nin bir parçası olmak için “Avrupalı bir devlet” olmak ve AB’nin ekonomik ve siyasi açıdan belirtmiş olduğu kriterlere sahip olmak gerekmektedir. Post-yapısalcı yaklaşıma göre devletler söylemsel olarak belirli kimlikler inşa etmiştir. Bu açıdan AB kriterlerini değerlendirdiğimizde, birliğin “Avrupa Kimliği” inşa etmekte olduğunu söylenebilir.⁹ Genişleme politikaları da AB kurumlarının oluşturmuş olduğu kriterlere göre değerlendirilmektedir. Bu bağlamda “sınır ve kimlik” politikaları güvenlik kaygısıyla doğrudan ilgilidir.

Bugün dünyada yaşanan Suriye İç Savaşı’nda AB güvenlik algısını kimlik üzerinden oluşturduğunu söyleyebiliriz. Bu çerçevede, post-yapısalcı yaklaşımın kimlik, dış politika ve güvenlik söylemleri doğrultusunda Suriyeli göçmenler üzerinden AB’nin güvenlik algılamasının nasıl şekillendiği değerlendirilecektir.

1.2. Göç ve Göçün Çeşitleri

İnsanların yer değiştirme isteği ekonomik nedenler, coğrafi koşullar, siyasal gelişmelere bağlı olarak dünyanın değişen koşullarına göre çeşitleri farklılık gösteren bir olgudur. Uluslararası Göç Örgütü (IOM)’nün belirtmiş olduğu tanımına göre:

⁷ Filiz Çoban Oran, *Post-Amerikan Dünya Düzeninde Kimlik Politikaları*: Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2018, Cilt 3, Sayı 2, ss. 321-322.

⁸ Michael C. Williams, “*Identity and the Politics of Security*”, European Journal of International Relations, Cilt 4, 1998, ss. 204-225.

⁹ Senem Aydın Düzgüt, *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Postyapısalcı Yaklaşım: Almanya Örneğinde Dış Politika ve Söylem Analizi*, Uluslararası İlişkiler, Cilt 8, Sayı 29, 2011, ss. 49-70.

*“Göç: Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek, süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir.”*¹⁰

*“Göçmen: kişisel rahatlık amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Yani hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklentilerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır.”*¹¹

Göç kavramı iç göç ve dış göç olarak ikiye ayrılarak tanımlanmaktadır. İç göç; aynı ülkede bir yerleşim bölgesinden yine aynı ülkede başka bir bölgeye yerleşmek amacıyla gerçekleşen bir nüfus hareketidir.¹² Genelde iç göç ekonomik, sosyal ve refah düzeyindeki farklılıklardan dolayı kırsal kesimden kentlere doğru gerçekleşmektedir. Ülke sınırlarını aşarak yapılan göç ise dış göç olarak nitelendirilmektedir.¹³ Başka bir ifadeyle, kişinin hayatını sürdürmüş olduğu bir ülkeden belirli nedenlere bağlı olarak farklı bir ülkeye gönüllü ya da zorunlu şekilde yapılan göçler dış göç olarak tanımlanmaktadır.

Zorunlu dış göçler; ekonomik koşullar ve buna bağlı olarak yaşanan kıtlık, savaş, siyasi istikrarsızlık ve terör gibi nedenlerden kaynaklanırken, gönüllü dış göç daha çok insanların yaşam şartlarını yükseltmek amacıyla gerçekleşmektedir. Sürelerine bağlı olarak “sürekli” ya da “geçici” göç olarak tanımlanmaktadır.

¹⁰ Göç, Uluslararası Göç Hukuku, Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre, 2009, ss. 22.

¹¹ Göçmen, Uluslararası Göç Hukuku, Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre, 2009, ss. 22.

¹² UNESCO, Göç ve Göçmen Kelimesinin Anlamı, <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/migrant/>, Erişim Tarihi: 01/07/2019.

¹³ Sevilay Kaygalak, Kentin Mültecileri Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme, Dipnot Yayınları, Ankara, 2009, ss. 12.

Göç ile ilgili zaman kavramı 1932 Cenevre Kongresi'nde değerlendirilerek, süresi 1 (bir) yıl ve daha fazla olan göçlere “*sürekli göç*” 1 (bir) yıldan daha az süreyi kapsayan göçler ise “*geçici göç*” olarak tanımlanmıştır.¹⁴

AB açısından değerlendirdiğimizde, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak açıklanacak olan Schengen Sözleşmesi'ne dahil olan ülkelerin sınırlarına yasal olmayan yolla giren ya da yasal yolla girdikten sonra ikamet etme hakkını kaybeden söz konusu sözleşme kapsamında olan ülkelere birinin vatandaşı olmayan kişiler “*düzensiz göçmen*” kapsamında tanımlanmaktadır.¹⁵

Uluslararası göç ise ekonomi, siyasi, güvenlik, kültür, dil, din gibi birçok konuyla doğrudan ilgili olmakla beraber göçün niteliği ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Uluslararası Göç Örgütü (IOM)'nın belirtmiş olduğu tanımına göre:

*“Uluslararası göç: Kişilerin geçici veya daimi olarak başka bir ülkeye yerleşmek üzere menşe ülkelerinden veya mutlak olarak ikamet ettikleri ülkeden ayrılmaları, dolayısıyla, uluslararası bir sınırın geçilmesi söz konusudur”.*¹⁶

Uluslararası alanda yapılan bir göç, kimi zaman ekonomik nedenli olurken, kimi zaman ise sosyolojik nedenlerden kaynaklanabilmektedir. Uluslararası göçün nedenlerini günümüz küresel yapısıyla değerlendirdiğimizde öncelikle ekonomik nedenlere bağlı olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Özellikle iş gücü ihtiyacından dolayı ekonomik sorunlara bağlı olarak meydana gelmiştir. Bu bağlamda kitlesel göç hareketlerinin ilki ABD’de tarımsal iş gücü nedeniyle ortaya çıkmıştır. Avrupa için yaşanan göç hareketini değerlendirdiğimizde özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa devletleri kendi iş gücü beklentilerinden dolayı dışarıdan göç almıştır. Ancak sonrasında bu göçü yönetmek için belirli politikalar geliştirmeye ihtiyaç duymuştur. Günümüzde, ABD, Japonya, Kanada, Avustralya, Batı Avrupa devletleri ve petrol

¹⁴ Barış Özdal, *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*, Dora Yayınları, Bursa 2018, ss. 10-11.

¹⁵ Özdal, a.g.e., ss. 9-10.

¹⁶ *Uluslararası göç*, Uluslararası Göç Hukuku, Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre, 2009, ss. 87.

üreticisi olan Arap devletlerine göç hareketleri olduğunu söyleyebilmek mümkündür.¹⁷

1.2.1. Yasa dışı Göçün Kaynak Ülkeleri

Göçün kaynak ülkeleri “kaynak, orijin ya da menşe” ülke olarak da tanımlanmaktadır. Bu ülkelerin en önemli ortak özelliklerinden biri sosyo-ekonomik koşullarının düşük olmasıdır. Kaynak ülkelerde yaşanan politik istikrarsızlıklar kalıcı ya da geçici olarak göçlere neden olmaktadır.¹⁸

Dünyada göçmenlerin yoğun olarak tercih ettikleri ülkelerin gelirinin ortalama olarak 10.000 dolardan fazla olduğunu değerlendirirsek, gelişmişlik düzeyindeki yükseklik ile göçmenlerin tercihleri arasında doğrudan bir ilişki olduğunu söyleyebiliriz.¹⁹ Başka bir ifadeyle, göç için en önemli etkenlerden biri uluslararası gelir farklılığıdır. Özellikle Avrupa’da yaşam standartlarının yüksek olması, buna bağlı olarak iş olanaklarının yeterliliği, eğitim, sağlık gibi hizmetlerin kalitesinin daha yüksek olması Avrupa’yı göçmenler için bir çekim merkezi haline getirmektedir.

Bu bağlamda değerlendirdiğimizde dünyada 21. yüzyılın en önemli sorunlarından biri gelir dağılımının büyük oranda farklılık göstermesi son yıllarda artan göç dalgalarının temelini oluşturmaktadır. Uluslararası yardım kuruluşu OXFAM’ın 2018 yılında yapmış olduğu bir araştırmaya göre:²⁰

- Dünya üzerindeki en zengin %1’lik mal varlığının önümüzdeki birkaç yıl içinde geriye kalanın mal varlığına denk olacağı,
- Her 10 kişiden 7’si son 30 yıldır eşitsizliğin arttığı bir ülkede yaşıyor,
- 10 kişiden 1’i günde neredeyse iki doların altında bir parayla geçinmektedir.

¹⁷ Mustafa Mutluer, *Uluslararası Göçler ve Türkiye*, Çantay Yayınları, İstanbul, 2003, ss. 11-13.

¹⁸ Özdağ, a.g.e., ss. 12.

¹⁹ Mutluer, a.g.e., ss. 11-13.

²⁰ Uluslararası Yardım Kuruluşu: OXFAM, 2018, *Annual Reports*, <https://www.oxfam.org/en/annual-reports>, Erişim Tarihi: 15/12/2018.

Dolayısıyla dünyada bir kesim yoksulluk içinde yaşarken, büyük şirketlerin yani sermayeyi elinde toplayan kesimin gelir kaynakların önemli bir kısmını elinde tuttuğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda gelir dağılımındaki adaletsizlik insanları geçmişten bugüne yer değiştirme hareketine doğru itmiştir. Bugün Avrupa ülkelerine doğru çoğalan göç hareketlerinin önemli nedenlerinden biri de bu devletlerin refah seviyesinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Birleşmiş Milletler (BM)'in uluslararası kuruluşlarla iş birliği içinde hazırladığı “Dünyada Gıda Güvenliği ve Beslenmenin Durumu” ile ilgili sunulan 2018 yılı raporuna göre: 821 milyon insanın aç olduğunu ve dünyada aç insan sayısının artarak devam ettiği belirtilmiştir. Yani her 9 kişiden 1'inin açlıkla karşı karşıya olduğu anlamı taşımaktadır. Dünya üzerinde görülen açlığın özellikle son üç yıl içinde yükselmesi, bu konuda sağlanan gelişmelerde on yıl önceki düzeylere geri dönüşüne neden olmuştur.²¹

Günümüz küresel dünyasında belirli ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeylerinin iyi bir durumda olduğunu söylemek oldukça zordur. Bu bağlamda 20. yüzyılda, bir yandan giderek yoksullaşan bölgeler ve buna bağlı olarak oluşan işsizlik nedeniyle ekonomik temelli göçmen taleplerinin meydana geldiği görülmektedir.

Göçün ekonomik boyutunu etkileyen diğer bir faktör ise siyasi yapıdır. Özellikle de üçüncü dünya ülkelerinde yaşanan siyasi ve etnik çatışmalar sonucunda ortaya çıkan göç hareketi, başta batı ülkeleri olmak üzere tüm gelişmiş bölgeler için önemli bir mesele haline gelmiştir. Siyasal sorunların sonucunda ortaya çıkan savaşlar devletlerin siyasi düzeni etkilediği gibi ekonomilerini de istikrarsızlaştırmaktadır. Bunun sonucunda da göç krizleri kaçınılmaz olmaktadır.

Savaşlar ülke ekonomilerini doğrudan etkilediğinden Suriye İç Savaşı'nı göz önüne aldığımızda, İngiltere'nin önemli düşünce kuruluşu “Chatham House” tarafından 2015 yılında yayımlanan rapora göre Suriye İç Savaşı'nın başladığı 2011 yılından bugüne kadar savaş sebebiyle Suriye ekonomisinin %60 oranında

²¹ The Food and Agriculture Organization (FAO), *The State of Food Security and Nutrition in the World*, 2018, <http://www.fao.org/3/I9553EN/i9553en.pdf>, Erişim Tarihi: 05/02/2019.

küçüldüğünü söyleyebiliriz. Suriye'nin önemli bir sektörü olan inşaat ve madencilik bu süreçten en fazla etkilenen iş alanlarının başında gelmektedir. Söz konusu sektörlerde ihracatın 12 milyon dolardan yaklaşık olarak 2 milyon dolara indiği tespit edilmiş ve Suriye para birimi %80 oranında değer kaybetmiş, ülke nüfusu da ciddi oranda azalmıştır. Resmi verilere göre Suriye'de petrol üretimi 2011'de günde 387 bin varili bulurken, 2014 yılında günde 10 bin varile kadar düştüğü bilinmektedir. Savaşın bir ülkenin ekonomisine verdiği zarar kolay kolay telafi edilemez. Çünkü savaşla beraber insan gücü, alt yapı ve bunlara bağlı olarak ekonomi büyük ölçüde bir zarar görmektedir. Bütün bunların sonucunda ise göç kaçınılmaz bir gerçek olmaktadır.²²

1.2.2. Yasa Dışı Göçün Transit Ülkeleri

IOM'a göre "transit ülke" göç akınlarının (yasal ya da yasa dışı) içinden geçtiği ülke olarak tanımlanmaktadır.²³

Avrupa'ya ulaşmak isteyen göçmenlerin kullanmış oldukları üç yol güzergâhı bulunmaktadır. Birinci rotaları, Fas ve Cezayir üzerinden İspanya'ya ulaşmak amacıyla kullanmış oldukları Batı rotası, ikinci rotaları ise Libya üzerinden İtalya'ya ulaşmak için kullanmış oldukları Orta Akdeniz güzergâhı, son olarak da Suriye, Irak ve Afganistan'dan gelen göçmenlerin Yunanistan, Sırbistan ve Macaristan'a gitmek için kullandıkları Doğu Akdeniz rotasıdır.²⁴

1.2.3. Yasa Dışı Göçün Hedef Ülkeleri

Hedef ülke IOM'a göre göç akınları (yasal ya da yasa dışı) için varılacak hedef konumundaki ülkelere denmektedir.²⁵

Klasik iktisat teorisine göre ülkeler arası ekonomik eşitsizliğin boyutu arttıkça, insanların göç etme isteği de refah seviyesinin yükseldiği yöne doğru

²² Mark Lobel, *İç Savaş Suriye Ekonomisini Nasıl Etkiledi?* 2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/06/150624_suriye_ekonomi, Erişim Tarihi: 5/12/2018.

²³ *Transit Ülke*, Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre, 2009, ss. 57

²⁴ Ömer Demir, Yusuf Soyupek, *Mülteci Krizi Denkleminde AB ve Türkiye: İlkeler, Çıkarlar Ve Kaygılar*, 2015, Göç Çalışmaları Merkezi, Global Politika ve Strateji Yayınları, ss. 5- 34.

²⁵ *Hedef Ülke*, Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre, 2009, ss. 25.

artacağı yönündedir.²⁶ Dünyadaki göç akımları değerlendirildiğinde göçün ekonomik anlamda yarattığı sonuçları klasik iktisat teorisini destekler niteliktedir. Bu bağlamda sermayenin küreselleşmesi de dünyada küresel düzeyde bir pazar ortaya çıkarmış ve bu da devletleri doğrudan etkileyen bir faktör haline gelmiştir.²⁷

Göç nedenleri ve sonuçlarıyla beraber tüm insanlığı etkileyen uluslararası düzeyde önemli konularından biridir. Küreselleşme ile artan insan hareketliliği devletler üzerinde kültürel, ekonomik ve siyasal etki yaratmaktadır. Dünyada genel anlamda göç talepleri yoğunlaşmış bunlara bağlı olarak iltica etmek isteyen insan sayısı gittikçe artmıştır. Göçten birçok ülke özellikle de gelişmişlik düzeyi ileri olan Avrupa devletleri doğrudan etkilemiştir. Avrupa devletleri bir yandan istihdam sorununu çözmeye çalışırken, bir yandan da sıkı göç politikaları uygulamıştır. Bunun sonucunda yasa dışı giriş yaparak gittikleri ülkede yasa dışı şekilde kalan ya da yasal yollarla ülkeye gelip yasal süresi içerisinde ülkesine dönmeyen ciddi bir insan sayısı oluşmuştur.

Göç olgusunu detaylı bir şekilde incelediğimizde bugün aslında temel problem göçün nasıl yönetileceği konusudur. Göçün küresel etkisi, göç sorununu da küresel hale getirmektedir. Dolayısıyla yaşanan insan hareketliliğinin devletler tarafından güvenli hale getirilmesi yasal statü kazandırılması durumu geçmişten bugüne sorun olarak devam etmektedir.

1.3. Mülteci ve Sığınmacı Kavramları

Mülteci ve sığınmacı kavramı, insanlık tarihinin en eski zamanlarına kadar dayanmaktadır. Özellikle II. Dünya Savaşı ve sonrasında insan haklarının ihlal edilmesiyle dünyada yoğun nüfus hareketliliği meydana gelmiş böylece mülteci kavramı BM'nin ana gündem maddelerinden biri olmuştur. Yaşanan zulüm ve baskı sonucunda zorunlu olarak ülkelerini terk eden insanların ulusal ve uluslararası seviyede hukuki bakımdan korunması ve bu insanlara yaşam hakkı tanınması artık tüm dünya için önemli bir sorun ve insani yükümlülüktür.

²⁶ Eytan Meyers, *Theories of International Migration Policy A Comparative Analyses*, International Migration Review, Cilt 34, Sayı 4, 2000, ss. 1245-1282.

²⁷ Fuat Keyman, Ahmet İçduygu, *Globalization, Civil Society and Citizenship in Turkey: Actors, Boundaries and Discourses*, Citizenship Studies, Routledge, Cilt 7, Sayı 2, 2003, ss. 219-234.

Mülteci Hukuku'nun temel belgesi olarak görülen 1951 “Cenevre Sözleşmesi” mültecilerin sahip olduğu hakların ve devletlerin mültecilere yönelik olarak sorumluluklarını düzenleyen ilk uluslararası sözleşmedir. BM'nin Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşmesi'ne göre mülteci kavramı şöyle tanımlanmıştır.

*“İrki, dini, tabiiyeti, belli bir gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs(lar) olarak tanımlanmaktadır”.*²⁸

Mülteci statüsündeki kişiler uluslararası antlaşmalar gereği hukuki koruma altında olan özel statüdeki bireylerdir. Yani bu kişiler haklı sebeplerle vatandaşlık statüsüne sahip olduğu ülkeye geri gidemeyen ya da buraya geri dönmek istemeyen kişilerden oluşmaktadır. Bu yönetmelik doğrultusunda söz konusu kişiler Avrupa'da mülteci koşullarını sağlaması şartıyla mülteci statüsü kapsamına girerken, Avrupa dışında diğer bölgelerden gelenler sığınmacı statüsünde değerlendirilerek üçüncü ülkeye geçişleri tamamlanıncaya kadar uluslararası koruma verilmektedir.

Mültecilik ve sığınmacılık kavramları iç içe geçmiş durumdadır. Sığınmacı; mülteci statüsüne girmek için yapmış olduğu başvurusu karara bağlanmamış olan kişileri ifade etmektedir.²⁹ Yani henüz bu korumadan faydalanamayan kişiler “sığınmacı” olarak nitelendirilmektedir.

IMO'a göre farklı mültecilik tanımları vardır. Bunlar detayları aşağıda belirtilen “Çevresel Mülteciler (İklim Mülteciliği), De facto Mülteciler, Dolaşım Halindeki Mülteciler ve Transit Halindeki Mültecilerdir.

²⁸ BMMYK, *Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme*, <https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar>, Erişim Tarihi: 06/06/2018.

²⁹ BMMYK, T.C İç İşleri Bakanlığı, *İltica ve Göç Mevzuatı*, 2005, http://www.goc.gov.tr/files/files/iltica_goc.pdf, Erişim Tarihi: 06/06/2018.

Çevresel Mülteci: Yaşadığı ülkede çevresel bozulma ya da yıkımın sonucunda ikamet etmiş olduğu ülkeden ayrılan kişilere “Çevresel Mülteci” veya “İklim Mültecisi” adı verilmektedir.³⁰

De Facto Mülteci: 1951 tarihli BM “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme” ve 1967 tarihli “Mültecilerin Statüsüne İlişkin Protokol” kapsamında mülteci statüsünde olmayan ve vatandaşı oldukları ve yaşadığı ülkeye dönemeyen ya da haklı nedenlere dönmek istemeyen kişilere “De Facto Mülteci” denmektedir.³¹

Dolaşım Halindeki Mülteci: Zulüm riskli olan bir ülkeye gönderilmeyen ancak sığınma talepleri kabul olmayan veya taleplerini değerlendirecek bir ülke bulamayan ve sığınma arayışında olan mültecilere “Dolaşım Halindeki Mülteci” denmektedir.³²

Transit Halindeki Mülteci: Başka bir yerde ikamet etmeleri koşuluna bağlı olarak bir devletin sınırına geçici olarak giriş yapmalarına izin verilen mülteciler “Transit Halindeki Mülteciler” olarak tanımlanmaktadır.³³

1.4. Mülteci Hukuku’nun Gelişimi

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’ni, dünya siyasetinde mülteci ve sığınmacı kavramlarının gündeme gelmesinin en önemli aşaması olarak değerlendirebiliriz. Söz konusu sözleşme, Uluslararası Mülteci Hukuku’nun temelini oluşturmakta, mültecilere yönelik oluşturulacak standartları belirtmekte, mültecilerin haklarını ve bu sürece taraf olan devletlerin yükümlülüklerini düzenlemektedir.³⁴

Söz konusu sözleşme ile uluslararası alanda ilk kez mülteci statüsü tanımlanarak, mültecilerin iadesine ilişkin sınırlar ve geri göndermeme ilkesinin esasları belirlenmiştir. Bu sözleşmenin genellikle II. Dünya Savaşı ile birlikte oluşan nüfus hareketlerini daha insanı şartlarla düzenlemeyi amaçladığı görülmüş ancak

³⁰ Çevresel Mülteci, Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre, 2009, ss. 17.

³¹ De Facto Mülteci, Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre, 2009, ss. 21.

³² Dolaşım Halindeki Mülteci Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre, 2009, ss. 24.

³³ Transit Halindeki Mülteci, Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre, 2009, ss. 87.

³⁴ European Commission, *Common European Asylum System*, 2018, <https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum>, Erişim Tarihi: 18/08/2019.

sözleşmenin yetki alanının sınırları konusunda belirsizlik bulunduğundan dolayı sözleşmeye ilişkin takdir hakkı taraf devletlere bırakılmıştır.³⁵

Kişinin mülteci statüsünde olabilmesi için mülteci şartlarına sahip olması gerekmektedir. Tarihi ve coğrafi sebeplerle mülteci tanımının dışında kalanların uluslararası alanda oluşturulan korumadan yararlanabilmesi adına, 1967 yılında yeni bir protokol imzalanmasıyla uygulamanın evrensel boyutu artmıştır. Daha sonraları 1951 Sözleşmesi'nde bulunan maddelere ilaveten; gerçekleşen işgal, yabancı hakimiyeti bu bağlamda saldırı ya da devletlerin kısmen ya da hepsinde ortaya çıkan kamu düzenini büyük boyutta etkileyen olaylar sebebiyle ülkesinden ayrılan kişilerin de mültecilik tanımı kapsamında muamele görmesi için ortak bir mutabakat sağlanmıştır.³⁶ Böylece 1951 Sözleşmesi'nin kapsamı genişletilerek mülteci korumasından daha çok insanın yararlanması sağlanmıştır.

1.4.1. Mülteci Statüsünün Kazanılması

Küresel boyutta sorun haline gelen en önemli konulardan biri mültecilerdir. Mültecilerin hukuki süreçlerine ilişkin olarak yapılan ilk yasal düzenleme 1951 tarihli olan Cenevre Sözleşmesidir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra mültecilere ilişkin olarak hukuki statünün belirlenebilmesi nedeniyle uluslararası alanda geçerliliği olacak bir düzenlemenin yapılmasına gerek duyulmuştur.

BMMYK, mültecilerin statüsünün ne olacağının belirlenmesi ve belirlenirken uygulanacak ölçütlerin ne olacağı ile ilgili yayımlamış olduğu esaslara göre mülteci statüsünde olması gereken kişiler için genel bir belgede karar kılınarak “1951 Sözleşmesi” ile sürecin hukuki boyutu belirlenmiştir.³⁷ Bir kişinin “mülteci” statüsünde olması için 1951 Sözleşmesi'nde belirtilmiş olunan mülteci tanımındaki kriterlere sahip olması gereklidir.³⁸ Söz konusu sözleşmeye göre;

³⁵ Zeynep Oya Uysal, *Avrupa Birliği Sürecinde Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmeleri ve Türkiye*, İktisadi ve Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006, ss. 32-33.

³⁶ Çiğdem Altınşık, Mehmet Şahin Yıldırım, *Mülteci Haklarının Korunması*, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2002, ss. 7-9.

³⁷ BMMYK, *Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında El Kitabı*, 2013, <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=55fa66404>, Erişim Tarihi: 10/06/2018.

³⁸ UNHCR, *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection* 2019, <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d58e13b4/handbook->

*“İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır.”*³⁹

1951 Cenevre Sözleşmesi'nin kabulü ile dünya genelinde yaşanan koşullara bağlı olarak artarak devam eden mülteci sayısı ve bu mültecilerin sözleşmedeki tarih ve coğrafya kısıtlamalarından dolayı değerlendirme dışında olmaları, uluslararası hukuk açısından önemli sorunların meydana gelmesine neden olmuştur.⁴⁰ Bu doğrultuda tarih ve coğrafya kısıtlamasına bakılmaksızın uluslararası korumaya ihtiyaç duyan kişilerin mültecilere sağlanan güvencelerden yararlanabilmesi için bazı düzenlemelerin yapılmasına gerek duyulmuştur. BM Genel Kurulu'nun söz konusu durumdan dolayı yapmış olduğu çalışmalar neticesinde, 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Protokol, 2 Ekim 1967 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁴¹

Mülteci statüsünde olmak için öncelikli olarak yabancı olma koşuluna sahip olmak ve bu statüye başvuran kişinin ülkesinde korunmadan yararlanma ihtimalinin olmaması gerekmektedir.⁴² Burada vatansız kişiler özel bir duruma tabi olmak zorunda kalmaktadır. Bu nedenle bu kişiler için BM'nin öncülüğünde 28 Eylül 1954 tarihinde “Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme” ile ayrı bir düzenleme yapılmıştır. Söz konusu sözleşmeye göre herhangi bir devletin vatandaş olarak tanımadığı vatansız kişiler de yabancı sayılırlar.⁴³

[procedures-criteria-determining-refugee-status-under-1951-convention.html?query=1951](https://www.unhcr.org/procedures-criteria-determining-refugee-status-under-1951-convention.html?query=1951), Erişim Tarihi: 18/07/2019.

³⁹ UNHCR, *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection* 2019, <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d58e13b4/handbook-procedures-criteria-determining-refugee-status-under-1951-convention.html?query=1951>, Erişim Tarihi: 18/07/2019

⁴⁰ Tevfik Odman, *Mülteci Hukuku*, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1995, ss. 25-26.

⁴¹ Bülent Çiçekli, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, (6.Baskı), Seçkin Hukuk, Ankara, 2016, ss. 256.

⁴² Altınışık, Şahin, a.g.e., ss. 9-10.

⁴³ BMMYK, *Vatansız Kişiler*, <https://www.unhcr.org/tr/vatansiz-kisiler>, Erişim Tarihi:10/02/2018.

Vatandaşlık sonucunda devlet ile birey arasında karşılıklı olarak hukuki bir bağ oluşur ancak vatansız kişilerin böyle bir bağı bulunmamaktadır. Vatansız kişiler için 1961 yılında “Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Sözleşme” imzalanmıştır. Bu sözleşme ileride vatansız kalacak kişilerin sayısını azaltmayı hedeflemektedir.⁴⁴

1951 Sözleşmesi belirli nedenlerle ülkesinde olmayan kişilerin bu zaman diliminde mülteci başvurusunda bulunmalarını da kapsamaktadır. Yurt dışında mülteci başvurusu bulunmayı gerektirecek bir durum oluşabilir. Ancak bunun kasıtlı olup olmadığı, ülkesindeki makamların bu durumdan haberdar olup olmadığı ve eğer haberdar ise buna karşı yasal bir girişimde bulunup bulunmadığı da değerlendirilmektedir.⁴⁵

Yabancı olmak ve buna ilişkin hukuki şartlara sahip olduktan sonra mülteci başvurusunda bulunup bu haklardan yararlanmak isteyen kişinin yaşam, özgürlük, güvenlik gibi temel insan haklarından mahrum olması ve bu durumun sürekliliğinin olması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle bireylerin yaşamış olduğu olumsuz durumun birey üzerinde devamlılığının olması ya da belirsiz sürede olması gerekmektedir. Örneğin bir ülkede yaşanan bir terör saldırısı o ülke için güvenlik sorunu olabilir ama süreklilik doğurmaz bu durum mülteci başvurusu için kabul görülebilecek bir neden değildir. Ancak yapılan saldırının sürekliliği olursa ve savaş boyutuna gelirse söz konusu bireylerin başvurusu mültecilik statüsünde değerlendirilebilir.

1951 Sözleşmesi’nde mülteci başvurusunda bulunmak için “korku ve zulmü” oluşturan nedenleri; insanların ırkı, inanmış olduğu din, sahip olduğu milliyet, siyasi düşünce ile belirli bir sosyal gruba ait olunması nedeniyle kişilerin özgürlüklerinin ve yaşamlarının tehdit altında olması olarak belirlenmiştir.⁴⁶ Dolayısıyla bireylerin

⁴⁴ Nimet Özbek Hadimoğlu, Barış Teksoy, *Vatansızlığın Azaltılmasına Dair BM Sözleşmesi Karşısında Türk Vatandaşlığı Kanunu*, TBB Dergisi, 2013, ss. 201-222.

⁴⁵ UNHCR, *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection* 2019, <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d58e13b4/handbook-procedures-criteria-determining-refugee-status-under-1951-convention.html?query=1951>, Erişim Tarihi: 18/07/2019.

Erişim Tarihi: 18/06/2018.

⁴⁶ UNHCR, *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection* 2019, <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d58e13b4/handbook-procedures-criteria-determining-refugee-status-under-1951-convention.html?query=1951>

mülteci başvurusunda bulunabilmeleri için bu gerekçelerden birine sahip olması gerekmektedir.

1951 Cenevre Sözleşmesi'nde "ırk" kavramı ile bu kavramın kapsamı tanımlanmamış ırk ve millet kavramları beraber değerlendirilmiştir. Irksal ayrımcılığın kapsamı konusunda genel olarak kabul edilen 21 Aralık 1965 yılında "Her Türlü Irk ve Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Uluslararası Sözleşme"de sadece belirli bir ırk alanı değil aynı zamanda fiziksel, dilsel ve kültürel farklılıkları olan grupları da kapsamıştır.⁴⁷

*"Siyasal ekonomik, sosyal kültürel veya kamusal yaşamın herhangi bir alanında, insan hakları ve temel özgürlüklerin eşit ölçüde tanınmasını kullanılmasını veya bunlardan yararlanılmasını kaldırma veya zayıflatma amacıyla sahip olan veya bu sonuçları doğuran ırk, renk, soy ulusal veya etik kökene dayanarak herhangi bir ayırımı, dışlama kısıtlama veya ayrıcalık tanıma olarak belirtilmektedir."*⁴⁸

Bir ırka sahip olmak kendi başına mülteci statüsüne sahip olmak için geçerli değildir. Ancak kişinin sahip olduğu ırdan dolayı zulüm korkusunu meydana getirecek bir durum olursa bunun mülteci hukukunda bir statü kazanmak için geçerliliği olmaktadır.

Diğer bir mülteci statüsü için başvurma gerekçesi dine dayalı baskının meydana gelmesidir. Belirli bir dine mensup olduğu için zulüm görenler ve inanmış olduğu dinin gerektirdiği yükümlülükleri yerine getirmesi engellenenler veya bu nedenle zulüm görenler, bu sözleşme kapsamında yer almaktadır.⁴⁹ İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'nde de belirtildiği üzere, insanlar "düşünce, din, vicdan" özgürlüğüne sahiptir. Örneğin bir kişinin dua etmesini engellemek ya da belli bir

[procedures-criteria-determining-refugee-status-under-1951-convention.html?query=1951](https://www.unhcr.org/procedures-criteria-determining-refugee-status-under-1951-convention.html?query=1951), Erişim Tarihi: 18/07/2019.

⁴⁷ UNHCR, *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection* 2019, <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d58e13b4/handbook-procedures-criteria-determining-refugee-status-under-1951-convention.html?query=1951>, Erişim Tarihi: 18/07/2019.

⁴⁸ TBMM, *Her Türlü Irk ve Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Uluslararası Sözleşme*, 1965, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc086/kanuntbmmc086/kanuntbmmc08604750.pdf, Erişim Tarihi: 10/02/2018.

⁴⁹ Odman, a.g.e., ss. 27-28.

dine mensup olduğu için ayrımcılık yaşaması zulüm nedeni olarak değerlendirilmektedir.

Siyasal düşünceye dayalı baskılar sonucunda kişilerin mülteci statüsüne başvurmalarını değerlendirdiğimizde 1951 Cenevre Sözleşmesi “siyasi düşünceleri” nedeniyle zulüm görme ihtimalinde kişilere mülteci statüsüne başvurma hakkı tanımıştır. Bu nedenle başvuran kişinin politik düşünceleri nedeniyle zulme uğrama riski olduğunu kanıtlaması gerekmektedir.⁵⁰ Kişi ile ilgili değerlendirme yapılırken, yürütölen adli işlemler, ilgili şahsın ülkesinin yasalarına uygun ise bu kişinin mülteci statüsü için başvurusu reddedilmektedir. Ancak ilgili kişi için işlediğı suç nedeniyle yasada öngörölen cezadan uygun olmayan ya da aşırı ceza verilmesi durumu söz konusu ise bu durum zulüm nedeni olarak değerlendirildiğinden söz konusu kişinin başvuru işleme alınmaktadır.⁵¹ Ayrıca İnsan Hakları Evrensel Bildirisi’ne göre her insanın düşüncelerini açıklama özgürlüğü vardır. Dolayısıyla da hiç kimse bir düşünceyi beyan ettiğı için zulüm riskiyle karşı karşıya gelmemelidir.

Cenevre Sözleşmesi’nde belirtilen “belirli bir toplumsal grup” kavramı çoğunlukla benzerlik gösteren geçmişe, alışkanlıklara veya toplumsal bir statüye sahip kişileri nitelendirmektedir. Cinsiyet ve renk gibi doğuştan gelen özellikler ile istenirse dahi kişinin kendi iradesi dâhilinde bırakmayacağı özellikleri oluşturmaktadır.⁵²

Kadınların, ailelerin, meslek gruplarının, aşiretlerin ve eşcinsellerin mülteci tanımı bağlamında toplumsal grup oluşturduğunun kabul edilmesiyle birlikte, bu sebeplere bağılı zulüm kriterleri mülteci statüsü belirlemede yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır.⁵³

1967 protokolüne dahil olan ölkeler, 1 Ocak 1951 protokolünde belirtilmiş olan sınır tarihine bakmaksızın, 1951 Sözleşmesi’ndeki tanım kapsamına giren

⁵⁰ UNHCR, *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection* 2019, <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d58e13b4/handbook-procedures-criteria-determining-refugee-status-under-1951-convention.html?query=1951>, Erişim Tarihi: 18/07/2019.

⁵¹ Odman, a.g.e., ss. 110.

⁵² Odman, a.g.e., ss. 114.

⁵³ Çiçekli, a.g.e., ss. 258-259.

mültecilere sözleşmede belirtilmiş olan temel hükümleri, bu kişilere uygulayacağını kabul etmişlerdir. Böylece sözleşme kapsamına alınan protokolle, devletlerin 1951 Sözleşmesi'ne dahil olmasalar bile katılabilecekleri bağımsız bir belge niteliğinde olmuştur.⁵⁴ Mülteci statüsünün belirlenmesinde 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolünde yer alan tanımlara sahip olunması gerekir.

1.4.2. Mülteci Olmayı Engelleyen Durumlar

Sığınmacıların, mülteci statüsünü kazanabilmesi için 1951 Sözleşmesi'nde yer alan koşullara sahip olması gerekmektedir. 1951 Sözleşmesi'nin 1. maddesine göre mülteci hükümlerinin kapsamına giren kişi aşağıda belirtilen hususlardan birini yaparsa mülteciye uygulamasına tabi olmayacaktır.⁵⁵

1- Vatandaşı Olduğu Devletin Korumasından Tekrar Yararlanılması:

Kişilerin vatandaşı olduğu ülkenin devleti tarafından korunamamasından dolayı uluslararası korumaya ihtiyaç duyması mülteci hakkı elde etmek için önemli gerekçelerden biridir. Ancak vatandaşı olduğu ülkenin koruması altına tekrar giren kişiler için mülteci statüsü uygulanamaz. Mülteci statüsündeki bireyin, vatandaşı olduğu devletin korumasından yeniden yararlanmasıyla, statüsünün sonlanmasına karar verilmesi için kişilerin bu korumadan tekrar faydalanmasında özgür iradesinin olması gerekmektedir. Eğer mülteci kendi isteği olmaksızın ortaya çıkan nedenlerle vatandaşlığının bulunduğu ülkenin korumasından faydalanmak yönünde davranışlar sergilemez ise bundan dolayı bu kişilerin mülteci statüsüne son verilmemektedir. BMMYK'a göre bu durumda söz konusu olayların bulunulan şartlar içerisinde incelenerek mültecinin niyetinin ne olduğunun anlaşılması gerekmektedir.⁵⁶ Ancak bu, eleştiriye açık bir konudur. Kişilerin niyetinin olduğunun saptanması farklılık

⁵⁴ UNHCR, *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection* 2019, <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d58e13b4/handbook-procedures-criteria-determining-refugee-status-under-1951-convention.html?query=1951>, Erişim Tarihi: 18/07/2019.

⁵⁵ UNHCR, *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection* 2019, <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d58e13b4/handbook-procedures-criteria-determining-refugee-status-under-1951-convention.html?query=1951>, Erişim Tarihi: 18/07/2019.

⁵⁶ Odman, a,g,e., ss. 144-145.

gösterebilen bir unsudur. Bu maddenin mültecilere pozitif bir katkısı olacağı kadar negatif etki etmesi de olasıdır.

2- Eski Vatandaşlığını Kendi Rızası ile Yeniden Kazanma:

Bu madde söz konusu Sözleşme'nin 1. maddesinin C fıkrasının 1. bendinde belirtilen kişinin kendisinden kaynaklanan nedenlerle yani ülkesinin korumasından tekrar yararlanmak için başvurması, ülkesinin de bu başvurunun resmen kabul etmiş olması gerekmektedir.⁵⁷ Bu durumda artık uluslararası korumayı gerektirecek durum da ortadan kalkmış olmaktadır.

3- Yeni Bir Vatandaşlık Hakkı Elde Edilerek O Ülkenin Korumasından Faydalanması:

Sözleşme'nin 1. maddesinin c/3. bendine istinaden; mülteci olan kişinin başka bir ülkenin vatandaşlık hakkını elde etmesi ve bu ülke tarafından mülteci statüsündeki kişiye korunma hakkı verilmesi durumunda, mülteci statüsü sonlanır.⁵⁸ Bunun nedeni bireyin bir ülkenin vatandaşlığını kazandığında artık mülteci statüsünü gerektirecek uluslararası bir korumaya ihtiyaç duymasını gerektirecek durumun ortadan kalkmış olmasından kaynaklanmaktadır.

4- Bireyin kendi talebi ile terk ettiği ya da zulüm korkusu ile ülkesine kendi isteği ile yeniden yerleşmesi:

Mülteci statüsünün kazanılmasının en önemli şartlarından biri, bireyin menşe ülkesinde zulüm görme ihtimâlinin olmasıdır. Bu zulüm ihtimâlinin ortadan kalkmış olduğu durumda bireyin kendi isteği ile ülkesine yeniden yerleştiği zaman, mültecinin uluslararası korumaya ihtiyacı ortadan kalkmaktadır.⁵⁹ Böylece mülteci statüsü sona ermektedir.

⁵⁷ Altınışık, Şahin, a.g.e., ss. 25-26.

⁵⁸ BMMYK, *Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında El Kitabı*, 2013, <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=55fa66404>, Erişim Tarihi: 18/06/2018.

⁵⁹ Odman, a.g.e., ss. 144–145.

Ayrıca mülteci statüsüne ilişkin nedenler ortadan kalktığında kişi vatandaşı olduğu ülkenin korunmasından faydalanmaktan sakınmaya devam edemezse menşei ülkesindeki koşulların değişmesi durumunda söz konusu sözleşmenin 1 maddesinin C fıkrasının 5. ve 6. bentlerinde, mülteci statüsünü sona erdiren nedenler menşei ülkedeki koşulların düzelmesi sonucunu ortaya çıkmaktadır. Bireyin mülteci statüsünü elde ettiği koşullar bittiğinde ve kişinin kendi ülkesine gitmesini engelleyen neden ortadan kalktığında, ilgili kişiye sözleşmenin hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir.⁶⁰

Mülteci statüsünü sona erdiren nedenler ile mülteci statüsü dışında bıraktıran nedenleri birbirinden ayıran temel fark; birincisi kazanılmış bir hakkın sözleşmede belirtilen şartların oluşmamasından dolayı sona ermesi, diğeri ise kişilerin mülteci statüsü kazanması şartlarını elde edememiş olmasıdır. Aynı şekilde mülteci statüsünün sona ermesi ile mülteci statüsünün iptal edilmesi de farklı anlam ifade etmektedir. Mülteci statüsünün iptal edilebilmesi için Cenevre Sözleşmesi'nde ağır nitelikteki suçları işleyen kişilerin mülteci statüsü dışında kalmaları veya bu mülteci hakkı elde etmişlerse de bunun iptal edilmesi gerekmektedir.⁶¹

Mültecilik hukuki bir statüdür. Dolayısıyla kişiler belirli şartları sağladığı için bu statüyü elde etmiştir. Aynı şekilde bu statünün korunabilmesi de söz konusu koşulların devam etmesine bağlıdır.

Mültecilik statüsünün sona erdirilmesini gerektiren durumlar oluştuğunda bunun kararı ve zamanlaması, her türlü koşulu göz önüne alarak verilmesi gerekmektedir. Sona erdirme ilkesi kapsamında bu süreç uygulandığında ülkeler ortaya çıkabilecek sonuçların insani boyutuyla da ilgilenmelidir.⁶²

⁶⁰ Odman, a.g.e., ss. 153-154.

⁶¹ Çiçekli, a.g.e., ss. 266-272.

⁶² UNHCR, *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection* 2019, <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d58e13b4/handbook-procedures-criteria-determining-refugee-status-under-1951-convention.html?query=1951>, Erişim Tarihi: 18/07/2019.

Mülteciler bulunduğu ülkenin diğer vatandaşları gibi güvenli bir şekilde yaşayabilmelidirler. Sahip oldukları bu koruma sadece fiziksel olarak güvenliğini içermez. Diğer vatandaşların sahip olduğu haklardan da yararlanabiliyor olması gerekmektedir. Eğer bu haklar kişilere verilemezse mültecilik statüsü bir yandan bireylerin sorunlarını çözmek için bir araç olurken, diğer yandan da yeni sorunların oluşmasına neden olan bir duruma dönüşür.

1.5. Göç İle İlgili Çalışma Yapan Uluslararası Örgütler

Göçü yönetebilmek için devletlerin yapmış oldukları antlaşmalar tek başına yeterli değildir. Bu nedenle uluslararası örgütler de göç ile ilgili çalışma yapmaktadırlar. Bu bağlamda göç üzerinde çalışan bazı uluslararası örgütler aşağıda belirtilmiştir.⁶³

1.5.1. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan ağır tahribatın sonucunda 3 Aralık 1949 tarihinde BM Genel Kurulu'nun kararıyla kurulmuştur. Bu karar gereğince de 1 Ocak 1951 yılı itibarıyla Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi'nin kurulması uygun bulunmuştur.⁶⁴ BMMYK'nın resmi olarak ilan etmiş olduğu görev beyanına göre ⁶⁵

- 1- BM tarafından uluslararası alandaki tüm mültecilerin haklarını korumak amacıyla uluslararası çalışmaları düzenlemek ve bu çalışmaları yöneterek mülteciler adına meydana gelen sorunları çözmek üzere yetkilendirilmiştir.
- 2- Irk, din, millet farklılıklarını gözetsiz, adil bir şekilde mültecilere gerekli yardımı sağlar.

⁶³ Özdal, a.g.e., ss. 50.

⁶⁴ UNHCR, Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection 2019, <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d58e13b4/handbook-procedures-criteria-determining-refugee-status-under-1951-convention.html?query=1951>, Erişim Tarihi: 18/07/2019.

⁶⁵ BMMYK, *Görev Beyanı*, <https://www.unhcr.org/tr/bmmyk-gorev-beyani>, Erişim Tarihi: 06/06/2018.

- 3- BMMYK'nın temel amacı mültecilere yasal olarak verilen haklarla birlikte bu kişilerin toplum içindeki refahını savunmaktır. Bu kapsamda sığınma başvurusu, güvenli barınma hakkı ve bireylerin gönüllü olarak ülkesine geri gitme haklarını korumak için çalışmaları düzenler.
- 4- BMMYK, üçüncü güvenli bir ülkeye yerleşmek veya ülkelerine geri dönmek isteyen mültecilere gerekli kolaylığı sağlayarak bu kişilerin sorunlarına kalıcı bir çözüm bulmaları için gerekli süreci yürütür.

BMMYK'nın görev ve sorumlukları sadece mülteci statüsü elde eden insanları kapsamaz. İltica başvurusunda bulunmuş ve henüz başvurusu karara bağlanmamış sığınmacılar da BMMYK koruma ve yardımlarından faydalanabilir. Çünkü mülteci statüsü verilmesine ilişkin hukuki süreçlerin yerine gelmesi zaman gerektiren bir süreçtir.⁶⁶

Bu bağlamda Suriye İç Savaşı'nın ardından yaşanan mülteci krizi doğrultusunda BMMYK, Türkiye'ye sığınan Suriyelilere ilişkin süreçleri de desteklemiştir.

1.5.2. Uluslararası Çalışma Örgütü

Uluslararası Çalışma Örgütü yasa dışı göçü önlemek için sempozyum ve konferanslar düzenleyerek iş birliği oluşturmaya çalışmaktadır. Örgütün yapmış olduğu çalışmalarda:⁶⁷

- Göç baskısı ve buna bağlı olarak oluşan yapısal değişimi,
- Göç veren ve göç alan ülkelerde uygulanması için tavsiye niteliğinde olacak sosyal politikaları,
- İşçi standartları oluşturma ve bu hakları ön plana çıkarmaktadır.

⁶⁶ Elif Uzun, *Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BMMYK'nın Yapısı, Görevleri ve Uluslararası Mültecin Hukukunun Gelişimindeki Yeri*, Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 2016, ss. 60-85.

⁶⁷ Özdal, a.g.e., ss. 52.

1.5.3. Uluslararası Göç Örgütü

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Belçika ve ABD'nin öncülüğünde 1951 yılında “Geçici Hükümetlerarası Avrupa’da Göç Komitesi” olarak kurulmuştur. İlk olarak örgütün ismi “Hükümetlerarası Avrupa Göç Komitesi” sonrasında “Hükümetlerarası Avrupa Göç Komitesi” olarak değişmiş sonrasında çalışma alanı genişleyerek 39 ülkenin üye olduğu “Uluslararası Göç Örgütü” (IOM) olarak faaliyetlerine devam etmiştir. Söz konusu örgütün faaliyetleri arasında aşağıda belirtilen 4 ana programı bulunmaktadır.⁶⁸

- 1- İnsani göç,
- 2- Gelişme için göç,
- 3- Teknik iş birliği,
- 4- Göç tartışması araştırma ve bilgi.

Söz konusu 4 ana program doğrultusunda, IOM’un strateji odakları şunlardır: Yardıma ihtiyacı olan göçmenlere güvenilir hizmet sunmak, uluslararası iş birlikleri yapmak, göçmenlerin insan haklarına uygun şekilde muamele görmesini sağlamak, göçle ilgili araştırmalar yapmak, göçün kök nedenlerine ilişkin analiz yapmak, yerinden edinmiş kişilerin geri dönüşünü kolaylaştıracak iş birlikleri içinde bulunmak ve göçmen kaçakçılığıyla ilgili hukuka uygun bir şekilde mücadele etme programları oluşturarak IOM göçü etkin bir şekilde yönetimini sağlamaktadır.⁶⁹

1.5.4. Avrupa Konseyi ve Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı

Avrupa Konseyi, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi ve Demografi Konseyi aracılığıyla göçmen ve mültecilerle kapsamlı olarak ilgilenmektedir.⁷⁰

Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı (AGİT) Parlamenterler Meclisi’nin 9 Temmuz 1996 tarihli oturumuyla kabul edilen Stockholm Bildirgesi’nin demokrasi, insan hakları ve insani sorunlara ilişkin III. bölümü göç konusunu içermektedir.

⁶⁸ Özdal, a.g.e., ss. 53.

⁶⁹ Uluslararası Göç Örgütü, *Mission*, <https://www.iom.int/mission>, Erişim Tarihi: 30/06/2019.

⁷⁰ Özdal, a.g.e., ss. 53-54.

1.6. Mültecilerin Hak ve Sorumlulukları

Mültecilerin hukuki statüsünü belirlemede en önemli yol haritası olan 1951 Cenevre Sözleşmesi ile mülteci statüsünü ve mültecilerin hukuki anlamda sahip olacağı haklara ilişkin bir çerçeve belirlenmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) mülteci ve sığınmacılar konusunda özel olarak bir düzenlemeye gitmemiş ancak insan hakları açısından ilgili maddeler mülteci ve sığınmacılar için de uygulanabilir olmuştur. AİHS ile Cenevre Sözleşmesi'ni kıyasladığımız zaman AİHS'nin kişi ve konu açısından uygulama çerçevesi daha fazladır. 1951 Cenevre Sözleşmesi, bundan faydalanacak kişilerin tanımını yaparken belirli şartlar arar, AİHS'den ise taraf konumunda olan ülkelerdeki herkes yararlanabilmektedir.⁷¹ Sözleşme'nin insan hakları açısından en önemli ayağı, bireylere insan haklarına ilişkin olarak verilen güvencenin uluslararası düzeye taşınmış olmasıdır.

Her insanın güvenli ve insani koşullarda yaşama hakkı, mülteciler için de değişmez koşuldur. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde belirtildiği üzere, insanlar zulüm gördüklerinde, yaşadığı ülkeden farklı bir ülkeye sığınmacı statüsünde olmak için başvurmaları onlar için temel bir haktır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 1. maddesinde bulunan aşağıdaki ifade evrensel olarak insan haklarının temel anlayışını oluşturur.⁷²

“Bütün insanlar özgür, onur ve haklar yönünden eşit doğarlar. Bütün insanlara akıl ve vicdan bahşedilmiştir ve birbirlerine kardeşlik ruhu içinde davranmalıdırlar”

İnsan hakları, insanların iyi standartlarda hayatlarına devam edebilmeleri için düzenlemeler oluşturarak hukuki bağlayıcılığı olan ilkeleri kapsamaktadır. Bu

⁷¹ Neslihan Özkerim Güner, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Mültecilerin Haklarının Korunmasındaki Rol*, Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, ss. 212-241.

⁷² Bülent Peker, *Sığınma Hakkı ve Mülteciler*, İltica Hakkı ve Mülteciler Atölyesi, İnsan Hakları Derneği İktisadi İşletmesi Yayınları, Ankara, 2001, ss. 30-31.

doğrultuda devletler uluslararası insan hakları standardında belirtilen ilkelere göre hareket etmek zorundadır.

Bir ülkede mülteci statüsünde bulunan her bireyin güvenli sığınma hakkı vardır. Ancak güvenden kasıt uluslararası korumada sadece fiziki olarak korumayı içermemektedir. Her insanın ihtiyacı olan temel hakları da kapsamaktadır. Başka bir ifadeyle bireylerin güvenlik, ekonomik, sosyal haklar ve iyi standartlarda sağlık koşullarına sahip olması gerekmektedir. Örneğin bir mülteci çocuğun eğitim hakkı elinden alınamaz. Ancak devletlerin yaşamış olduğu büyük çaplı mülteci akımlarında süreç istenildiği gibi sistematik düzenle ilerlemeyebilir. Örneğin, hızlı gelişen olaylar doğrultusunda Suriye’de yaşanan iç savaş ve sonrasında büyük çaplı bir göçmen akımı meydana gelmiştir.

Büyük çaplı göçmen akımları yaşandığı zaman çalışma özgürlüğü, serbest dolaşım ve çocukların eğitim hakları eksiksiz yerine getirilemeyebilir. Bu eksiklikler söz konusu olduğunda devletler uluslararası toplum tarafından da desteklenmektedir. Bu bağlamda BMMYK devreye girerek söz konusu göçmenlerin daha normal standartlara sahip olması için gerekli yardımı yapmaktadır. Burada genel olarak gıda, barınak, okul, klinik yapılmasına kadar belirli destekler sağlanabilmektedir. Aynı zamanda göçmenlerin de sığındıkları devlete karşı sorumlulukları bulunmaktadır.⁷³

Göçmenlerin bulundukları ülkenin hukuki kurallarına uyması iki açıdan önemlidir. Birincisi, bu kişiler, mülteci/sığınmacı statüsündeki, bu süreçte hiçbir devlet, kurallarını ihlal eden, toplum düzenini bozan kişi ya da kişileri ülkesinde istemez, dolayısıyla da kurallara uymak sahip oldukları statüyü korumaları açısından önemlidir.

İkincisi ise özellikle mültecilerin ve sığınmacıların kitlesel olarak gittikleri ülkenin sadece hukuki kurallara değil, bulundukları toplumun gelenek, göreneklerine de saygılı olmaları gerekmektedir. Kitlesel mülteci akımlarında bu kişiler sadece

⁷³ BMMYK, *Mültecinin Hakları Nelerdir?* 2017, <https://www.unhcr.org/tr/11081-multecinin-haklari-nelerdir.html>, Erişim Tarihi: 18/06/2018.

koruma kamplarında yaşamamaktadır, bulundukları ülkenin vatandaşı gibi yaşamaları için onlara haklar verilerek bu kişilerin toplumla iç içe yaşamalarına olanak sağlanmaktadır. Eğer bu kişiler toplum içinde düzeni bozarlarsa, halk tarafından dışsallaştırma eğilimi meydana gelmektedir. “Biz ve onlar ayrımı” oluşmasının en önemli nedenlerinin başlangıç noktası budur. Toplum, yapısının bozulduğuna inandığında ayrıma başlar. Çünkü özellikle kitlesel sığınmacı akımlarında toplumlar bu süreçten doğrudan etkilenmektedir. Suriye İç Savaşı’ndan sonra Türkiye’ye gelen göçmenlerin özellikle Gaziantep’te bu sürece maruz kalmalarının önemli nedenlerinden biri de budur.

Mültecilerin hakları kapsamında geri gönderme ilkesi de önemli bir yer teşkil etmektedir. 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde belirtilen 33. madde geri gönderme ve iade etme durumunda mülteci hakları açısından kişilerin sözleşme kapsamında olan taraf devletlere geri göndermesine izin vermemektedir. İade etme yasağı sayesinde kişinin güvende olmadığı ülkeye yollanması yasaklanarak bireylerin hakları koruma altına alınmıştır. Burada önemli husus kişinin zulüm riski olan yerlere geri göndermeyerek, bireyler temel haklardan maruz bırakmamak adına yasal zeminin hazırlanmasıdır. Kişiler sadece kendileri için güvenli olan üçüncü ülkeye gönderilebilmektedir. Burada devletlerin yükümlülükleri sadece toprak alanlarıyla sınırlandırılmamıştır. Kişilerin nereye iade edileceğine ilişkin kurallar değerlendirilirken korumaya neden olan devletlerin tüm egemenliğinin bulunduğu diğer yerleri de bu kapsamın altına almaktadırlar.⁷⁴ Çünkü bir devletin egemenlik alanı sadece bulunduğu coğrafi alanla sınırlı değildir.

AIHS ise geri gönderilme ilkesinin değerlendirilmesi için Cenevre Sözleşmesi’nden farklı olarak kişinin mülteci statüsü hakkını elde etmiş olmasına gerek yoktur. Burada söz konusu kişilerin geri gönderilmesi halinde gidilecek olan ülkede, herhangi bir zulüm ile ihtimalinin olması durumunda, AIHS’nin 3. maddesine istinaden, ülkelerin geri gönderilecek kişileri oluşabilecek tehlikelerden korumak

⁷⁴ Neva Övünç Öztürk, *1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme Çerçevesinde Mülteci Statüsünün Sona Ermesine Yönelik Ölçütlerin İncelenmesi Ve Türk Hukuku Üzerindeki Yansımalarının Değerlendirilmesi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 65, Sayı 2, 2016, ss. 393-448.

maksadıyla geri gönderilmemesini uygun bulmaktadır. AİHS'nin geri göndermeme ilkesinin uygulanabilirliği, 1951 Cenevre Sözleşmesi ile kıyaslandığında işlevselliğinin daha fazla olduğu gözükmemektedir. Çünkü Cenevre Sözleşmesi'nin aksine, AİHS'nin 3. Maddesine istinaden, kişinin bu haklardan yararlanabilmesi için mülteci statüsüne elde etmiş olmasına gerek yoktur.⁷⁵

1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki geri göndermeme ilkesine ilişkin olarak yapılan çalışmalar mutlak bir korumayı düzenlediğini belirtmek gerekmektedir. Düşünce ve ifade özgürlüğü hakkı tüm insanların olduğu gibi mültecilerin de hakları kapsamındadır. Her ne kadar 1951 Sözleşmesi'nde bu konuya değinilmemiş olsa da tüm insanların, din, vicdan, düşünce ve ifade özgürlüğüne sahip olduğu AİHS'de belirtilmiştir.

Mülteciler için bir diğer önemli hak ise; bu kişilerin çalışmalarına ilişkin düzenlemelerdir. 1951 Sözleşmesi'nde çalışmaya ilişkin haklardan “Gelir Getirici İşler” bölümün mültecilerin mesleklerini icra etmesine yönelik olarak düzenlemeler ile seyahat özgürlüğü ve ikamet hakları da aynı sözleşmede yer verilmiştir.⁷⁶

Mültecilerin çalışma hakkına sahip olması bir yandan bulundukları ülkenin devletinden aldıkları yardımların azalmasına neden olurken, diğer yandan da yaşadıkları topluma uyum sağlamaları açısından önemlidir. Ancak bu hak, mültecilerin bulundukları bölgenin halkı açısından bir çekinceyi meydana getirmektedir. Suriye İç Savaşı sonrasında ortaya çıkan mülteci krizi açısından değerlendirdiğimizde, Türkiye’de ve Avrupa’da Suriyelilerin ucuz işçi statüsüyle çalışmalarından dolayı, işverenlerin önceliği haline gelip, yerli halkın, özellikle de vasıfsız işlerde, işsiz kalmasına neden olacağı fikri olmuştur.

Mülteci ve bu statüdeki koruma altındaki bireylere insan hakları kapsamında her vatandaşa verilen haklarla eş değer haklar verildiğini görmekteyiz. Ancak burada

⁷⁵ Helene Lambert, *Protection Against Refoulement from Europe: Human Rights Law Comes to the Rescue*, International & Comparative Law Quarterly, Cilt 48, Sayı 3, ss. 515,544.

⁷⁶ UNHCR, *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection* 2019, <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d58e13b4/handbook-procedures-criteria-determining-refugee-status-under-1951-convention.html?query=1951>, Erişim Tarihi: 18/07/2019.

en önemli olan kısım, yasal olarak mültecilere verilen hakların uygulanabilirliğinin olmasıdır. Genel olarak dünyada yaşanan mülteci akımlarını değerlendirdiğimizde bireysel bir olay sonucunda zulümle karşılaşan bir bireyin, başka bir devletten koruma istemesi ve bunun uygun bulunması devamında o bireyin koruma altındaki ülkede şartlarının insan hakları açısından endişe edici olduğunu söylemek zordur. Bugün mülteciler konusunda yasalar üzerinde verilen haklar oldukça ileri düzeye gelmiştir ancak uygulanabilirliği tartışma konusudur.

Sığınmacı ve mültecilerin hak ve sorumlulukları sadece onların temel ihtiyaçlarından ibaret değildir. Özellikle savaş nedeniyle ülkelerinden gitmek zorunda olan mültecilerin gittikleri ülkelerde de güvenliklerinin tehlike altında olmalarına neden olan birçok olay yaşanmaktadır.

Bugün Avrupa’da yükselen islamofobi mültecilerin can ve mal güvenlikleri için büyük bir tehlike oluşturmaktadır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylandırılacak olan yabancı düşmanlığı mültecilerin gittikleri ülkelerde güvenliklerinin tam olarak sağlanamadığının göstergesi niteliğindedir.

Ülkelerinden ayrılıp başka ülkelere gitmek zorunda kalan mültecilere insan hakları çerçevesinde, haklarının verilebilmesi ve bunun da sorumluluğunun birkaç ülke ile sınırlı olmamasının sağlanması gerekmektedir. Bu bağlamda AB mülteci ve sığınma ile ilgili konuların sistemli bir şekilde ilerlemesi için belirli düzenlemeler yapmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ’NİN GÖÇ VE MÜLTECİ POLİTİKASI

AB bulunduğu coğrafi konum ve gelişmişlik düzeyinin yüksek olmasından dolayı göç alan bir bölgedir. Bu bağlamda AB özellikle Maastricht süreciyle beraber üye devletlerle beraber ortak göç ve mülteci politikası oluşturmak için belirli adımlar atmıştır.

1.1. Avrupa Birliği’nin Kuruluşu ve Amaçları

AB, “Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu” olarak Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg ile 1951 yılında kurulmuştur. II. Dünya Savaşı tüm dünyada büyük kayıplara neden olmuştur. Bunun üzerine Avrupa’da barışın sağlanması, vatandaşların hayat standardının artırılması ve daha yaşanılabilir bir dünya olması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, 1957 yılında kabul edilen Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kuruldu. Avrupa Ekonomik Topluluğu’nu (AET) kurmuş olan Roma Antlaşması’nın aldığı kararla birlikte 1968 tarihinde, birliğe üye ülkeler malların giriş çıkışlarında gümrük vergisi olmaması amacıyla Gümrük Birliği kurulmuştur. 1992 yılında imzalanmış olan ve 1993 tarihinde resmi adı AB Antlaşması olan “Maastricht Antlaşması” yürürlüğe girmiş ve Roma Antlaşması’nın bazı maddeleri yürürlükten çıkartılarak başta ekonomik, siyasi ve sosyal anlamda birliğin oluşumunu güçlendirmek amacıyla en önemli adımlardan biri atılmıştır.⁷⁷

Maastricht Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) Avrupa Birliği’ne dönüşmüştür. Böylece ekonomik birlik, Avrupa vatandaşlığı ile güvenlik konusunda iş birliği ve dış politika konusunda hedef ve politikaları kapsamıştır.

Bu süreç içerisinde Avrupa ülkeleri, ekonomik ve siyasi alan başta olmak üzere sosyal ve kültürel alanda da ortak yapısını güçlendirmiştir. Belirledikleri kriterlere uyan yeni ülkelerin de birliğe dahil olmasıyla 28 üyeden oluşan

⁷⁷ Nurettin Bilici, *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri*, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, 2005, Ankara, ss. 37-39.

(Avusturya, Belçika, Almanya, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Hırvatistan, İngiltere, İrlanda, Hollanda, İspanya, İsveç, İtalya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya ve Yunanistan) “AB” meydana gelmiştir.

AB siyasi ve sosyal bütünleşmeyi de kapsayan hedefler belirleyerek ekonomik, politik ve sosyal alanlarda birçok ülkeden ileri seviyede olarak güçlü bir konuma gelmeyi planlamıştır. Bu hedef ve politikaları başlıca:⁷⁸

- Dış politikada güçlü bir konumda olmak,
- Ortak bir pazarla ekonomik büyümeyi sağlamak ve sürdürülebilir olmasını sağlamak,
- Vatandaşlarının üst düzeyde yaşam standartlarına sahip olmasını sağlamak,
- Daha fazla demokrasi, özgürlük, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi evrensel değerleri içselleştirmek,
- Eşitliğin sağlanması,
- Ortak bir pazarla ekonomik büyümeyi sağlamak ve sürdürülebilir olmasını sağlamak,
- Yasa dışı göç, uluslararası terörizm konusunda ulus devlet düzeyindeki mücadeleyi iş birliği ile daha etkili yürütmek,
- Birliğe üye olan devletlerin ekonomik, sosyal uyumunu daha etkin hale getirmek,
- Ortak göç politikaları oluşturmaktadır.

AB’nin izlemiş olduğu politikaları post-yapısalcı çerçevede değerlendirdiğimizde, AB özünde bir “Avrupa Kimliği” inşa etmek istemektedir. “Avrupalı” olmak ifadesi de bu kimliğin bir parçasıdır. Örnek olarak Türkiye’nin üyeliğine ilişkin süreçte Almanya Başbakanı Merkel, Türkiye’nin nüfusu, coğrafi konumu, kültürel kimliği ile Avrupa’nın siyasal yapısına uygun olmadığı görüşünü bildirmiştir.⁷⁹

⁷⁸ AB Başkanlığı, *AB Yapısı ve İşleyişi*, 2019, <https://www.ab.gov.tr/3.html>, Erişim Tarihi: 03/07/2019.

⁷⁹ Düzgit, a.g.e., ss. 49-70.

AB'nin genişleme politikasını Almanya başbakanı Merkel'in de açıklamalarından yola çıkarak değerlendirdiğimizde, öncelikle AB'nin dışlayıcı bir genişleme politikası izlediğini söyleyebiliriz. Çünkü AB'nin kendi kriterlerine göre oluşturmuş olduğu bir genişleme politikasında sadece kendi kimliğine sahip olanları birliğe dahil ederek diğer kimlikleri dışlanmaktadır. Bu bağlamda oluşturduğu “Avrupa Kimliği” hedefini negatif yönde etkilemeyecek politikalarla sınır güvenliğini daha korunabilir hale getirmeyi amaçlamaktadır.

1.2 Avrupa Birliği'nde Göç ve Mülteci Politikasının Oluşumu

AB'yi düzenli bir göç oluşumunun içine iten en önemli nedenler ekonomik gelişmişlik düzeyinin yüksek olması, coğrafi özellikleri ve Avrupa nüfusunun gittikçe azalıyor olmasıdır.⁸⁰ Özellikle 1990 yılında nüfus artış hızının %25 iken 2060 yılında %4 seviyelerine ineceği tahmin edilmektedir.⁸¹

Bu nedenlere bağlı olarak II. Dünya Savaşı sonrasında öncelikle ekonomik anlamda büyük zarar gören Avrupa, yeniden güçlenmek amacıyla “açık kapı” politikası uygulamaya başlamıştır. Savaş sonrasında birçok sektörde iş gücü anlamında büyük bir boşluk ortaya çıkmış özellikle Almanya, Fransa ve Belçika ekonomilerini güçlendirmek adına kendilerine ucuz iş gücü sağlayacak olan Güney Avrupa, Türkiye ve Kuzey Afrika'dan göç almıştır. Bu ülkelerden yapılan göçler ilk başta misafir işçi olarak düşünülmüş yeniden Avrupa'nın yükselmesi için bir araç niteliğinde görülmüştür.⁸²

II. Dünya Savaşı'ndan sonra AB dışarıdan iş gücüyle bir yandan kendi ekonomisini kalkındırmak amacıyla serbest dolaşımının önünü açmış, bir yandan da dış sınırlarının korunmasını sağlayarak göçü kontrol altına almayı amaçlamıştır. Avrupa'da 1973 yılında ortaya çıkan ekonomik krizin ardından özellikle Batı Avrupa devletleri, dışarıdan gelen göç hareketlerinde kısıtlamalar meydana getirmiş iş gücü taleplerini de azaltarak belirli limitler koymuşlardır.⁸³ Avrupa'nın iş gücüne olan

⁸⁰ Özdal, a.g.e., ss. 75.

⁸¹ Eurostat, *Population*, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-and-housing-census/legislation>, Erişim Tarihi: 15/07/2019.

⁸² Koçak, Gündüz, a.g.e., ss. 66-88.

⁸³ Koçak, Gündüz, a.g.e., ss. 66-88.

ihtiyacın azalmış olması nedeniyle bu kişilerin ülkelerine geri dönmeleri için teşvik politikaları uygulanmaya başlamıştır.

Channel Lindstrom'a göre II. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında yaşanan göç akımı ile ortaya çıkan göç politikalarını değerlendirildiğinde, öncelikle güney çevre ülkelerinden, sanayi yönünden gelişmiş olan ülkelere, vasıfsız “misafir işçilerin” davet edilmesi önemli bir göç dalgasını başlatmıştır. Burada amaç ekonomik kalkındırmayı hızlandırmak olmuştur. Ancak 1970’li yıllarda petrol krizi ile ortaya çıkan ekonomik buhranda göçmen ve sığınmacıların artık AB’nin ekonomik kalkınmasına katkı sağlayan bireyler değil, devletin sosyal imkanlarından faydalanmaya çalışan hatta güvenliği tehdit eden kişiler olarak algılanmaya başlanmıştır.⁸⁴ Böylece AB açısından göçmen, mülteci ve sığınma taleplerini yönetebilmek ve ülkesinde bulunana göçmenlere ilişkin süreçlerin sistematik bir şekilde yönetmek için yeni politikalar oluşturulmaya çalışılmıştır.

Avrupa’da göçmenlere karşı öncelikli olarak yeni göçmen işçi alımının durdurulması sonrasında ise AB üyesi ülke vatandaşları hariç diğer üye ülkelerin vatandaşlarına karşı vize uygulanması ile kontrol mekanizması uygulanmıştır. Böylece kapalı kapı politikasıyla Avrupa’ya yasal olarak yapılan göç talepleri kontrol altına alınarak göç etmenin yasal yolu sığınma başvurusu ile değerlendirilmeye alınmıştır.⁸⁵

Batı Avrupa devletlerine sığınmak isteyen mültecilerin bu suretle sığınma hakkının kötüye kullanılması konusu da önemli bir sorun olarak gündeme gelmiştir. AB uygulamış olduğu tedbirlerle göçmen, sığınmacı ya da mültecilere karşı da sınırlarından içeri almayı zorlaştırarak önlemleri arttırmış ve sürekli bu konuda yeni politikalar arayışına girmiştir.

Avrupa’nın göçmenleri ülkelere geri gitmelerini destekleyen politikaların sonucunda BM tarafından yapılan değerlendirme istinaden; 1973 ve 1975 yılları

⁸⁴ Channel Lindstrom, “*European Union Policy on Asylum and Immigration. Addressing the Root Causes of Forced Migration: A Justice and Home Affairs Policy of Freedom, Security and Justice?*” in *Migration, Immigration and Social Policy*, Social Policy and Administration, Cilt 39, Sayı 6, 2005, ss. 587-605.

⁸⁵ Mehmet Özcan, *Avrupa Birliği Sığınma Hukuku: Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı*, Asil Yayın, Ankara, 2005, ss. 27-28.

arasında, göçmen işçilerin ortalama olarak %10'u kendi vatandaşı olduğu ülkeye geri dönmüşlerdir.⁸⁶ Teşvik edici politikaların istenilen başarılı sonuca ulaşmamış dahası göçmen statüsündeki bireylerin bulunmuş oldukları ülkelerdeki sosyal haklardan faydalanmak amacıyla dönmemeyi tercih ettikleri, belirli yollar ile (evlilik, eğitim vb.) göçmen oranı yükselmiştir.

Avrupa'da yaşanan ekonomik krizlerin etkisiyle bir yandan işsizlik oranlarının artması, buna karşı yeni gelişen üretim ağırlıklı teknolojiyle beraber ihtiyaç duyulan işçi profilinin mevcut işçi profilinden farklılık göstermesi ile dışarıdan gelen işçi göçlerini AB'nin mevcut göç politikasıyla devam ettirmesi mümkün değildi. Bu nedenle, Avrupa devletleri belirli önlemler almaya çalışmıştır. Ancak bu önlemler alınırken aynı zamanda sığınma talepleri de gelmeye devam etmiştir.⁸⁷

Avrupa'da yaşayan işçi göçmenler ekonomik kalkınmaya katkı sağlayan bir kitleden öte, artık gittikleri ülkede devletin sosyal ve ekonomik imkanlarından yararlanmaya çalışan veya toplumun genel düzenini bozmaya çalışan kişiler olarak nitelendirilmeye başladığını söyleyebiliriz. Çünkü AB'nin özünde "Avrupa Kimliği" ile oluşturduğu ekonomik bir birlik yatmaktadır. Bu kimliğin dışındaki insanlar kendi amaçlarına ve kalkınmalarına hizmet etmediği sürece tehdit unsuru olarak nitelendirilmektedir. AB'nin izlemiş olduğu göç politikalarının temelinde de bunun yattığı söylenebilir. Çünkü açık kapı politikasıyla ekonomilerini canlandırdığını düşündükleri kitle bir süre sonra tehdit unsuru olarak değerlendirilmiştir.

Fransa'da 1993 yılında izlenen politikalar sonucunda sadece %14 oranında göçmen Fransa'dan gitmiştir. Fransa, kalıcı iş izinlerini zorlaştırıcı politikalarla engellemiş ve gelen mültecileri de kabul etmeyerek yeni göç akışının önünü kesmiştir. 1993 yılında mevsim işçilerinin oranı %17'lere kadar düşmüştür.⁸⁸ Özellikle ortaya çıkan bu güvenlik algısıyla 1970'den itibaren AB'nin bundan sonra

⁸⁶ Ayhan Gençler, *Avrupa Birliği'nin Göç Politikası*, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 2005, ss. 174-192.

⁸⁷ Hakan Samur, *Avrupa Birliği'nde Göçe Yönelik Global Yaklaşım*. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 2008, Cilt 5, Sayı 2, ss. 17-18.

⁸⁸ Marie Claude-Valentin, *The Member States of the EU and immigration in 1994, Less tolerance and tighter control policies, General Report*, Employment and Social Affairs, European Commission, Libraries, Australia, 1995, ss. 22-23.

geliştireceği ortak göç ve sığınma politikasında iç güvenlik ve yasa dışı göç süreçlerinin de dahil olacağı ortak adımların attığı görülecektir.

Göç konusunda atmış olduğu adımların ilki, “TREVI Grubu” (Terörizm, Radikalizm, Aşırılık, Şiddet) olarak 1975 yılında Roma Zirvesi’nde oluşturulmuştur. 1976 yılı itibariyle bu gruba taraf olan devletlerin İçişleri ve Adalet Bakanlıklarından yetkiler alarak terörizm, nükleer güvenlik, uyuşturucu ve organize suçlar gibi alanlarda bilgi paylaşımı yapmaktadır. Lüksemburg’da 1976 yılında ilk toplantısını yapmış olan TREVI Grubu bir öncelikli olarak terör ile mücadele ve bu kapsamda iç güvenliği sağlamak iken 1985 yılı itibariyle yasa dışı göçü de bu kapsamın altına alarak TREVI Grubu’nun gündem maddeleri arasına eklenmiştir.⁸⁹ AB için göç konusu sınır güvenliği açısından büyük bir önem taşıyordu.

AB’nin göç ve sığınma konusunda izlemiş olduğu politikayı iki aşamada değerlendirebiliriz. İlk aşamada göçmenlerin ve sığınma başvurusunda bulunacak kişilerin sayısını azaltmak için önlemler almak, diğer aşamada ise müracaat eden kişileri iltica talebinden vazgeçirecek politikalar üretmektedir.

Belirtilen iki aşamanın da ortak noktası, AB’nin göçmenlerin ya da sığınmacıların Avrupa’ya girmesini caydıracak yöntemler aramasıdır. Süreçleri zorlaştıracı politikalar izlemek bu doğrultuda kullanılan en önemli araçlardan biridir. Ancak bu yöntemin etkinliği tartışma konusudur. Çalışmanın ilerleyen bölümünde zorlaştıracı politikaların sonucunda, Suriyeli göçmenlerin yasa dışı yolları kullanmak zorunda kalmalarından dolayı ortaya çıkan olumsuz sonuçlar detaylandırılacaktır.

AB bir yandan kendi sınırlarının dışında güvenliğine ilişkin tedbirler alırken, bir yandan da kendi iç dinamiklerini yükseltmek ve serbest dolaşımı sağlamak için yeni antlaşmalar yapmaktadır. Çünkü AB güvenlik tehdidini sadece kendi sınırlarının dışında görmektedir. Bunun ilk somut adımını Avrupa Tek Senedi ile gerçekleştirmiştir.

⁸⁹ Emine Akçadağ, *Yasa Dışı Göç ve Türkiye*, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, İstanbul, 2012, ss. 14-15.

1.2.1. Avrupa Tek Senedi

1986 yılında imzalanan Almanya, Belçika, İngiltere, Fransa, İrlanda, İspanya, Lüksemburg, Hollanda ve Portekiz'in imzalamış olduğu sonrasında Danimarka, İtalya ve Yunanistan'ın sürece dahil olduğu Avrupa Tek Senedi 1987 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁹⁰

Avrupa Tek Senedi'nin 8/a maddesinde Avrupa'nın politik iş birliği başlamış ortak pazar yeniden tanımlanmıştır. Tek senet ile birlikte; malların, sermayenin, hizmetin ve kişilerin özellikle de işçilerin serbest dolaşımı konusu oldukça kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Çünkü kişilerin serbest dolaşımı güvenlik problemini de beraberinde getireceğinden, buna bağlı olarak sığınma ve göç politikalarının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.⁹¹ Avrupa Tek Senedi ile ortak bir pazar oluşturulmasının yanı sıra insan haklarıyla ilgili çalışmaları da içermektedir. Senedin ilk kısmında AB içinde insan haklarının korunması gerektiği belirtilmiştir.

Avrupa Tek Senedi ile *Ad Hoc* çalışma grubu oluşturulmuştur. Göç ve sığınma konularıyla ilgili yetkin görevlilerden oluşan çalışma grubu sınırların kontrol edilmesi, vize uygulamaları ve yasa dışı göç konuları üzerinde çalışmalar yapmaktadır.⁹² Çalışma grubunun serbest dolaşıma ilişkin birtakım çalışmalar yapabilmesi için koordinatörlük kurulmuştur. Söz konusu koordinatörlerin serbest dolaşıma ilişkin olarak yapmış oldukları program (Palma belgesi) Madrid Zirvesi'nde kabul edilmiştir. Palma belgesinde; sayıları oldukça çoğalan sığınma taleplerine karşı önlemlerin yeterli olmamasından dolayı ortaya çıkan sorunlara değinilmiş bu konuda düzenlemelere gidilmiştir.⁹³

Sınırlara ilişkin olarak yapılan en önemli düzenlemelerden biri de Schengen Sözleşmesidir.

⁹⁰ AB Başkanlığı, *Avrupa Birliğinin Tarihçesi*, 2013, <https://www.ab.gov.tr/p.php?e=105>, Erişim Tarihi: 21/06/2018.

⁹¹ Ertan Beşe, *Avrupa Birliğinin Adalet ve İçişleri Politikası*, Muhsin K, Arıkan H. (Eds), *Avrupa Birliği Ortak Politikaları ve Türkiye*, (1), Beta, İstanbul, 2003, ss. 445-481.

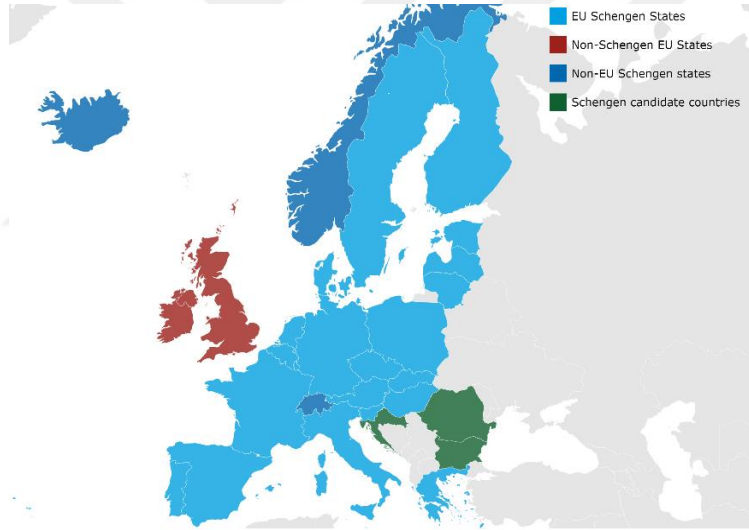
⁹² Ertan Beşe, *Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları*, Seçkin Yayıncılık, 2002, Ankara, ss. 78.

⁹³ Özcan, a.g.e., ss. 124-125.

1.2.2. Schengen Sözleşmesi

AB'ye üye devletler arasında sınır kontrollerinin kaldırılmasına yönelik olarak 1985 yılında Almanya, Lüksemburg, Fransa, Belçika ve Hollanda tarafından imzalanan “Schengen Sözleşmesi” 1995'te uygulanmaya başlanmıştır.⁹⁴

AB'nin en başarılı ortak politikalarından biri olarak değerlendirilen Schengen Sözleşmesi kapsamında iç sınırlarda bulunan kontroller kaldırılarak vatandaşların serbest dolaşması adına ilk süreç başlatılmıştır. İlerleyen yıllarda Schengen bölgesinin alanı genişleyerek, Harita 1’de belirttiği üzere, çoğunluğunu AB üyesi devletlerin oluşturduğu ve birliğe üye olmayan devletlerin de bu iş birliğine dahil edildiği Schengen bölgesi ortaya çıkmıştır.

Harita 1: Schengen Bölgesi

Kaynak: AB Türkiye Delegasyonu, Schengen Bölgesi, <https://www.avrupa.info.tr/tr/schengen-bolgesi-602>, Erişim Tarih: 21/06/2018.

Schengen bölgesine üye devletler: Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Polonya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İtalya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Avusturya, Hollanda, Norveç, Portekiz, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre, Lihtenştayn’dan meydana

⁹⁴ European Union, *Europe Without Frontiers*, https://europa.eu/european-union/about-eu/history/1990-1999_en, Erişim Tarih: 21/06/2019.

gelmektedir. AB üyesi olmayan, İzlanda, Norveç, İsviçre ve Lihtenştayn vatandaşları Schengen Sözleşmesi'ne dahil olduklarından dolayı bu bölgede serbestçe seyahat etme hakkına sahiptirler.⁹⁵ AB üyesi olmasına rağmen Britanya ve İrlanda Schengen bölgesi kapsamına dahil olmamıştır.

Schengen iş birliğine katılan ülkelerin vatandaşları karşılıklı olarak ülkeler arasında serbest dolaşma hakkına sahiptir. Schengen üyesi olmayan bir ülkenin vatandaşı ise üye olan ülkeye gitmek istediğinde Schengen kapsamında istenilen bilgi ve belgeleri vermek zorundadır. Bu bilgi ve belgelere istinaden kişilerin bir Avrupa ülkesinde ne kadar kalabileceği belirlenir.

Ayrıca İngiltere'nin 2016 yılında düzenlemiş olduğu referandumda seçmenlerin %51,9'u AB'den ayrılmaya yönelik olarak oy kullanmıştır. Bu doğrultuda İngiliz hükümeti tarafından AB'den ayrılma sürecinin sağlıklı işlemesi adına Brexit yol haritası hazırlanmıştır.

Brexit yol haritasında “*Ekonomi, Kişilerin Serbest Dolaşımı, Kuzey İrlanda, Demokrasi ve İngiltere'nin Dünyadaki Yeri*” ile ilgili olarak beş hedef ortaya konulmuştur. Ekonomi açısından, AB ile yaşanan ticari ilişkilerde herhangi bir aksaklık meydana gelmemesi, vatandaşların bu süreçten olumsuz etkilenmemesine ilişkin adımlar belirlenmiştir. Kişilerin serbest dolaşımının bu yol haritasıyla artık sonlandırılması gerektiği öngörülmektedir. Ancak nitelikli göçmenlerin konusu henüz tam olarak detaylandırılmamıştır. Söz konusu yol haritasıyla, Kuzey İrlanda ile Birleşik Krallığın da anayasal bütünlüğünün korunması gerektiği vurgulanmış ve İngiltere'nin AB'den ayrıldıktan sonra da demokrasisinin güçlenmesi hedeflenmiştir. Ayrıca Brexit yol haritası doğrultusunda güvenlik alanında AB ile ortaklığın devam edilmesi öngörülmektedir. İngiltere özellikle Avrupa Polis Teşkilatı (*European Police Office- EUROPOL*) ve bu kapsamdaki güvenlik kurumlarıyla üyelikten ayrılmayı planlamamaktadır.⁹⁶

⁹⁵ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, *Schengen Bölgesi*, <https://www.avrupa.info.tr/tr/schengen-bolgesi-602>, Erişim Tarihi: 21/06/2018.

⁹⁶ BBC, *İngiltere'nin Avrupa Birliği'ne Sunduğu Brexit Yol Haritasında Neler Var?*, 2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44804498>, Erişim Tarihi: 31/03/2019.

Genel olarak hazırlanan yol haritası değerlendirildiğinde, İngiltere örneğinde de görüldüğü üzere güvenlik konusunda ülkelerin birbirleriyle iş birliği şart gözükmemektedir. Bu nedenle İngiltere AB üyeliğini sonlandırma kararı alırken güvenlik konularında iş birliğini devam ettirmeyi planlamıştır.

Schengen sisteminin uygulanmasına ilişkin olarak Schengen Sözleşmesi göç, iltica, polis iş birliği, uyuşturucu, vize politikalarının uyumlaştırılması, dış sınırların kontrolü, yargı iş birliği, suçluların iade edilmesi konularında bilgi akışının olacağı Avrupa'da güvenlik ve sınır yönetimi için yapılan çalışmalar kapsamında Schengen Bilgi Sistemi (SIS) oluşturulmuştur.

SIS Avrupa'da güvenlik ve sınır yönetimi için yaygın olarak kullanılan ve en büyük bilgi paylaşım sistemidir. Burada sınırlar kontrol edilirken, Schengen kapsamında olan devletlerin belirlemiş oldukları güvenlik birimleri ile vize merkezleri arasında bilgi akışı sağlanmaktadır. Üye devletler merkezi bir sisteme bağlı olan ayrı bir sistem tarafından desteklenen bilgi talebi büroları ve SIS uyarılarıyla ilgili faaliyetleri yürütülmektedir.⁹⁷

SIS küresel dünyadaki gelişmelere bağlı olarak geliştirilmiştir. Örneğin Avrupa Konseyi'nin almış olduğu karar doğrultusunda, ABD'de yaşanan 11 Eylül 2001 terör saldırılarından sonra SIS veri tabanına genetik parmak izleri, biyometrik fotoğraflar eklenmiştir.⁹⁸ Burada en önemli amaç AB sınırlarında güvenlik tedbirlerinin artmasını sağlamaktır. 11 Eylül 2001 Avrupa'da güvenlik konularının yeniden gündeme gelmesine ve tedbirlerin arttırılmasına neden olmuştur.

AB göç, sığınma ve mülteci taleplerinin sayısının artmasına ilişkin olarak sistemin daha fazla geliştirilmesi gerektiği düşüncesiyle, Dublin Sözleşmesi'ni kabul etmiştir.

⁹⁷ Avrupa Komisyonu, *Schengen Bilgi Sistemi*, 2019, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen-information-system_en, Erişim Tarihi: 15/08/2018.

⁹⁸ Salih Akkana, *Güvenlik Siyasetini Aşmak: İstisna ve Hukuk İlişkisi Üzerine Bir Tartışma*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 69, No 2, 2014, ss. 279-307.

1.2.3. Dublin Sözleşmesi

AB üyesi devletlerin 15 Haziran 1990 tarihinde yapmış oldukları Dublin Sözleşmesi sığınma politikasına ilişkin olarak AB’de yapılan ilk önemli gelişmelerden biridir. Yürürlüğe 1997 yılında girmiş olan bu sözleşme kapsamında AB’ye gelen iltica başvurularının üye devletler tarafından değerlendirilebileceği bir mekanizma oluşturulmuştur. Tüm üye devletler tarafından kabul edilen Dublin Sözleşmesi gereğince, iltica başvurusundan sorumlu olan AB üyesi devletin kim olduğunun belirlenmesi sağlanacaktır.⁹⁹ Burada sığınmacının hangi şarta uymuş olduğu değerlendirilmektedir. Bu sözleşme ile sığınma talebi yapan kişinin AB’ye ilk giriş yaptığı ülkenin başvurusu değerlendirmesi için sorumlu olan devletin belirlenmesi adına önemli bir adım atılmıştır.

Dublin Sözleşmesi’yle getirilen bu yeniliğin temel nedeni; bir AB üyesi devlete başvuruda bulunan sığınmacılar farklı AB üyesi devletlere de başvuru yapmaya devam ederek sığınmak için kendilerine verilen hakkı kötüye kullanıyor, iyi imkanları sağlayacak olan devleti seçmek için alternatifler oluşturuyorlardı.¹⁰⁰ Sığınmacıların farklı devletlere yaptığı başvurunun önüne geçmek amacıyla, tek bir üye devlet belirlenerek, başvurunun bu üye devlet tarafından değerlendirilmesine karar verilmiştir.¹⁰¹ Başvuruyu değerlendirecek AB üyesi devlet belirlendiğinde sürecin daha sistematik ilerlemesini sağlayarak adil karar verilmesi hedeflenmiştir.

Dublin Sözleşmesi’ne göre sığınma taleplerinin hiyerarşik bir sistem ile değerlendirilmesinde hangi devletin sorumlu olacağını netleştirmek için sözleşmenin 4. ve 8. maddeleri arasında kriterler belirlenmiştir. Söz konusu kriterler değerlendirildiğinde ilk kriter: 4. Madde de belirtilmiş olan “aile birleşimi” ile ilgili kriterdir. Aile üyelerinden herhangi birinin daha önceden başka bir devlete yaptığı sığınma başvurusu onaylanmış ve mülteci statüsü hakkı elde etmişse, başvuran kişi de eğer talep ederse, kişinin ailesinin bulunduğu yere gidebilme hakkı bulunmaktadır. Ancak burada kişinin bunu talep etmesi esastır.¹⁰² Kişileri ailesinden

⁹⁹ Özcan, a.g.e., ss. 56-57.

¹⁰⁰ Özcan, a.g.e., ss. 57-58.

¹⁰¹ Özcan, a.g.e., ss. 57-58.

¹⁰² BMMYK, T.C İç İşleri Bakanlığı, *İltica ve Göç Mevzuatı*, 2005, http://www.goc.gov.tr/files/files/iltica_goc.pdf, Erişim Tarihi: 21/11/2018.

bağımsız düşünmek farklı mağduriyetlere yol açacağından düzenlemenin bu şekilde yapılması olumlu yönde değerlendirilmektedir.

Diğer bir kriter ise söz konusu sözleşmenin 5. Maddesi'nde belirtilen, eğer bir devlet sığınmacıya ikamet izni veriyorsa, o devlet sığınma başvurusunu incelemekle yükümlü olmuş olur. Ayrıca sığınmacının vize aldığı devlete de bu sorumluluğu yüklemektedir. Bunların yanı sıra yasal olmayan yollarla bir üye devlete gelen kişinin, bu ülkede sığınma başvurusu yapması durumunda sorumluluk söz konusu üye devletin olmaktadır. Eğer sığınma talebinde bulunan kişi bulunduğu ülkeye yasal yollar ile girmişse, bulunduğu devletin söz konusu başvuruyu işleme alma yükümlülüğü vardır. Ancak sığınmacı bu kriterlerden herhangi birine uymuyorsa, sorumluluk sığınma talebinde bulunduğu ilk devlete aittir.¹⁰³

Dublin Sözleşmesi ile birçok düzenleme yapılmış olsa dahi uygulanabilirliği ve adil sonuçlar doğurup doğurmadığı üye devletler arasında hala tartışılmaktadır. Bu süreçlere müteakiben, Maastricht Antlaşması'ndan önce üye devletlerin 1992 yılında Londra'da yaptıkları toplantıda sığınma talebinde bulunan mültecilere yönelik “üç ilke kararı” (Londra İlkeleri) alınmıştır.

Alınan kararlardan ilki; sığınma başvurularının değerlendirilme sürecinin hızlandırmasına ilişkin bir prosedür belirlenmesine yöneliktir. “Açıkça Temelden Yoksun” olan iltica başvuruları için alınan ilke karardır. Buradaki amaç başvurunun temelden yoksun olduğunda izlenecek olan yol haritasını belirleyerek sürecin sistematik bir şekilde işlenmesini sağlayıp zamandan kazanmaktır. İkinci madde; zulüm riski olmayan ülkelere gelen başvurulara yöneliktir. Üçüncü madde ile ev sahibi üçüncü ülkelerle ilgili konularda yumuşatılmış AB yaklaşımı kazandırılması istenilmiştir.¹⁰⁴

AB tüm bu prosedürleri gerçekleştirerek sürecin sistematik işlenmesini sağlamanın yanı sıra, sahte başvuruların da önüne geçerek, haklı başvuruları olan bireylerin prosedürlerini hızlandırmayı hedeflemiştir.

¹⁰³ BMMYK, T.C İç İşleri Bakanlığı, *İltica ve Göç Mevzuatı*, 2005, http://www.goc.gov.tr/files/files/iltica_goc.pdf, Erişim Tarihi: 21/11/2018.

¹⁰⁴ Harun Arıkan, *Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası*, Muhsin K, Arıkan H. (Eds), Avrupa Birliği Ortak Politikaları ve Türkiye, Beta, İstanbul, 2003, ss. 373-387.

1.2.4. Maastricht Antlaşması

Avrupa Topluluğu'na "AB" adını aldırان Maastricht Antlaşması üye devletler tarafından 1992 yılında imzalanarak 1993 yılında yürürlüğe girmiştir. AB'nin üç sütunlu yapısının oluştuğu Maastricht Antlaşması göç ile ilgili olarak politikaların oluşması açısından önemlidir.¹⁰⁵

Bu antlaşma üç sütun üzerine kurulmuştur. İlk sütun "ekonomik" konuları, ikinci sütun birliğe üye olan devletlerin "Ortak Dış İşleri ve Güvenlik Politikalarını" son olarak da "Adalet ve İçişleri" konularında iş birliğini içermektedir.¹⁰⁶ Maastricht Antlaşması'nın ikinci sütununda belirtilen Ortak Dış Güvenlik Politikası (ODGP) AB'nin bu yöndeki hedeflerinin daha etkin bir diplomasiyle yürütülmesi hedeflenmiştir.

AB'nin genişleme süreci sadece üye devletlerin katılımlarıyla değerlendirilmemelidir. Kendi içinde izlemiş olduğu ortak politikalar da genişlemenin farklı bir ayağıdır. Ortak politikaların amacı güçlü bir Avrupa yaratmak ve birliğin söylemlerinin dünya üzerindeki etkinliğini arttırmaktır.

Maastricht Antlaşması'nın J.1 (2) sayılı maddesinde "Ortak değerleri koruyarak üye devletlerin güvenliğini her açıdan güçlendirmeyi hedefleyerek demokrasi, insan hakları ve temel özgürlükleri geliştirmek" olarak benimsemiştir.¹⁰⁷ Göç konusu ve buna bağlı olarak izlenecek politikalar Maastricht Antlaşması'ndaki "Adalet ve İçişleri" başlığı altındaki üçüncü sütunda bulunmaktadır.

Bu antlaşma ile sığınmacı konusuna, dış sınırların yasa dışı yolla geçilmesi, uyuşturucu trafiği, gümrük-polis iş birliği gibi göç hareketleriyle beraber ortaya çıkan birçok soruna değinilmiştir.¹⁰⁸ Burada amaç sınır kontrolü kapsamında güvenlik önlemlerinin tüm üye devletler tarafında alınarak, AB açısından istikrarı tehdit edecek ve bu bağlamda güvenliğı etkileyecek unsurlar karşısında sistemli bir iş

¹⁰⁵ Tekinalp Gülören, Ünal Tekinalp, *Avrupa Birliği Hukuku*, Beta, İstanbul, 1997, ss. 16.

¹⁰⁶ Gülören, a.g.e., ss. 16.

¹⁰⁷ Arıkan, a.g.e., ss. 373-387.

¹⁰⁸ Hasan Canpolat, Hakkı Onur Arıner, *Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi*, ORSAM, Ankara, 2012, ss. 7-25.

birliği oluşturmaktadır. Aynı zamanda kişilerin serbest dolaşımını sağlayarak 6zg6rl6k alanını arttırmayı hedeflemektedir.

Yine bu antlaşma ile merkezi Lahey kentinde bulunan EUROPOL oluşturularak karşılıklı bilgi akışının sağlanacağı bir sistem kurulmuştur. EUROPOL 1994 yılında uyuşturucu ile ilgili “*EuropolDrugUnit*” olarak 6alışmalara başlamış, sonrasında ter6rizm, insan ticareti, yasa dışı g666 ve siber su6ları da kapsayarak 6alışma alanını genişletmesine istinaden 1999’dan sonra daha da etkin olmuştur.¹⁰⁹

Maastricht s6recinde sığınmacılar i6in gereken korumayı sağlayabilmek ve 66ye devletler arasında bu korumayı eşit d6zeyde paylaştırabilmek amacıyla 1995 tarihinde “yerinden edilmiş kişilere” ilişkin olarak konsey kararı kabul edilmiştir.¹¹⁰ Bu konsey kararına istinaden bu sığınmacılarla ilgili y6k paylaşımının yapılması sağlanmıştır.

1.3. Avrupa Birliği’nde G666 ve M6ltecı Politikasının Gelişimi

Maastricht Antlaşması’nda g666 ve m6ltecı politikasına ilişkin s6re6ler AB’nin tam olarak istediği gibi ilerlememiş, 1997 Haziran ayında imzalanan Amsterdam Antlaşması’yla bu s6rece yeni adımlar eklenmiştir. Sonrasında ise Tampere Zirvesi’nde, AB’nin g6venlik, 6zg6rl6k ve adalet ile ilgili yol haritasının belirlenmesine karar verilmiştir. Dublin S6zleşmesi’nin yaşanan aksaklıklarını gidermek 6zere Dublin II T6z6đ6’yle d6zenlemelere gidilmiştir.

1.3.1. Amsterdam Antlaşması

AB 66ye devletlerinin 1997 yılında imzalamış olduğu Amsterdam Antlaşması 1 Mayıs 1999’da y6r6rl6đe girmiştir. S6z konusu antlaşma kapsamında “g6venlik ve savunma politikaları”, “insan hakları”, “adalet ve i6işleri” olarak 66 ayrı a6ıdan değerlendirilecektir.

AB’nin daha etkin g6venlik politikaları oluşturma 6abaları Maastricht Antlaşmasıyla istenilen d6zeye gelmediğinden, Ortak Dış G6venlik Politikası

¹⁰⁹ Koray Doğan, *G666men Ka6ak6ılığı Su6u*, (2.Baskı), Se6kin Kitabevi, Ankara, 2008, ss. 19-28.

¹¹⁰ 6zcan, a.g.e., ss. 105-106.

(ODGP) Amsterdam Antlaşması ile yeniden yapılandırılmaya çalışılmıştır. Söz konusu güvenlik bağlamında istenilen ana amaç dış politika ve güvenlik alanlarında ortak savunma politikası oluşturmaktır.¹¹¹

Amsterdam Antlaşması'nı insan hakları açısından değerlendirdiğimizde; üye devletlerin bu antlaşmadan önce insan hakları konusunda fikir birliktelikleri yoktu. Bu antlaşmayla beraber özgürlük, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünün sağlanması adına Adalet Divanı'na yetkiler verilerek üye devletlere yaptırım hakkı verilmiştir.¹¹²

Adalet ve içişleri açısından; Amsterdam Antlaşması'na göç ve iltica ile ilgili bir bölüm eklenmiştir. Bu antlaşma ile beraber sığınmacı ve mülteci sorunlarının üye devletlerin kendi aralarında yapacakları antlaşmalarla çözmeye çalışmak yerine, AB kurumlarının yetki alanı ile sürecin sistematik bir şekilde ilerlemesi amaçlanmıştır.¹¹³

Söz konusu antlaşmaya ek olarak, AB'ye üye devletlerin “Vatandaşlarının Sığınma Hakkına İlişkin” protokol kabul edilmiş ve bu protokol kapsamında üye devletlerin birbirlerini “güvenli menşei ülke” olarak ilan edebileceği bir sistem oluşturulmuştur. Amsterdam Antlaşması'yla ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve bunlarla mücadele konusunda da önemli adımlar atılmıştır. Özgürlük, Güvenlik ve Adalet” başlığı oluşturularak yeni bir alan yaratılmıştır. Özgürlük alanı kişilerin serbest dolaşımını kapsayarak her türlü ayrımcılığa karşı mücadeleyi içermektedir. Güvenlik alanı; özellikle terörizm, uyuşturucu trafiğine karşı önemler geliştirmeyi amaçlamaktadır.¹¹⁴

Sonuç olarak, Amsterdam Antlaşması'yla özgürlük, güvenlik, adalet alanı, kişilerin serbest dolaşımı, göç, iltica, vize, AB harici sınır yönetimi, Schengen alanı, AB vatandaşlığı, temel haklar, ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve dış ilişkiler konularında çalışmalar yürütülmüştür.

¹¹¹ Arıkan, a.g.e., ss. 373-387.

¹¹² Ertan Beşe, *AB İnsan Hakları: Hukuki ve Siyasi Perspektifler*, Aykaç M, Parlak Z, (Eds), Tüm Yönleriyle Türkiye-AB İlişkileri, Elif Kitabevi, İstanbul, 2002, ss. 455-45.

¹¹³ Canpolat, a.g.e., ss. 7-25.

¹¹⁴ Beşe, a.g.e., ss. 104-105.

1.3.2. Tampere Zirvesi

AB konseyi tarafından 15-16 Ekim 1999 tarihleri arasında Tampere’de gerçekleştirilen toplantıda, mültecilerin statüsü ile ilgili Cenevre Sözleşmesi’nin sistematik bir şekilde uygulanabilmesi için Avrupa Ortak Sığınma Sistemi (*The Common European Asylum System- CEAS*) oluşturularak kişinin zulme uğradığı ülkeye gönderilmemesi adına “geri göndermeme” ilkesi üzerinde gerekli prosedürleri oluşturmak amacıyla çalışmalar yapılmıştır.¹¹⁵

Tampere Zirvesi’nde, AB’nin güvenlik, özgürlük ve adalet için izleyeceği yola ilişkin konular görüşülmüştür. Bu doğrultuda, göç sorunu, göç sürecini doğrudan etkileyen transit ülke, göçmen kaçakçılığı, yasa dışı göç ve bu kapsamda geri gönderme ilkeleri ile bölgelerdeki siyasi, ekonomik ve bunlara bağlı olarak oluşan sosyal koşullar değerlendirilmiştir.¹¹⁶

Zirve’nin sonuç kararlarında “Ortak bir AB Sığınma ve Göç Politikası” başlığı altında hedef oluşturulmuştur. Bu hedefler, menşei ülkelerle yapılacak olan ortaklık ve üçüncü ülke vatandaşlarına yapılacak olan adil yaklaşım bu bağlamda da göç akımları için izlenecek stratejiyi oluşturmaktadır.¹¹⁷

AB kurumlarının zirvede karar vermiş oldukları, CEAS’ın detayları için hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Söz konusu hukuki düzenlemelerle birlikte öncelikle 2000-2005 yıllarına ait “AB Mülteci Fonu” oluşturulmuştur. Oluşturulan bu fonla beraber mülteciler konusunda üye ülkeler arasında adil bir çaba harcanmasının sağlanması amacıyla kurumsal düzeyde yapılması gereken adımlar planlanmıştır.¹¹⁸

¹¹⁵ BMMYK, T.C İç İşleri Bakanlığı, İltica ve Göç Mevzuatı, 2005, http://www.goc.gov.tr/files/files/iltica_goc.pdf, Erişim Tarihi: 19/12/2018.

¹¹⁶ Cansu Güleç, *Avrupa Birliği’nin Göç Politikaları ve Türkiye’ye Yansımaları*, TESAM Akademi, Cilt 2, Sayı 2, 2015, ss. 81-100.

¹¹⁷ Özcan, a.g.e., ss. 30-31.

¹¹⁸ Eiko Thielemann, *Symbolic Politics or Effective Burden-Sharing Redistribution, Sidepayments and the European Refugee Fund*, Journal of Common Market Studies, Cilt 43, No: 4, 2005, ss. 807-824.

İkinci bir adım olarak geçici korumayla ilgili daha önceden kabul edilen yönerge revize edilmiştir. Bu kapsamda geçici korumadan yararlanan kişilerle ilgili üye devletlerin alacağı sorumluluklara ve koruması biten kişilerin geri dönüşüne ilişkin bilgilere yer verilmiştir.¹¹⁹

AB sınır güvenliği ve insan kaçakçılığı konusuna Tampere Zirvesi'nde de yoğunlaşarak devam etmiş ve güvenlik açısından önemli eylem planlarının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Tampere Zirvesi ile ortak soruşturma ekibinin oluşturulması, kriminal konularda verilen kararların birliğe üye devletler arasında karşılıklı tanınması ve ulusal anlamda “ceza hukuk” sürecinin yakınlaştırılması AB'nin güvenlik politikaları açısından önemli bir yer teşkil etmektedir.¹²⁰

CEAS'ı geliştirmek amacıyla Avrupa Konseyi tarafından 11 Aralık 2000 tarihinde Avrupa Otomatik Parmak İzi Tanımlama Sistemi (*European Asylum Dactyloscopy Database -EURODAC*) kurulmasına ilişkin Konsey Tüzüğü” kabul edilmiştir.¹²¹ EURODAC ile yasa dışı yollarla AB sınırlarına giren göçmen ve sığınmacıların parmak izlerini karşılaştırarak bu kişilerin daha önceden yapmış oldukları sığınma başvuruları tespit edilmektedir. Sığınmacılara ilişkin verilerin saklama süresi on yıl, yasal yollarla giren göçmenlere ilişkin süre ise iki yıl olarak belirlenmiştir. Bu kişiler eğer sınır dışı edilirlerse alınan bilgiler artık sistemde saklanmamaktadır.¹²² Ancak kurulan bu sistem insan hakları açısından eleştiri almış AB'nin “Avrupa Kalesi” oluşturmayı hedeflediği değerlendirilmiştir.¹²³

AB oluşturduğu bu sistemle izinsiz olarak ülkesinde yaşayan göçmenleri sınır dışı etmiş, yeni göçmenlerin gelmesi konusunda zorlaştırıcı politikalar izlemiştir. Mültecilerin farklı AB devletine sığınma talebinde bulunmasının önüne geçilmesi açısından EURODAC AB'nin başarılı sistemlerinden biri olarak kabul görmektedir.

¹¹⁹ Özcan, a.g.e., ss. 161.

¹²⁰ Mehmet Özcan, Serkan Yardımcı, *Avrupa Birliği ve Küresel Terörizmle Mücadele*, Bal, İ (eds) *Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, Uşak Yayınları, Ankara 2006, ss. 197-256.

¹²¹ BMMYK, T.C İç İşleri Bakanlığı, *İltica ve Göç Mevzuatı*, 2005, http://www.goc.gov.tr/files/files/iltica_goc.pdf, Erişim Tarihi: 30/12/2018.

¹²² İrfan Kaya Ülger, *Avrupa Birliği Rehberi*, Umuttepe Yayınları, İzmit, 2008. ss. 70.

¹²³ Kemal Kirişçi, 2002. *Avrupa Kalesi mi, Dostça Schengen mi?*. Avrupa ve Türkiye’de Sığınma Hakkı ve Mülteciler Uluslararası Sempozyumu, 2002, Vakıf Yayınları, ss. 72.

AB Dublin Sözleşmesi'nde, sığınma başvurularının hangi ülkenin belirleyeceği konusunda eksikliklerini gidermek amacıyla Dublin II Tüzüğü ile revizyona gitmiştir.

1.3.3. Dublin II Tüzüğü

Dublin Sözleşmesi, Dublin II ile revizyonuyla, “Sığınma Başvurusundan Sorumlu Olacak Üye Devletin Tespiti İle İlgili Ölçüt ve Mekanizmalar” ile “*Bir Üçüncü Ülke Vatandaşının Üye Ülkelerden Birinde Yaptığı Sığınma Başvurusunu İncelemeden Sorumlu Üye Ülkenin Belirlenmesine İlişkin Kriter ve Mekanizmaların Saptanması Hakkında Konsey Tüzüğü*” kabul edilmiştir.¹²⁴ Böylece Dublin II Tüzüğü ile Dublin Sözleşmesi'nde yaşanan aksaklıkları gidermek üzere yeni adımlar atılmıştır.

Dublin II Tüzüğü'nde amaç en kısa süre içerisinde sığınma başvurusunu değerlendirecek üye devletin belirlenmesine ilişkin hiyerarşik kriterler oluşturulmasıdır. Revize edilen tüzükte özellikle aile fertleri tanımı daha fazla detaylandırılmıştır. Bu kriterlere göre aşağıda belirtildiği şekilde yapılan başvurular değerlendirilmektedir.¹²⁵

- Mülteci olma talebine bulunan kişinin ailesinden bir kişi, eğer mülteci olarak başka bir ülkede bulunuyorsa ailesinin bulunduğu ülke,
- Talep eden kişiye geçerli vize veren ülke,
- Ailesi olmayan çocuğun, ailesinin bulunduğu ülke,
- Çocuğun ailesinin olmaması durumunda o çocuğun bulunduğu ülke tarafından söz konusu başvurular değerlendirilebilir.

Dublin ve Dublin II Sözleşmesi'nde mülteci talebinde bulunacak kişiye seçme hakkı tanınmaması, Dublin Tüzüğü'ne getirilen önemli eleştirilerdendir. Ancak aynı şekilde üye devletler açısından da baktığımızda adaletsiz bir yük

¹²⁴ Enes Bayraklı, Kazım Keskin, *Avrupa'nın Mülteci Krizi*, Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt 12, Sayı: 2, 2017, ss. 115-136.

¹²⁵ Avrupa Konseyi, *Sığınma, Sınırlar ve Göç İle İlgili Avrupa Hukuku El Kitabı*, Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, 2014, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/handbook-law-asylum-migration-borders_tr.pdf, Erişim Tarihi: 31/12/2018.

paylaşımı ortaya çıkarabilmektedir. Suriye İç Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan mülteci krizinde en çok eleştiriye neden olan konulardan biri de mültecilere ilişkin yük paylaşımı olmuştur.

1.4. Ortak Avrupa Sığınma Sistemi İçin Yeniden Yapılanma Süreci

Göç olgusunun küresel düzeyde ağırlık kazanmasıyla birlikte 13 Aralık 2005'te "Göçe Yönelik Küresel Yaklaşım" kabul edilmiştir. Söz konusu yaklaşım ile kaynak ve transit ülkelerle ortaklık kurulmuştur.¹²⁶ 2011 tarihinde ise revize olarak "Göç ve Hareketliliğe İlişkin Küresel Yaklaşım" (*The Global Approach to Migration and Mobility -GAMM*) adını alarak aşağıda belirtilen 4 temel hedef belirlenmiştir.¹²⁷

- 1- Düzenli göçü organize etmek,
- 2- Düzensiz göç ve kaçakçılığı önlemek,
- 3- Uluslararası korumayı teşvik edecek politikalar izlemek ve sığınma politikalarını geliştirmek,
- 4- Göç hareketliliğini ülkelerin kalkınmasına etkisini yükseltmek.

AB belirli nedenlere bağlı olarak sığınma başvurusunda bulunmuş olan kişiler için güvenli bir yaşam alanı oluşturulmak amacıyla CEAS ile yapılandırmaya gitmiştir.

Tampere'dan çıkan sonuçlar ile sığınma talebinin değerlendirilmesinden sorumlu olan AB üyesi devletin CEAS ile daha kısa sürede değerlendirme yapması öngörülmüştür. Böylece başvuru kişi ve devletler için objektif ve adil kriterlerle sorumlu olan üye devletin belirlenmesi sağlanarak, uluslararası koruma süreçlerinin daha etkin bir şekilde ilerlemesi planlanmıştır.¹²⁸

¹²⁶ Hakan Samur, *Avrupa Birliği'nde Göçe Yönelik Global Yaklaşım*, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, 2008, ss.8

¹²⁷ European Commission, *Global Approach to Migration and Mobility*, <https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/international-affairs/global-approach-to-migration>, Erişim Tarihi: 18/08/2019.

¹²⁸ M. Schulz A. Shatter, *Dublin Anlaşması*, 2018, <http://nieuwenederlanders.com/2018/04/27/dublin/> Erişim Tarihi: 05/03/2019.

CEAS'ın ilk aşaması olan ve BM'nin de genelinde uygulanabilecek ortak bir prosedürle uluslararası koruma sağlanmasının ilk prosedürü tamamlanmıştır. Avrupa Konseyi tarafından, 4 Kasım 2004 yılında, 2005-2010 döneminde beş yıllık süreyi kapsayan hedefler için (özgürlük, güvenlik, adalet) Lahey Programı kabul edilmiştir.

1.4.1. Lahey Programı

AB Tampere Zirvesi'nde aldığı ortak bir sığınma sistemi oluşturma kararını 2003 Lahey Zirvesi'nde de devam ettirmiştir. Lahey Programı'nda görüşülerek kabul edilen ilkeler aşağıda belirtilen şekilde özetlenmektedir.¹²⁹

- 1- İltica ile ilgili konularda üçüncü ülkelerin prosedürlerinin oluşturulup genişletilebilmesi için bu ülkelerle belirlenen çerçeve kapsamında iş birliğine gidilmesi,
- 2- Yasa dışı göçe karşı mücadele planının oluşturulması,
- 3- Yeniden yerleştirme ilgili oluşturulan programların uygulanması,
- 4- Yasal yolla ülkeye girmeyen göçmenlerin kaynak ülkelere geri gönderilmesi için gerekli olan sürecin düzenlenmesi,
- 5- Sınırdaki güvenliği sağlamak amacıyla operasyonel anlamda ortak hareket etmek için bağımsız olarak görevlendirilmiş FRONTEX için fon kurulmasını sağlamak.

Lahey Programı'ndan sonra, güvenli bir Avrupa yaratmayı hedefleyen Lizbon Antlaşması ve Stockholm Programı yer almaktadır.

1.4.2. Lizbon Antlaşması ve Stockholm Programı

AB'ye üye olan devletlerin 2009'da imzalamış olduğu Lizbon Antlaşması'nda göç ve iltica konularına ilişkin çalışmalar "Özgürlük, Güvenlik ve Adalet" kapsamı içerisinde değerlendirilmiştir.

¹²⁹ Güleç, a.g.e., ss. 81-100.

Söz konusu antlaşmayla birlikte ülkelerin iç güvenliği ve dış sınırların bütünleştirilmesine ilişkin konular düzenlenmiştir. Bu doğrultuda yasa dışı göçe yönelik olarak birliğin sınırlarına yasal yolla girmeyen ve hiçbir statü altında olmadan sınırlardan geçen göçmen kaçaklarının sınır dışı edilmesi ve bu kişilerin üçüncü ülkelere geri gönderilmesine ilişkin olarak düzenlemeler yapılmıştır.¹³⁰ Lizbon Antlaşması'nın beraberinde 2009 yılında Stockholm Programı da kabul edilmiş ve Tampere ve Lahey Zirvelerinde alınan kararlar doğrultusunda süreç devam etmiştir.

AB 2009 yılında birliğe üye olan devletlerin vatandaşlarının şartlarını daha iyi düzeye getirmek ve onları koruyarak daha güvenli bir Avrupa olması amacıyla 2010-2014 yıllarını kapsayan Stockholm Programı oluşturulmasına karar vermiştir.¹³¹ Stockholm Programı ve Lizbon Antlaşması göçle ilgili kararlarda paralel ilerlemiştir. Stockholm Programı'nda izlenen diğer amaç, ekonomik anlamda istihdam olanakları için ortak bir politika oluşturmaktır. Göçmenlerin oryantasyonu da bu programın kapsamı arasındadır. AB ülkelerine yasal yolla girmeyen göçmenleri engellemek adına sınırını daha kontrollü hale getirmeye yönelik konuları değerlendirerek bu doğrultuda kararlar alınmıştır.¹³²

Stockholm Programı'nda, AB'nin işleyişi ile ilgili belirtilen ilkelere uygun ortak bir koruma ve bu doğrultuda ortak hareket etmek adına oluşturulacak dayanışma bağlılığı yinelenmiştir. Ayrıca Dublin Sistemi'nin uluslararası koruma başvurularının incelenmesinde üye devletlerin taşıyacağı sorumluklar kapsamında önemi yeniden vurgulanmıştır.¹³³

Stockholm Programı'yla ortak bir sığınma prosedürü ve uluslararası alanda tek tip bir ortak koruma alanı oluşturması hedeflenmektedir. AB adına özellikle yükselen güvenlik endişelerine de bağlı olarak Avrupa Konseyi ortak sığınma

¹³⁰ Güleç, a.g.e., ss. 81-100.

¹³¹ AB, *Stockholm Programı*, 2009, [https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex:52010XG0504\(01\)](https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex:52010XG0504(01)), Erişim Tarihi: 05/03/2018.

¹³² Güleç, a.g.e., ss. 81- 100.

¹³³ M. Schulz A. Shatter, *Dublin Anlaşması*, <http://nieuwenederlanders.com/2018/04/27/dublin/>, Erişim Tarihi: 05/03/2019.

prosedürlerinin ve tek tip koruma statüsünün 2012 yılına kadar bitirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.¹³⁴

Güvenliğin kimlik üzerinden inşa edilmesinde Stockholm Programı önemli bir örnektir. AB, kendi vatandaşlarının güvenliğinin korunmasına yönelik adımlar atmış ve buna paralel olarak sınırlarının korunması için güvenlik tedbirlerini artırmıştır. Yani dışarıdaki tehlikeye karşı (göçmen, mülteci, sığınmacı) Avrupa vatandaşlarının güvenliğini korumayı hedeflemiştir.

Söz konusu tüm antlaşmalar AB açısından özellikle de sığınma prosedürleri için yeterli olmadığı için AB'nin ilgili kurumları tarafından revizyonlarla iyileştirmeye yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Bu nedenle Dublin Tüzüğü'nde yeniden revizyona gidilmiştir.

1.4.3. Dublin III Tüzüğü

Dublin Sistemi'nin uygulanmasındaki etkinliği arttırmak amacıyla Dublin III Tüzüğü, Temmuz 2013'te yürürlüğe girmiştir. Bu revizyon ile birlikte "Uluslararası Koruma" kavramı da tüzüğe eklenerek, sığınma prosedürlerinde düzenlemeye gidilmiştir. Sığınmacıların sahip olduğu haklar, devletlerin de bu haklara ilişkin yükümlülükleriyle ilgili düzenlemeler yapılmıştır.¹³⁵

Yapılan araştırmalara göre İsviçre Dublin Sözleşmesi'ni en çok uygulayan devlet statüsündedir. 2016 yılında Almanya, Dublin Sözleşmesi gereği 3.968 kişiyi kendi ülkesinden başka bir ülkeye gönderirken, İsviçre'de bu sayı 3.750 kişi olmuştur. Geri alma açısından, Almanya 12.000 kişiyi ülkesine geri alarak kendisine yapılan başvuruları değerlendirmeyi kabul etmiş, İsviçre ise 469 kişiyi geri almıştır. Farklı bir ülkeye gitmesine karar verilen kişilerin 5 günlük itiraz süresi vardır. Eğer itiraz sonucu kişinin gitmesine karar verilirse ve kişi gitmezse tutuklamalara kadar

¹³⁴ Christian Kaunert, Sarah Léonard, *The European Union Asylum Policy After the Treaty of Lisbon and the Stockholm Programme: Towards Supranational Governance in a Common Area of Protection?*, Refugee Survey Quarterly, Cilt 31, Sayı 4, 2012, ss. 1-20.

¹³⁵ Constantin Hruschka, *The Dublin III Regulation: A tool for Enhanced Effectiveness and Higher Standards of Protection?*, ERA Forum, Cilt 15, Sayı 4, 2014, ss. 469-483.

giden boyutlara ulaşabilmektedir. Böyle durumlarda 3 yıl Schengen bölgesine giriş için yasak konulmaktadır.¹³⁶

Dublin Sözleşmesi her ne kadar üçüncü kez revizyona uğrasa da AB'ye üye devletler tarafından en çok eleştirilen düzenlemelerden biri olmuştur. Özellikle Suriye İç Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan mülteci krizinde devletler birbirlerine Dublin Sözleşmesi'ne uymadıkları yönünde eleştirilerde bulunmuşlar ya da bu sözleşmeyle adil bir uluslararası koruma yönteminin olmadığını vurgulamışlardır. Örneğin, İsveç Adalet ve Göç Bakanı, Macaristan'ın sözleşmenin gerekliliklerini yapmadığı konusunda eleştirmiş, Macaristan ise söz konusu yükümlülüklerle uyduğunu iddia etmiş, aynı zamanda mültecilerin adil bir dağılımla uluslararası korumadan yararlanmadığı yönünde eleştirilerini bildirmiştir.

1.5. Avrupa Birliği'nin Düzenli Göç Politikasının Gelişiminde Etkili Olan Faktörler

Göç olgusunun gittikçe güvenlikleştirilmesi ile beraber devletler bu konuda iş birliği içinde hareket etmeye çalışmışlardır. Özellikle Arap Baharı sonrasında AB ortak göç politikası geliştirmeyi hedeflemiştir.¹³⁷ AB düzenli göç politikalarında, göç geçişlerinin sistemli bir şekilde yapılmasına ve göç entegrasyonlarının sağlanmasına önem vermiştir. Ancak Arap Baharı'ndan sonra ortaya çıkan mülteci krizinde AB düzensiz göçle mücadele kapsamında daha çok Güvenli Üçüncü Ülke Uygulaması ve Geri Kabul Anlaşmaları ile bu süreci yürütmeye çalışsa da sistemli bir göç sürecinden bahsetmek mümkün değildir.

Yasa dışı yollardan Avrupa'ya giden ve gittikleri ülkede yakalanan mültecilerin iadesini içeren anlaşmaya “Geri Kabul Anlaşması” denmektedir. Bu kişilerin geri gönderilmesi AB ile üçüncü ülkelerin iş birliğiyle ilerlemektedir. Üçüncü ülke vatandaşlarının kendi ülkelerine ya da AB sınırına girmeden önce

¹³⁶ Derya Özgül, *Dublin Sözleşmesi*, 2017, <https://www.haberpodium.ch/dublin-sozlesmesi>, Erişim Tarihi: 25/03/2019.

¹³⁷ Özdağ, a.g.e., ss. 273

geçtikleri “güvenli üçüncü ülkelere” geri kabullerini sağlamak için yapılan uluslararası anlaşmalardır.¹³⁸

Geri Kabul Anlaşmalarıyla yasa dışı göçlerin AB sınırından uzak tutulması amaçlanmaktadır. Bu anlaşmalarla bir yandan sığınmacılar konusunda sistem oluştururken, diğer yandan göçü AB sınırının dışında tutmak için dışsallaştırma aracı oluşturulmuştur.

1.5.1. Güvenli Üçüncü Ülke Uygulaması

Güvenli üçüncü ülke uygulaması ile sığınma talebinde bulunacak kişinin başvurusunu yapmak üzere planladığı ülkeye giderken geçtiği transit ülkeye veya o ülkelere birinin güvenli ülke olarak kabul edilmesi durumunda, ilgili kişiyi AB sınırına ulaşmak için geçtiği “güvenli” ülkeye gönderilmesine karar verilmektedir.

Güvenli üçüncü ülke kavramı 2005 yılında yürürlüğe girmiş olan Sığınma Prosedürleri Yönergesi’nin 27. maddesinde düzenlenmiştir. Üçüncü ülkeye yerleştirmedeki amaç mültecilerin zorunlu nedenlere bağlı olarak sığındıkları ülkeden sosyal ve fiziksel olanaklardan yararlanacağı güvenli bir ülkeye yerleşebilmelerine imkân tanımadır.

Güvenli üçüncü ülke uygulaması mültecilerin başvurabileceği ya da kendilerinin talep edebileceği bir hak değildir. Devletlerin bunu kabul etmelerinde sınırlı bir kontenjan bulunmaktadır. Bu nedenle her zaman sığınmacı ya da mültecilerin üçüncü bir ülkeye gönderilebilmeleri mümkün değildir. Söz konusu kontenjan başvuruda bulunan sığınmacıların, başvurdukları ülkelerde risk faktörü olan ve menşe ülkelerine güvenli olarak geri gitme imkânı olmayan mülteciler için değerlendirilmektedir. BMMYK’nın verilerine göre mültecilerin %1’inden azının üçüncü ülkeye yerleştirildiği tespit edilmiştir.¹³⁹

¹³⁸ Kerem Batır, *Avrupa Birliği’nin Geri Kabul Anlaşmaları: Türkiye İle AB Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması Çerçevesinde Hukuki Bir Değerlendirme*, Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt 15, Sayı, 30, 2017, ss. 585-604.

¹³⁹ BMMYK, *Üçüncü Ülkeye Yerleştirme*, 2016, <https://www.unhcr.org/tr/ucuncu-ulkeye-yerlestirme>, Erişim Tarihi: 20/03/2019.

AB'nin sığınmacılar için bir ülkeyi “güvenli üçüncü ülke” kapsamında değerlendirebilmesi için sığınmacıların aşağıda belirtilen ilkelere uygun olarak muamele göreceğinden emin olması gerekmektedir.¹⁴⁰

- Güvenli üçüncü ülkelerde sığınmacının ırkı, dini inancı ve belli bir sosyal gruba mensubiyetinden dolayı veya siyasi bir düşünceye bağlı olarak özgürlüğünün ve yaşamının tehdit altında olmaması,
- İşkence ve aşağılayıcı muameleye maruz kalma ihtimali olan bir ülkeye gönderilmenin yasaklanmış olması,
- 1951 Cenevre Sözleşmesi gereğince “geri göndermeme” ilkelerinde belirtilen kriterler uyulması.

Andrew Geddes'e göre mültecilerin sığınmış oldukları AB üyesi devletten, korunma amacıyla Avrupa sınırlarının dışında başka bir devlete gönderilmeleri “dışsallaştırma” yöntemidir.¹⁴¹ Güvenlik politikalarıyla doğrudan ilişkili bir yöntemle “güvenli üçüncü ülke” politikası kullanılarak göç uzaktan yönetilmektedir.

AB 2003 tarihinde Dublin II Tüzüğü doğrultusunda, sığınmacıların AB üyesi devlete yapmış olduğu başvuruları işleme almadan, söz konusu sığınmacının Avrupa sınırına girerken geçiş yaptığı ülkeyi tespit ederek, oraya geri gönderme hakkına sahip olmuşlardır.¹⁴²

Mülteciler ülkelerini savaş, zulüm gibi zorunlu nedenlere bağlı olarak terk ettiğinden dolayı ülkelerine geri dönememektedir. Bu kişilerin bir kısmı koruma başvurusunda bulunduğu ülkeden, güvenli olarak kabul edilen üçüncü bir ülkeye yerleştirilmeleri “Geri Kabul Anlaşmaları” aracılığıyla uygulanmaktadır. Bu kişilerin güvenli üçüncü ülkeye yerleştirilmesi kararı mültecileri kabul eden AB ülkesi tarafından verilmektedir.

¹⁴⁰ AB, *Sığınma, Sınırlar ve Göç İle İlgili Avrupa Hukuku El Kitabı*, 2014, https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_asylum_TUR.pdf, Erişim Tarihi:10/12/2018.

¹⁴¹ Andrew Geddes, *International Migration and State Sovereignty in an Integrating Europe*, *International Migration*, Cilt 39, Sayı 6, 2001, ss. 21-42.

¹⁴² Canpolat, Ariner, a.g.e., ss. 7-25.

1.5.2. Geri Kabul Anlaşması

Geri Kabul Anlaşmaları AB'nin kuruluşuna kadar dayanmakla birlikte özellikle 1990'lı yıllarda doğu bloğunun dağılması sonucu meydana gelen göç akımlarına karşı çözüm yolu olarak görülmüştür. AB Geri Kabul Anlaşmaları ile yasa dışı göçü ve sığınma taleplerini üçüncü ülkelerle koordineli olarak gerçekleştirebilmektedir. Bu düzenlemeler ile üçüncü ülke vatandaşlarının kendi ülkelerine ya da AB'ye üye ülkelere girmeden önce geçtikleri “güvenli üçüncü ülkelere” geri kabullerini içeren kural ve şartları belirlenmektedir.¹⁴³

Amsterdam Antlaşması ile beraber AB organları üçüncü ülkeler ile Geri Kabul Anlaşmaları imzalamış ve sadece anlaşma yapılan üçüncü ülkenin vatandaşlarının geri kabulünü değil, bu ülkeyi transit geçişte kullanan diğer üçüncü ülke vatandaşlarının da geri kabulü anlaşma kapsamına alınmıştır.¹⁴⁴

Geri Kabul Anlaşmaları bütün boyutlarıyla değerlendirildiğinde, AB'nin söz konusu süreci uygulanabilir kılması basit birkaç prosedüre bağlı olmadığından, bunu kabul edilebilir kılmak için belirli kolaylık ve tavizler vermesi gerektiği konusunda üye devletler hem fikir olmuştur. Bu nedenle geri kabulün tüm aşamalarını etkin bir şekilde faaliyete geçirmek için AB ile ilgili devletler arasında iş birliği ve “niyet ortaklığı” oluşması gerekmektedir. Bunlardan biri de vize serbestliği hedefi vererek geri kabulün uygulanmasını sağlayacak önemli bir teşvik oluşturmaktır.¹⁴⁵

Geri Kabul Anlaşması'nın uygulanabilir olmasını sağlamak amacıyla sunulan bir diğer opsiyon ise vatandaşlara vize kolaylığı sağlamaktır. Söz konusu anlaşma müzakere edildiğinde, ilgili ülkenin vatandaşları AB ülkelerine gitmek istediklerinde kolaylıkla vize almaları da bu müzakerenin kapsamına dahil edilmiştir.

Günümüzde Geri Kabul Anlaşmalarını genel olarak değerlendirdiğimizde, söz konusu anlaşma taraf ülkeler için ciddi bir yük getirmektedir. Göç alanında

¹⁴³ Batık, a.g.e., ss. 585-604.

¹⁴⁴ Carole Billet, *EC Readmission Agreements: A Prime Instrument of the External Dimension of the EU's Fight against Irregular Immigration. An Assessment after Ten Years of Practice*, European Journal of Migration and Law, Cilt 12, Sayı 1, 2010, ss. 45-79.

¹⁴⁵ Çiğdem Nas, *Türkiye-AB İlişkilerinde Geri Kabul ve Vize Serbestliği: Hareketliliğin Yönetimi*, Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, Cilt 23, Sayı 2, 2015, ss. 169-186.

AB'nin sağlamış olduğu finansal destek oldukça sınırlıdır. Bu yüzden AB vize muafiyeti stratejisini uygulayarak geri kabulü üçüncü ülkelere cazip hale getirmeye çalışmaktadır. Bu yöntemle AB sınırlarını göçe karşı korumayı amaçlamıştır. AB özellikle de coğrafi olarak yakın olan ülkelerle Geri Kabul Anlaşmaları imzalayarak, bu ülkelerin vatandaşlarına vize konusunda kolaylık sağlanmakta ya da vizelerinin kaldırılmasına yönelik imtiyazlar sunmaktadır. Bu doğrultuda, AB'nin 2000 yılından itibaren imzalamış olduğu Geri Kabul Anlaşmaları aşağıda belirtilmiştir.¹⁴⁶

Tablo 1. AB'nin 2000 Yılından İtibaren İmzalamış Olduğu ve Yürürlükte Olan Geri Kabul Anlaşmaları

ÜLKE	TARİH
Hong Kong	1 Mart 2004
Makao	1 Haziran 2004
Sri Lanka	1 Mayıs 2005
Arnavutluk	1 Mayıs 2006
Rusya	1 Haziran 2007
Ukrayna	1 Ocak 2008
Makedonya	1 Ocak 2008
Bosna- Herkes	1 Ocak 2008
Karadağ	1 Ocak 2008
Sırbistan	1 Ocak 2008
Moldova	1 Ocak 2008
Pakistan	1 Aralık 2010
Gürcistan	1 Mart 2011
Ermenistan	1 Ocak 2014
Azerbaycan	1 Eylül 2014
Türkiye	1 Ekim 2014
Yeşil Burun	1 Aralık 2014

Kaynak: European Commission, *Return and Readmission*, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/irregular-migration-return-policy/return-readmission_en, Erişim Tarihi: 28/07/2019.

Türkiye önemli göç güzergâhlarından birinde olması sebebiyle AB ile Geri Kabul Anlaşması çerçevesinde etkin bir aktör konumundadır.¹⁴⁷ AB'nin Türkiye ile gerçekleştirmiş olduğu Geri Kabul Anlaşması'nın özünde, Türkiye'nin ve AB'nin

¹⁴⁶ European Commission, *Return and Readmission*, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/irregular-migration-return-policy/return-readmission_en, Erişim Tarihi: 28/07/2019.

¹⁴⁷ Özdağ, a.g.e., ss. 282.

kuralları doğrultusunda, AB ülkelerinde yasal yollarla yaşayabilme şartlarını sağlamayan veya sağlayacak durumda olmayan kişilerin, anlaşmada detaylandırılan kurullar doğrultusunda ilgili ülkeye geri gönderilmesi amaçlamaktadır.¹⁴⁸

AB izlemiş olduğu göç politikaları doğrultusunda, Türkiye gibi aday ülkelere ve diğer komşu ülkelerle kurmuş olduğu ilişkilerde serbest dolaşım ve göçün önlenmesi konularına önem vermektedir. Mevcut göç süreci yürütürken Geri Kabul Anlaşması'nda iki konuyu birbirleriyle ilişkilendirerek, aday ya da komşu ülkelerin talep ettikleri vizesiz Avrupa'ya girişin karşılığında, AB'nin ortak dış sınırlarının korunmasında iş birliğini şart koşmaktadır.

Söz konusu bu “hareketlilik ortaklığı” ile AB ortak bir politikayla dış sınırlarının kontrolünü AB'nin dışından da yönetebilmektedir. Böylece, Birlik sınırlarına yasal olmayan yollarla giren ya da üye devletlerde yine gayrı resmi bir şekilde bulunan kişilerin AB yolunda transit geçiş yaptıkları yakın çevredeki ülkelere iade edilmeleri mümkün kılınmıştır.

AB'nin göçe karşı aldığı tedbirlerin en önemlilerinden biri Geri Kabul Anlaşmasıdır. Son dönemde AB'nin göç politikasında yaşamış olduğu sorunlarını da göz önüne alırsak Geri Kabul süreci oldukça önemli bir yere sahiptir. Türkiye Geri Kabul Anlaşması'nı müzakere ederken vize serbestisi süreciyle birlikte konuyu değerlendirmiş ve söz konusu anlaşmayı bir bütün olarak kabul etmiştir.

AB'nin yapmış olduğu anlaşmaları değerlendirdiğimizde üç husus önem arz etmektedir. Öncelikle mülteci statüsünde olmak isteyen bireylerin talepleri insan hakları açısından değerlendirilmektedir. Eğer insan hakları boyutu olmazsa kimse ülkesine vatandaşı olmayan bir bireyi kabul ederek koruma, sağlık, eğitim ve diğer ihtiyaçları karşılama yükümlüğüne girmek istemez. Ancak küreselleşen dünyada özellikle ülkeler kurmuş oldukları birliğin uluslararası alanda söz sahibi olması için yapmış oldukları anlaşmalarda insani boyutu hiçbir sürecin dışında tutamazlar. AB ve BM bunun en net örneğidir.

¹⁴⁸ TC. Avrupa Birliği Başkanlığı, *Türkiye-Ab Vize Muafiyeti Süreci ve Geri Kabul Anlaşması Hakkında Temel Sorular ve Yanıtları*, 2013, https://www.ab.gov.tr/files/pub/turkiye_ab_vize_muafiyeti_surecive_geri_kabul_anlasmasi_hakkinda_temel_sorular_ve_yanitlari.pdf, Erişim Tarihi: 10/10/2018.

Ülkesindeki savaştan yaşamak için kaçan insanları, savaşın ortasına geri göndermeyi hiçbir gerekçeyle açıklamak mümkün değildir. Ancak bu kişileri ülkelerin kabul edebilmesi için sürecin sistemli bir şekilde işlemesi gerekmektedir.

Bu bağlamda ikinci önemli husus; ülkelerin, sığınma taleplerine karşı net ve adil ölçütler belirleyerek bu ölçütlere uyan sığınmacıları üye ülkeler veya anlaşma yaptıkları diğer ülkeler arasında eşit şekilde paylaşılması gerekmektedir. Maastricht Süreci ve Dublin Tüzükleri ve Londra İlkleri de bunun bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Son olarak da bu süreçte en önemli konu göçün güvenlik boyutudur. Uluslararası Mülteci Hukuku'nu genel olarak değerlendirdiğimizde mülteciler için birçok anlaşma yapılmıştır. Ancak yapılan anlaşmaların yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Bugün Suriye İç Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan mülteci krizi sonrasında mültecilerin sığınacak yer bulması ve bu süreçte yaşamış oldukları zorluklar bunun en net örneğidir. Anlaşmalarla teorik olarak çözüme kavuşulduğu düşünülen sorunların uygulamada yeterli olmadığı gözükmektedir.

AB'nin dış sınırlarını korumak göçü etkin bir şekilde yönetmek ve gerektiğinde hızlı müdahale etmek amacıyla AB Dış Sınır Güvenlik Kurumu'yla da bu süreci etkin bir şekilde yürütmeye çalışmıştır.

1.6. Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı

AB'ye üye devletlere yapılan her türlü yasa dışı duruma karşı sınırlarını korumak ve bu bağlamda göçü en etkin bir şekilde yönetmek için 26 Ekim 2004'te Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (FRONTEX) kurulmuştur.¹⁴⁹

AB Avrupa'nın kalkınma politikalarında sınır ötesi iş birliklerini önemli bir araç olarak görmektedir. Bu doğrultuda AB 1990 yılında sınır ötesi ve bölgesel iş birliğine ilişkin olarak mali destek sağlayabilecek INTERREG adı altında kara ve

¹⁴⁹ Arif Köktaş, *Avrupa Birliğinde Sınır Güvenliği ve Yönetimi İle İlgili Gelişmeler ve Türkiye'nin Yeni Bir Sınır Güvenlik Birimi Kurma Çalışmaları*, 2011, <https://docplayer.biz.tr/4053743-Sde-analiz-sinir-guvenlik-birimi-kurma-calismalari.html>, Erişim Tarihi: 10/12/2018.

deniz sınırlarının dahil olduğu bir topluluk girişimini oluşturmuştur. Söz konusu iş birliği 1994 - 2006 arasında bölgesel iş birliği çok uluslu bir boyut almış ve “Bölgesel Ulus Ötesi” iş birliği adını almıştır. Burada ana amaç AB üyesi devletlerin sınırlarında bulunan diğer ülkeler arasında bölgesel iş birliği sağlayarak bu ülkelerin de ekonomik ve sosyal olarak kalkınmasını sağlayarak bölgede bir denge oluşturmaktır.¹⁵⁰

AB’nin bölgesel iş birliğini genel olarak değerlendirdiğimizde ekonomik kalkınma programları uzun vadede sonucunu göstermektedir. Bu nedenle, AB sınır ötesi iş birlikleri bir yandan kalkınma programlarıyla sağlarken bir yandan da sınır güvenliğini korumaya yönelik tedbirler almaktadır. Bu tedbirler için kullandığı önemli bir araçta FRONTEX’dir.

FRONTEX ile AB’ye üye devletlerin dış sınırlarının korunması ve bunların ortak bir planla yönetilebilmesi ve gerektiğinde önlemlerin alınabilmesi için bir mekanizma oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda FRONTEX ile sınırların etkin bir şekilde yönetilebilmesi için ülkelerin birbirleriyle olan iş birlikleri koordine edilmektedir.

AB, Amsterdam Antlaşması’ndan sonra Tampere, Lahey ve Stockholm Programları ile “adalet, özgürlük ve güvenlik” alanına yönelik olarak oluşabilecek tehditleri engellemek amacıyla ortak politikalar geliştirmek üzere birçok adım atmıştır. Ancak özellikle 11 Eylül 2001 tarihinde ABD’de sonrasında ise 2004’te Madrid ve kısa bir süre sonra da 2005 senesinde Londra’daki terörist saldırıların sonucunda AB’nin sınır güvenliğine daha fazla önem vermesine neden olmuştur.¹⁵¹

Schengen alanı çerçevesinde 2004 yılında kurulan FRONTEX, 2016 yılında Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Birimi’ne entegre edilerek “Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı” olarak adlandırılmıştır. Böylece sınırların üye devletlerle birlikte sistematik bir şekilde denetimini gerçekleştirmek amacıyla iş birliği yapılmıştır.¹⁵²

¹⁵⁰ AB, *AB Bölgesel ve Sınır Ötesi İş birliği Programları*, 2015, <https://cbc.ab.gov.tr/sayfa/165/ab-bolgesel-ve-sinir-otesi-isbirligi-programlari>, Erişim Tarihi: 15/05/2019.

¹⁵¹ Arif Köktaş *Avrupa Birliğinde Sınır Güvenliği ve Yönetimi İle İlgili Gelişmeler ve Türkiye’nin Yeni Bir Sınır Güvenlik Birimi Kurma Çalışmaları*, <https://docplayer.biz.tr/4053743-Sde-analiz-sinir-guvenlik-birimi-kurma-calismalari.html>, Erişim Tarihi: 10/12/2018.

¹⁵² Mehmet Hanifi Bayram, *Eski” Frontex’ten “Yeni” Frontex’e Avrupa Birliği Sınırlarının*

FRONTEX ile göç akışlarına göre risk analizi yapmak, ülkelere yasa dışı yollarla sığınmacılar girerken oluşacak hayati durumlarda devreye girmek, sahilde hızlı müdahale ekiplerini organize etmek, dönüş için süreci yürütmek AB ile üçüncü ülkeler arasında sürecin sistematik ilerlemesini sağlamak amacıyla bir sınır güvenliği modeli oluşturmuştur. Bu yapının sistemli olarak süreci yönetmesi için Risk Analiz, ARGE ve Eğitim Birimi başta olmak üzere belirli bir organizasyon şemaları oluşturulmuştur.¹⁵³ FRONTEX her yılın sonunda yapmış olduğu risk analizlerini resmi internet sitesinde yayımlamaktadır.

AB'nin FRONTEX kapsamında uygulamış olduğu sistemin dışsallaştırma aracı olarak değerlendirilebiliriz. Güvenliğini dışsallaştırma ile sağlamaktadır. Göçü yönetirken uygulamış olduğu ana strateji kendi güvenliğini dışsallaştırma yöntemiyle korumaktadır.

Denetimi, Journal of Strategic Research in Social Science, 2018, Cilt 4, Sayı 4, ss. 67-82.

¹⁵³ AB Ajansı Frontex Resmi İnternet Sitesi, *Sınırların Ötesinde*, 2008, [http://frontex.europa.eu/assets/Publications/General/Beyond the Frontiers.pdf](http://frontex.europa.eu/assets/Publications/General/Beyond_the_Frontiers.pdf) , Erişim Tarihi: 19/02/2019.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SURİYE İÇ SAVAŞI BAĞLAMINDA AVRUPA BİRLİĞİ’NİN MÜLTECİLER ÜZERİNDEN GÜVENLİK ALGILAMASI

Suriye İç Savaşı ile birlikte ortaya çıkan mülteci krizinde AB’nin güvenlik söylemleri önem kazanmıştır. Bu süreçte AB’nin mülteci krizine ilişkin olarak uygulamış olduğu ortak politikalar ve siyasal söylemleri üzerinden güvenlik algılaması değerlendirilecektir.

1.1.Suriye İç Savaşı’nın Ortaya Çıkışı

Suriye bulunduğu coğrafi konumundan dolayı tarih boyunca stratejik öneme sahip bir ülke olmuştur. Kuzeyinde Türkiye, doğusunda petrol kaynakları bakımından zengin olan Irak, güneyinde Ürdün, güneybatısında Lübnan ve İsrail bulunmaktadır.

Suriye’nin nüfus yapısını incelediğimizde, %85’ini Suriyeli Araplar oluşturmaktadır. Ancak Suriye birçok mezhebi içinde barındıran heterojen nüfusa sahip bir ülke konumundadır. Bu bağlamda bulunduğu coğrafyada birçok Ortadoğu ülkesi gibi Suriye de etnik ve dini açıdan farklılığı içinde barındırmaktadır. Her ne kadar Sünni Müslümanlar %74-81’lik bir oranı oluşturuyor olsa da, %10-12’si Nusayri, %6-10’u Hristiyan %3’ü Dürzi olmak üzere farklı dini gruplara sahip ülke konumundadır.¹⁵⁴

Hafız Esad’ın ölümünden sonra 2000 yılında BAAS Partisi ile Cumhurbaşkanı olarak göreve gelen Beşar Esad’ın yönetiminden halkın büyük oranı memnun değildi. Ortadoğu, bulunduğu coğrafya nedeniyle dış tehditlere her zaman açık bir bölge olmasından dolayı Suriye de diğer bölgelerde oluşacak tehditlerden doğrudan etkilenmektedir.

2010 yılının sonunda ilk olarak Tunus’ta ortaya çıkan rejim karşıtı eylemler Ortadoğu’da birçok ülkede domino etkisi yaratmıştır. “Arap Baharı” olarak

¹⁵⁴ TESAD, *Suriye Krizi Hakkında Genel Analiz*, 2017, <https://www.tesadernegi.org/suriye-krizi-hakkinda-genel-analiz.html>, Erişim Tarihi: 28/07/2018.

nitelendirilen rejime karşı yapılan eylemler, Suriye’de de şiddetli bir şekilde etkisini göstermiştir. Yıllarca süren ve hala etkisi devam eden, başta Türkiye olmak üzere birçok ülkeyi etkileyen iç savaş 15 Mart 2011 yılında Sünni nüfusun kalabalık bölgesi olan Dera’da başlamıştır. Ardından Banyas, Lazkiye başta olmak üzere Hama, Humus da Arap Baharı’nın etkisi altına girmiştir. Suriye halkının rejim karşıtı eylemleri Suriye hükümeti tarafından kuvvet yolu ile bastırılmaya çalışılmıştır.¹⁵⁵ Hükümet halka karşı uygulamış olduğu baskı ve şiddeti daha fazla arttırmıştır. Esad yönetimi her ne kadar yaşanan olayları dış destekli olarak nitelendirse de, Suriye’de ayaklanma sürecini hazırlayan faktörleri iç ve dış olarak iki grupta ele alabiliriz.

İç Faktörler: Rüşvet, yolsuzluk, insan hak ve hürriyetleri ile ilgili kısıtlamalar, basın özgürlüğünün olmaması/yetersizliği, BAAS Partisi’nin politik açıdan yetersiz yönetimi ve ekonomik faktörlere bağlı olarak halkın yönetsel güce olan inancını yitirmesi onları rejime karşı gelmeye kadar getirmiştir.

Dış faktörleri ele aldığımızda; Suriye iç siyasetindeki olumsuz koşullar başta olmak üzere ülkede kitlesel muhalif hareketleri doğuracak uygun zemin Arap Baharı’ndan önce meydana gelmiştir. Dera’da başlayan isyan hareketleri başkent Şam’da da etkisini göstermiş ve bu gösteriler gittikçe yayılmaya başlamıştır.¹⁵⁶ Böylece, başta Türkiye olmak üzere birçok ülkeyi siyasi ve ekonomik açıdan etkileyen Suriye İç Savaşı ortaya çıkmıştır. Esad, halka yapmış olduğu açıklamalarda her ne kadar reform sözü verilmiş olsa da “ülkede yaşanan olayların dış kaynaklı bir komplo” olduğunu söyleyerek, ordu gücüyle sorunu çözebileceğini düşünmüştür. Ancak Esad’ın kullandığı güç sorunları çözmek yerine, Suriye’nin büyük bir iç savaşa girmesine neden olmuştur.

2014 yılı Haziran ayında Suriye İç Savaşı’nın önemli bir dönüm noktası terör örgütü DAESH’in Suriye ve Irak’ın kuzeyini ele geçirerek Suriye topraklarında "halifelik" ilan ettiğini belirtmesidir. Bunun üzerine yaklaşık olarak üç ay sonra ABD’nin önderliğinde uluslararası koalisyon DAESH’e karşı bir hava saldırısı başlattı. Ardından Rusya, Esad rejimini destekleyecek operasyon başlatmıştır. Bunun

¹⁵⁵ Umut Koldaş, Nur Köprülü, *Arap intifadası mı? Arap Dünyasındaki Toplumsal Hareketlerin İçsel, Bölgesel ve Uluslararası Dinamikleri*, Akademik Ortadoğu, Cilt: 6, Sayı: 1, 2011, ss. 24,61.

¹⁵⁶ Hediye Levent, *Suriye Krizinin Dinamikleri ve Aktörlerin Değerlendirilmesi*, Cilt 4, Sayı 44, 2012, ss. 30-42

sonucunda da önemli kentlerin kontrolü yeniden Esat rejimine geçmiştir. Türkiye’de bu sürece 24 Ağustos 2016’da Fırat Kalkanı Harekâtı başlatarak Suriye İç Savaşı’na doğrudan dahil olmuştur. 7 ay süren hareketin sonunda “Cerablus, El Bab ve Dabık’da gerekli kontroller sağlanarak, sınırdan Türkiye’ye karşı gelebilecek tehlikeler yok edilmiş, sonrasında Afrin’e yönelik olarak "Zeytin Dalı" harekâtı başlatılmıştır.¹⁵⁷

Savaş bilindiği üzere en çok insanları etkilemektedir. Suriye İç Savaşı’nda da kuşkusuz olarak halk bundan en ağır şekilde etkilenmiştir. Halk bu durumda can güvenliği korumak için ülkesinden ayrılarak diğer ülkelere yasal ya da yasa dışı yollarla giriş yapmıştır.

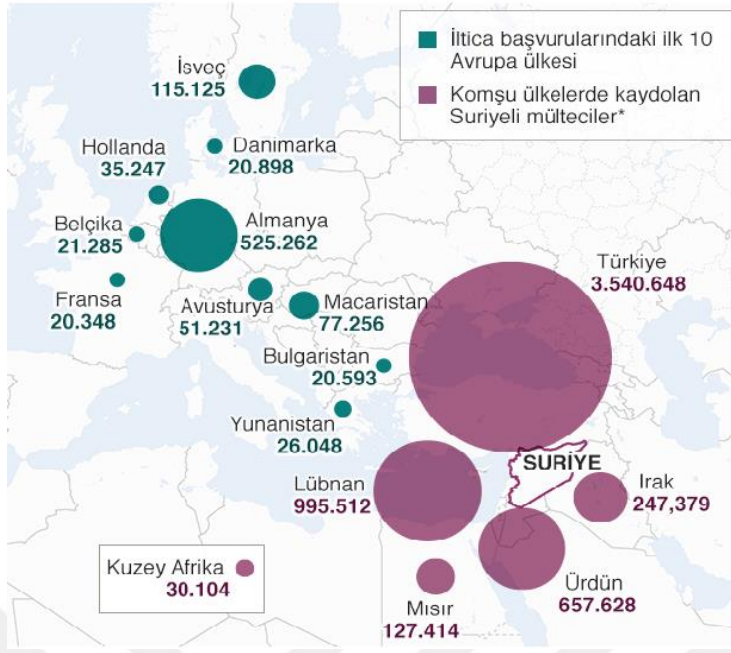
1.2. Suriye’deki Gelişmeler Sonrası Suriyeli Göçmenler

İngiltere merkezli Suriye İnsan Hakları Gözlemevi’nin hazırlamış olduğu rapora göre 2018 yılının Mart ayı itibarıyla 106 bini sivil olmak üzere 353 bin 900 kişi ölmüştür. Ancak raporda kaybolan ve öldüğü tahmin edilen yaklaşık 100 bin ölüm belgelenemediği için bu sayıya dahil edilmediği açıklanmıştır. 1,5 milyon kişi ise engelli olarak yaşamak zorunda kalmıştır. Savaştan önce hayatına normal devam eden en az 6,1 milyon insan evlerinden olmuş ve bunun 5,6 milyonu da ülkesini terk ederek başka devlete sığınmak için kendine alternatifler aramıştır.¹⁵⁸

Savaş sonrası ülkesinden ayrılmak zorunda kalan Suriyelilere ilişkin olarak Şubat 2018 BMMYK’nın Harita 1’de belirttiği verilere göre ülke dağılımında ilk sırada 3.540.448 kişi ile Türkiye, ikinci olarak 995.512 kişi ile Lübnan ve üçüncü olarak da Ürdün yer almaktadır. Suriyelilerin iltica başvurusu yaptığı ilk on Avrupa ülkesine bakıldığında 525.262 kişi ile en çok Almanya’ya sonrasında ise İsveç’e iltica başvurusunda bulundukları görülmektedir.

¹⁵⁷ NTV, *Suriye 7 Yılda İç Savaşla Nasıl Çöktü*, 2018, <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/suriye-7-yilda-ic-savasla-nasil-coktu.tGPr84l3cEGDddDZuMj3yA/UNVbKkl6vEusN8H5Yawrcg>, Erişim Tarihi: 01/02/2019.

¹⁵⁸ BBC, *Grafiklerle: Suriye’de 8. Yılına Giren Savaş*, 2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43414137>, Erişim Tarihi: 15/07/2018.

Harita 2: Suriyelilerin İltica Başvurusu Yaptığı AB Üyesi Devletlerin Dağılımı

Kaynak: UNHCR Şubat 2018 verileri. BBC <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43414137> den alındı. Erişim Tarihi: 15/07/2018.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra en büyük mülteci krizi Suriye İç Savaşı'yla beraber meydana gelmiştir. Göçmenler öncelikli olarak Türkiye, Lübnan ve Ürdün gibi komşu ülkelere yerleşmeye başlamış, sonrasında ise Akdeniz'i kullanarak Avrupa'ya yasa dışı yollarla geçmeye çalışmıştır.

Akdeniz'i kullanırken binlerce insan yaşamını yitirmesi AB'nin kendi sınır güvenliğini insan haklarından üstün tuttuğunun önemli göstergelerinden biridir. AB bir yandan hukukun üstünlüğünü savunurken, diğer yandan ise en temel haklardan biri olan sığınma hakkını önlemek adına sınır güvenliğini arttırmıştır. Ancak sığınacak güvenli bir ülke ararken ölen Suriyeliler kamuoyunda geniş yer almaya başlayanınca başta Türkiye olmak üzere AB üyesi devletler gerek göçmenlerin güvenliği için gerekse de kendi sınır güvenliği açısından bir yol haritası çizmek zorunda kalmıştır.

1.3. Suriye’den Türkiye’ye Gelen Göç Akımına Karşı İzlenen Politika

Türkiye Suriye İç Savaşı’ndan sonra ortaya çıkan mülteci krizinde en çok göçmeni ülkesinde barındıran ülke konumunda olmuştur. Dolayısıyla da AB üye devletleri mülteci krizini yönetirken Türkiye ile süreci aktif bir şekilde koordine etmiştir.

Türkiye, mültecilerin hukukuna ilişkin 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’ni ve 1967 New York Protokolü’nü imzalayan ilk devletler arasında yer almaktadır. Her iki sözleşmeyi imzalarken sözleşmede yer alan coğrafi sınırlamayı/çekinceyi sürdürme kararı almıştır. Bu nedenden dolayı ülkemizde sadece Avrupa Konseyi ülkelerinde yaşanan olaylar sonucu kaçan kişilere “mülteci statüsü” verilmektedir. Diğer taraftan da Avrupa’nın dışından gelen sığınmacılara da “geri göndermeme” (*non-refoulement*) ilkesine gereği davranılmaktadır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) kapsamında, uluslararası koruma isteyen bu kişilerin başvurularının haklı olduğu tespit edilirse “şartlı mülteci” statüsü verilmektedir.¹⁵⁹

Türkiye’de bu düzenlemelere ilave olarak 1994 yılında “*Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar*” hakkında yönetmelik yayımlamıştır. Bu yönetmelikle mülteci tanımı genişletilmiş ve 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde belirtilen taahhütlere ilave olarak, Avrupa haricinde gelenlerin de süreçlerine ilişkin düzenlemeler yapılarak bu kişiler de sığınmacı kapsamına dahil edilmiştir.¹⁶⁰ 25 Mart 2005 tarihinde Türkiye “İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı”nı kabul ederek yasa dışı göçün önlenmesine yönelik olarak çalışmalarda bulunmuştur.

Türkiye Ortadoğu Bölgesi’nin siyasal istikrarsızlığı nedeniyle bulunduğu konum itibarıyla sınır güvenliği açısından stratejik bir bölgededir. Türkiye sınırında yaşanan bir iç savaştan doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenmektedir. 2011 yılında

¹⁵⁹ Şeref Malkoç, *Türkiye’deki Suriyeliler Özel Rapor*, TBMM Kamu Denetçiliği Kurumu, Ankara, 2018, ss. 82-83.

¹⁶⁰ Malkoç, a.g.e., ss. 86-87.

yaşanan Suriye İç Savaşı bunun en net örneğidir. Türkiye sınır güvenliğini korumak adına Zeytin Dalı Operasyonu ile bir yandan sınır güvenliğini korurken diğer yandan Suriye’den gelen kitlesel bir göç akımına karşı açık kapı politikası izlemiştir.

Suriye’de ortaya çıkan iç savaş başta Türkiye olmak üzere birçok ülkeyi doğrudan etkilemiştir. BMMYK’nın verilerine göre 6,5 milyondan fazla Suriyeli’nin 3,6 milyonu Türkiye’de yaşamaktadır.¹⁶¹ Ayrıca Suriye içerisinde de dış göç yapan insan kadar iç göç ile yaşadığı şehri terk etmek zorunda kalan insanlar bulunmaktadır.¹⁶²

Türkiye bu süreçte bazen bir geçiş ülkesi, bazen de bir hedef ülke konumunda olmuştur. Türkiye’ye mevcut krizle beraber ilk gelen Suriyeli göçmenler, 29 Nisan 2011 tarihinde giriş yapmıştır. Bu süreçte komşu ülke konumunda olan Türkiye, iç savaşın meydana getirmiş olduğu koşullardan dolayı Suriyeli göçmenlere “açık kapı” politikası uygulayarak birçok savaş mağduru insanı “Geçici Koruma Statüsü” ile koruma altına almıştır.¹⁶³ Geçici koruma; TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu’nun tanımında belirtildiği üzere:

“Bireysel uluslararası koruma başvuru mekanizmasının etkin bir şekilde uygulanmasının mümkün olamayacağı ölçüde kitlesel göç hareketinin olduğu durumlarda, uygulanan bir koruma tedbiridir”.

Türkiye’nin savaştan sonra açık kapı politikasıyla ülkesine almış olduğu Suriyeliler “Geçici Koruma Statüsü” ile kayıtlıdır. Geçici koruma ile kayıt altına alınan Suriyelilere temel ihtiyaçları başta olmak üzere birçok konuda yardım yapılmaktadır.

¹⁶¹ TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu, *Göç ve Uyum Raporu*, TBMM, Ankara, 2008, ss. 243-244.

¹⁶² BMMYK, *Türkiye:Kilit Veriler ve Sayılar*, <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>, Erişim Tarihi: 20/08/2019.

¹⁶³ Fuat Oktay, *Suriye’den Türkiye’ye Nüfus Hareketleri Kardeş Topraklarındaki Misafirlik*, AFAD, Ankara, 2014, ss. 40-44.

1.3.1. Geçici Koruma Statüsü

Geçici Koruma Statüsü bir olaya bağlı olarak başka bir ülkeye sığınmak amacıyla giden kişilere mülteci statüsü verilmesinin zor olacağı durumlarda verilen bir uluslararası koruma yöntemidir.

Türkiye, 2011 yılı ile başlayan ve savaşa bağlı olarak sürekli artan Suriyelilere karşı uygulamış olduğu açık kapı politikasıyla en büyük göçmen nüfusunu ülkesinde barındırmaktadır. Suriye’den gelen göçmenlerin %8’i geçici barınma merkezlerinde, diğerlerinin ise farklı şehirlerde yaşadığı görülmektedir.¹⁶⁴

Suriye İç Savaşı’na müteakiben, Türkiye’nin uluslararası koruma konusunda ilk yasası olan “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” 04.04.2013 tarihinde kabul edilerek, 11.04.2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yabancılarla ilişkin usul ve esaslar düzenlenerek İçişleri Bakanlığı’nın bünyesinde hizmet vermekte olan Göç İdari Genel Müdürlüğü’nün yetki ve sorumlulukları düzenlenmiştir. Söz konusu kanunun ikinci bölümünün 4. maddesine göre “Geri Gönderme Yasağı” başlığında aşağıdaki hüküm bulunmaktadır. Bu madde ile gelen sığınmacılar koruma altına alınmaktadır.¹⁶⁵

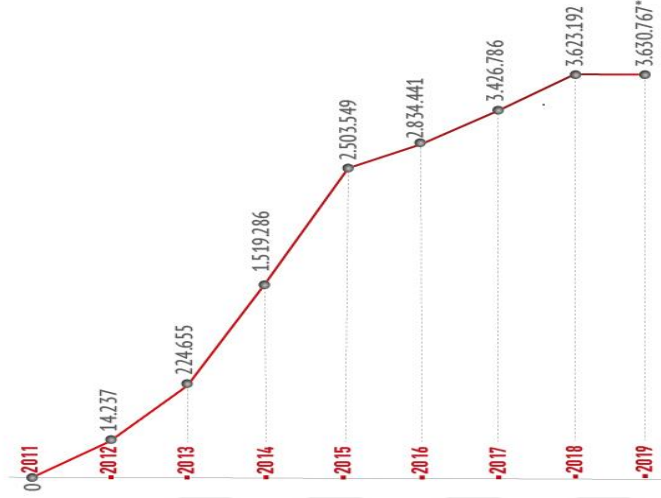
(1) Bu kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez.

Açık kapı politikasıyla Suriyeli göçmenlerin yaşamsal ihtiyaçlarının sağlanması ve geri göndermeme ilkesi uygulayan Türkiye, 2019 yılı başı itibarıyla yaklaşık 3,6 milyondan fazla Suriyeliyi Geçici Koruma Statüsü ile ülkesinde barındırmaktadır.¹⁶⁶

¹⁶⁴ TBMM, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu, *Göç ve Uyum Raporu*, TBMM, Ankara, 2008, ss. 73-74.

¹⁶⁵ Resmi Gazete, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*, 2013, Sayı: 28615, Yayımlı Tarihi: 11/04/2013.

¹⁶⁶ TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu, *Göç ve Uyum Raporu*, Ankara, 2008, ss. 246-249.

Şekil 1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç idaresi Genel Müdürlüğü, *Geçici Koruma*, 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, Erişim Tarihi: 05/04/2019

Şekil 1’de görüldüğü üzere, 2012’den sonra oldukça fazla sayıya ulaşan Suriyeli, kendilerine verilen bazı haklar sayesinde Türkiye’de bulundukları bölgede yaşamaya ve şehrin dinamiklerine adapte olmaya çalışmışlardır. Şekil 2’de anlaşılabileceği üzere Geçici Barınma Merkezi’nin dışında 3.362.666 Suriyeli bulunmaktadır.

Şekil 2: Geçici Barınma Merkezi İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç idaresi Genel Müdürlüğü, *Geçici Koruma*, 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, Erişim Tarihi: 19/04/2018.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2019 tarihli resmi kayıtlarına göre Geçici Barınma Merkezi'nde kalan Suriyeli göçmenlerin sayısının 221.513 olduğu, Geçici Korunma Merkezi'nin dışında kalanlarla beraber sayının 3.584.179 olduğu gözlemlenmektedir.¹⁶⁷

Geçici Barınma Merkezleri'ndeki Suriyelilerin sayısını azalmasının en önemli nedenlerinden biri göçmenlerin koşullarının olumlu yönde değiştirebilecek fırsatlar verilmesidir.

1.3.2. Suriyeli Göçmenlere Karşı İzlenen Uyum Politikası

Türkiye uygulamış olduğu bu açık kapı politikasına paralel olarak, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” (YUKK) ile sürecin daha sistematik ilerlemesini sağlamak amacıyla hukuki bir temel atmıştır.

Göçmenlere karşı bir yandan güvenlik, sağlık, barınma hizmetleri sağlarken bir yandan da söz konusu sığınmacıların bulundukları yere adaptasyonlarının sağlanmaları için uyum politikası izlenmesi gerekmektedir. Uyum sürecinin ülkelere bir maliyeti vardır, ancak bu fırsata dönüştürüldüğünde göç kriz olmaktan çıkabilmektedir.

Bu kapsamda, Türkiye geçici koruma altındaki Suriyelilerin eğitime, sağlığa ve iş hayatına erişimleri için çalışmalar yürütmüştür. Bu doğrultuda, 15/01/2016 tarihli “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” çıkararak istihdam konusunda yaşanan sorunların önüne geçmiştir. Bu süreç içerisinde Suriyeli göçmenler için BM'den Türkiye'ye sadece 600 milyon dolar civarında kaynak aktarılmıştır. AB ise aktaracağı para konusunda sözünde durmamış, AB 2017 yılına kadar toplam 3 milyar Euro aktaracağını söylese de sadece 850 milyon Euro aktarmıştır.¹⁶⁸

Türkiye uyum politikaları kapsamında, Geçici Koruma Statüsüne sahip Suriyelilere kimlik belgesi ile “Yabancı Kimlik Numarası” verilmektedir. Bu belgeye

¹⁶⁷ İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, *Geçici Koruma*, 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, Erişim Tarihi: 10/04/2019.

¹⁶⁸ TBMM, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu, *Göç ve Uyum Raporu*, Ankara, 2018, ss. 270-271.

sahip olan Suriyeliler kayıt oldukları illerde ikamet edilebilme hakkına sahip olarak eğitim, sağlık, iş, sosyal yardımlara erişim, haberleşme, bankacılık vb. hizmetler için abonelik yapabilmek ihtiyacı halinde bir vatandaş gibi imkanlara erişebilmelerine olanak sağlamıştır.¹⁶⁹

TBMM, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu'nun 2018 yılında hazırlanmış olduğu rapora göre geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere yapılan harcamalar 30 milyar doları bulmuştur. Bu doğrultuda 500 bin Suriyeliye, devlet kurumları tarafından eğitimler verilmiştir. MEB, YÖK ve ilgili tüm bakanlıklar iş birliği içerisinde çalışmıştır.¹⁷⁰

İkinci olarak da sağlık konusunda erişimleri geçici kimlik numaraları ile kolaylaştırılmıştır. Hastanelerin yükünü azaltmak için göçmenlerin yoğun olduğu bölgeler öncelikli olmak üzere 103 sağlık merkezi kurulmuş ve 2017 yılının sonunda 1 milyon 300 bin kişinin tedavisi yapılmıştır. Üçüncü olarak da Suriyelilerin iş gücü piyasasına erişiminin sağlanması amacıyla 15/01/2016 tarihinde Geçici Koruma kapsamında olan “Yabancıların Çalışma İzinlerine İlişkin Yönetmelik” çıkartılmıştır. Aynı zamanda bu süreçle beraber Suriyelilere yönelik olarak Sosyal Destek ve Sosyal Hizmet kapsamında yardımlar yapılarak onların Türkiye'deki uyum süreçlerine katkı sağlanmıştır.¹⁷¹

Böylece Türkiye göçü yönetirken dışsallaştırmak yerine uyum süreçleriyle kontrol etme yoluna gitmiştir. Bunu yaparken de güvenlik boyutunu göz ardı etmemiş özellikle de düzensiz göçmenler de mücadele etmiştir.

1.3.3. Yasa dışı Göçün Yönetilmesi

Türkiye coğrafi konumundan dolayı başta Suriyeli göçmenler olmak üzere, diğer ülkelerden gelen göçmenlerin geçiş güzergahı ya da hedef ülkesi konumundadır. Türkiye'nin bir yanında ekonomik olarak gelişmemiş ülkeler

¹⁶⁹ MEB, *Geçici Koruma Statüsündeki Bireylere Yönelik Rehberlik Hizmetleri Kılavuzu El Kitabı*, 2017, https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/05142850_rehberlik_hizmetler_kilavuzu.pdf, Erişim Tarihi: 10/03/2019.

¹⁷⁰ TBMM, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu, *Göç ve Uyum Raporu*, Ankara, 2018, ss. 269-270.

¹⁷¹ TBMM, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu, *Göç ve Uyum Raporu*, Ankara, 2018, ss. 269-270.

bulunurken, diğerk bir tarafında ise gelişmişlik düzeyi yüksek olan ülkeler bulunmaktadır. Bu da az gelişmiş ülkelerdeki göçmenler için Ege ve Akdeniz sahilleri üzerinden Türkiye'yi transit ülke olarak kullanmalarına neden olmaktadır.

Bu doğrultuda, Türkiye bir yandan Suriyeli göçmenlere ilişkin etkin bir politika izlemeye çalışırken, diğerk yandan Şekil 3'de belirtildiğı üzere düzensiz göç ve bununla birlikte yasa dışı yollarla ülkeye yabancıları sokan göçmen kaçakçılığı ile mücadele içerisinde bulunmuştur.

Şekil 3: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, *Geçici Koruma*, 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik, Erişim Tarihi: 03/04/2019.

Türkiye'de yakalanan düzensiz göçmen sayısını Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün vermiş olduğu sayılara göre değerlendirdiğimizde, 2013 yılından 2018 yılına kadar sürekli artarak devam ettiği gözükmemektedir. Yasa dışı göç hem ülkelerin güvenliği için tehlike oluştururken aynı zamanda, göçmenler uygun olmayan koşullarla ülkeye sokulmaya çalışıldığı için bu kişilerin can güvenliği tehlike altında olmaktadır. Düzensiz göçmenler sadece Türkiye için değil tüm Avrupa için önemli bir sorun haline gelmiştir.

Yasa dışı yollarla yapılan göçü önlemek gerek ülkelerin güvenliği gerekse de göçmenlerin güvenliği açısından önemli bir sorundur. Ancak bunun en etkili yolla çözülebilmesi için ülkelerin iş birliği içinde olması gerekmektedir.

1.4. Avrupa Birliği'nin Suriye İç Savaşı'nda Göçmen Politikası

AB üyesi devletler yapmış oldukları antlaşmalarla ortak bir göç politikası yürütmeye çalışmış olsa da Suriye İç Savaşı'ndan sonra yaşanan mülteci krizinde sistematik işleyen bir süreçten söz etmek oldukça zordur. Dünyada yaşanan savaş ve ekonomik istikrarsızlık nedeniyle göçmenler için Avrupa hedef konumda olmuştur. Bu nedenle AB üyesi devletler sınırlarının güvenliğini korumaya yönelik adımlarla göç politikasını yürütmüştür. Bunun en önemli dış politika aracı da transit ve üçüncü ülkeler ile yapmış olduğu Geri Kabul Anlaşmalarıdır. Böylece yasa dışı olarak AB'de olan göçmeni menşe ülkesine ya da AB'ye ulaşmak için kullandığı transit ülkeye yollamaktadır.

Mülteci krizi özellikle de Akdeniz'de yaşanan ölümlerden sonra akut bir seviyeye ulaşmıştır. 23 Haziran 2015 tarihinde Macaristan son 6 ayda ülkesine gelen mülteci sayısının 60 bine ulaştığını bildirip, Avrupa'da bu konuda yaşanan dayanışma eksikliğine dikkat çekerek, göçmenlerin AB'ye ilk giriş yaptığı ülkeyi, iltica sürecinin yürütülmesinden sorumlu tutan Dublin Sistemi'ni açığa aldığını bildirmiştir. Ancak AB'nin sert tepkisine karşı kararından geri döndüğünü belirtmiş olsa da 7 Temmuz 2015 tarihinde sınırlarına dikenli tel ördürmüştür. Bunun üzerine de başta Fransa ve Almanya olmak üzere birçok Avrupa ülkesi tepki göstermiş, Macaristan'a yükümlülüklerini söylemiştir.¹⁷² Yunanistan hükümeti, ülkelere Suriye'den gelen sığınma talebinin karşılayabilmesinin mümkün olmadığını, bu nedenle AB'den bu konuda dayanışma talep ettiklerini belirtmiştir.¹⁷³

¹⁷² Enes Bayraklı, Kazım Keskin, *Türkiye, Almanya ve AB Üçgeninde Mülteci Krizi*, 2015, SETA, ss.7-26, http://file.setav.org/Files/Pdf/20151130112435_turkiye-almanya-ve-ab-ucgeninde-multeci-krizi-pdf.pdf, Erişim Tarihi: 10/02/2019.

¹⁷³ The Guardian, *Immigrant flow to Greece is beyond what we can handle – Alexis Tsipras*, 2015, <https://www.theguardian.com/world/2015/aug/07/immigrant-flow-to-greece-is-beyond-what-we-can-handle-alexis-tsipras>, Erişim Tarihi: 15/07/2019.

Suriye İç Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan mülteci krizi AB için ekonomik, güvenlik ve sosyal anlamında sorun olmasının yanı sıra göç ile ilgili AB'nin ortak politikaları üye devletler tarafından sorgulanmasına neden olmuştur. Macaristan ve Yunanistan örneğinde de görüldüğü gibi, AB mülteciler konusunda henüz ortak bir karara varamamışlardır. AB mülteci krizinde kendi devletlerinin en az şekilde etkileyecek yöntemleri kullanarak bu krizi çözmeye çalışmışlardır.

Savaş sonrasında Suriyelilerin iltica başvurusunda bulunduğu ilk 10 AB üyesi devletin dağılımını değerlendirdiğimizde (bkz. Tablo 2) Almanya, İsveç ve Macaristan en çok Suriyeli göçmeni ülkesinde barındıran Avrupa üyesi devletler olmakla beraber birçok devlet mülteci krizinden etkilenmiştir.

Tablo 2: İltica Başvurusunda Bulunulan İlk 10 AB Üyesi Devlet

İltica başvurusunda bulunulan ilk 10 AB Üyesi Devlet	Başvuru sayısı
1	Almanya
2	İsveç
3	Macaristan
4	Avusturya
5	Hollanda
6	Yunanistan
7	Belçika
8	Danimarka
9	Bulgaristan
10	Fransa

Kaynak: UNHCR 2018 verileri. BBC, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43414137>'den alındı. Erişim Tarihi: 15/08/2018

Mülteci krizinin devletler için “İnsan hakları, güvenlik ve ekonomik” olmak üzere üç önemli ve öncelikli boyutu vardır. Ancak AB'nin bu süreçte uygulamış olduğu politikalarda güvenlik boyutunu tek taraflı değerlendirdiğini söyleyebiliriz. Suriye'de savaştan kaçan sığınmacılar kendilerine daha güvenilir bir yer bulmak için ülkelerinden gitmektedirler. Ancak AB bu kişilerin güvenliğini, onların ölmesi pahasına, ikinci plana atarak, kendi sınır güvenliğini ön plana almıştır. Akdeniz üzerinde ölen binlerce Suriyeli bunun en net örneğidir. Bu süreç içerisinde

Avrupa’da yükselen sağ partileri yabancı karşıtlığı üzerine olumsuz etki yarattığı söylenebilir.

Yabancı karşıtı söylemleri olan partilerin oylarının yükseldiği görülmektedir. Örneğin Fransa’nın Ulusal Cephe Partisi İslam karşıtı, Avusturya Özgürlük Partisi’nin (FPÖ) göç karşıtı, Almanya’nın “Almanya için Alternatif” Partisinin yasa dışı göçmenlere karşı sert söylemleri bulunmaktadır.

AB’nin Suriyeli göçmenlere karşı izlemiş olduğu politikasının iki önemli ayağı bulunmaktadır. Birincisi göçmenlerin girişini engellemek, ikincisi de mevcut göçmenleri başka ülkelere göndermektir. Bunlar içinde kullandığı araçlar Geri Kabul Anlaşması ve Güvenli Üçüncü Ülke uygulamasıdır.

AB Geri Kabul Anlaşmalarıyla Suriyeli göçmenlerin başvurularını bireysel olarak değerlendirilmek yerine, toplu bir değerlendirmeye alarak Suriyelileri söz konusu anlaşmanın yapıldığı ülkelere göndermektedir. Güvenli Üçüncü Ülke uygulamalarıyla da aynı şekilde AB’nin belirlemiş olduğu standartlar kapsamında göçmenlerin iltica talebinde bulunmadan önceki ülkesine ya da uygun koşullara sahip diğer ülkelere göndermektedirler.¹⁷⁴ AB’nin uyguladığı bu politika ile Cenevre Sözleşmesi’ne ve geri göndermeme ilkesine uygun davranmamaktadır. AB her yıl yayımladığı AB İlerleme Raporlarında Türkiye’ye insan hakları konusunda olumlu geri bildirimi olmamasına rağmen mültecileri kendi sınırından göndermek için Türkiye’yi güvenli üçüncü ülke olarak değerlendirmiştir.¹⁷⁵

Avrupa Konseyi Suriye İç Savaşı’nın ardından göç konusunu farklı toplantılarla ele almıştır. Bunların içinde en önemlilerinden biri Varna Zirvesi’dir.

AB, Suriye mülteci krizinde insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi evrensel değerlerle bu süreci yönetmemiş, birçok konuda ortak politikalarında gösterdiği duruşunu mülteci krizinde gösterememiştir.

¹⁷⁴ Mehmet Duruel, *AB Göç Politikası ve Kitleli Göç Akınları Karşısındaki Durumu*, Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi, Cilt 3, Sayı 3, 2017, ss. 1-12.

¹⁷⁵ Yıldırım Turan, Osman Şaşkın, *AB’ye İltica Başvurularının Değerlendirilmesinde Geri Kabul ve Güvenli Üçüncü Ülke Tartışmaları*, PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 3, Sayı:1, 2017, ss. 47- 55.

1.4.1. Avrupa Birliği Kurumları'nın Göç Çalışmaları

Suriye İç Savaşı sürecinde yaşanan mülteci krizi ile birlikte önemli AB kurumları olan Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosu göç konusunu yoğun olarak gündemlerine almışlardır. Söz konusu kurumlar aşağıda belirtilen üç yaklaşımla göçü değerlendirmiştir.¹⁷⁶

1. Düzenli göç ile ilgili yeni politikaların oluşturulması,
2. Düzensiz göçün önlenmesi,
3. Ortak göç politikasını devletlerin içselleştirmesi.

Avrupa Komisyonu içerisinde göç özellikle 2015 yılından sonra önem kazanmıştır. Komisyon'un mülteci krizini güvenlik meselesi olarak ele aldığı düzenlenen çeşitli konferanslarda görülmektedir. Söz konusu konferanslarda göç ile birlikte güvenlik, Avrupa için önemli gündem maddeleri arasında yer aldığı belirtilmiştir.¹⁷⁷

Avrupa Konseyi'nde göç konusunu, aşağıda belirtilen Tablo 3'te görüldüğü üzere Suriye mülteci krizinin yoğun olarak yaşandığı dönemler arasında gündemine almıştır. Bunların içerisinde en önemlilerinden biri düzenlenen 2018 yılında düzenlediği Varna Zirvesidir. 2018 yılında Varna'da (Bulgaristan) AB-Türkiye liderleri toplantısı yapılarak göç konusunda aşağıdaki konular gündeme alınmıştır.¹⁷⁸

1. Göç konusunda iş birliği
2. Terörle mücadelede iş birliği
3. Türkiye'nin Doğu Akdeniz ve Ege Denizi üzerindeki yasa dışı göç çalışmaları,
4. Türkiye'nin Suriye'ye yapmış olduğu müdahale.

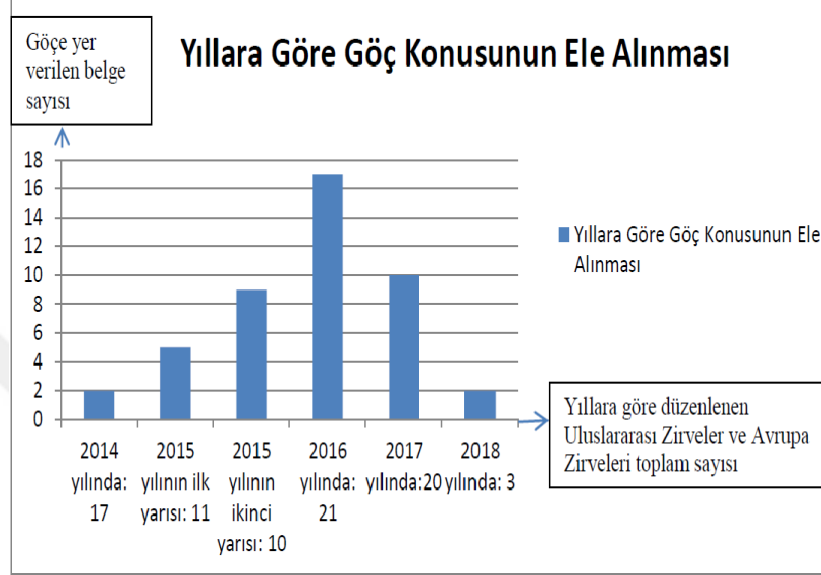
¹⁷⁶ Özge Çetiner, *Göçün Güvenlikleştirilmesi: Suriye Krizi ve Avrupa Birliği*, Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, 2018. 90-91.

¹⁷⁷ Çetiner, a.g.e., ss. 90-91.

¹⁷⁸ European Council, *Remarks by President Donald Tusk following the EU-Turkey leaders' meeting in Varna*, 2018, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/03/26/remarks-by-president-donald-tusk-after-the-eu-turkey-leaders-meeting/>, Erişim Tarihi: 20/08/2019.

Avrupa Konseyi, daha çok düzensiz göç ile iş birliği üzerinden Suriye mülteci krizini ele almış terör, yasa dışı göç ve suç konuları ile süreci ilişkilendirmiştir.¹⁷⁹

Tablo 3: Uluslararası ve Avrupa Konseyi Zirve Belgelerinde Göç Konusu

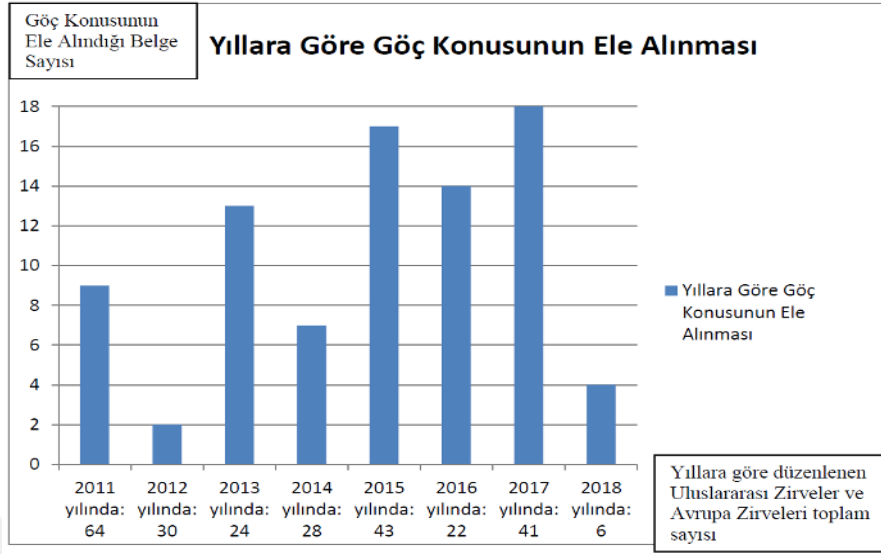

Kaynak: Özge Çetiner, *Göçün Güvenikleştirilmesi: Suriye Krizi ve Avrupa Birliği*, Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, 2018.

Avrupa Parlamentosu'nun Suriyeli mülteci krizini 2011 ve 2018 yılları gündeme almasını Tablo 4 üzerinden değerlendirdiğimizde değişkenlik göstermekle beraber 2015-2017 yılları arasında en fazla gündeme alındığı yıl aralığı olarak gözükmektedir. Söz konusu dönemler Avrupa'da Suriyeli mülteci krizinin Avrupa'yı en çok etkilediği dönemlere denk gelmektedir.

¹⁷⁹ Nazif Mandacı, Gökay Özerim, *Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Sorununa Dönüşümü: Avrupa'da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvensizleştirilmesi*, Uluslararası İlişkiler, Cilt:10, Sayı 39, 2013, ss. 105-130.

Tablo 4: Avrupa Parlamentosu Başkanı'nın Konuşmalarında Göç Konusu

Kaynak: Özge Çetiner, *Göçün Güvenlikleştirilmesi: Suriye Krizi ve Avrupa Birliği*, Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, 2018.

Suriye İç Savaşı ile beraber 2013 yılında savaş bölgesinde terör örgütlerinin de ortaya çıkmasından dolayı göç konusunda güvenlik söylemlerinin artışına neden olmuştur.¹⁸⁰

Avrupa Parlamento Başkanı'nın 16.07.2014 tarihli konuşmasında, Akdeniz'de alabora olan mültecilere ilişkin raporları değerlendirdiklerini, bu gerçekle Avrupa'nın yüzleşmesi gerektiğini insanların kıyılarında daha iyi bir yaşam arayışı için acımasızca boğmaları bir skandal olduğunu söylemiştir. Aynı şekilde Avrupa'nın yasal bir göç sistemine geçmesiyle sorunların önüne geçebileceklerini belirtmiştir. Sistemli bir şekilde bu süreci yürütürlerse suç işleyen insan kaçakçılarının iş modelini yok edebileceklerini de belirterek dayanışma ruhu içinde insani bir göç politikasının parlamento döneminin temel amaçlarından biri olması gerektiğini vurgulamıştır.¹⁸¹

¹⁸⁰ Çetiner, a.g.e., ss. 100.

¹⁸¹ European Parliament, *Speech by Martin Schulz, President of the European Parliament at the special meeting of the European Council*, 2014, http://www.europarl.europa.eu/former_ep_presidents/president-schulz-2014-2016/en/press-

Parlamento’da göçle ilgili güvenlik odaklı yaklaşım ile ele alınana oturumlar olmuştur. Böylece göçün bir güvenlik sorunu oluşturabileceği inşa edilmiştir. Avrupa Birliği’nin Dışışleri ve Güvenlik Politikasından sorumlu Yüksek Temsilcisi’nin 13 Kasım 2018’de “Küresel Göç Mutabakatı” çerçevesinde yapmış olduğu konuşmasında Uluslararası göçü daha sistemli, güvenli ve düzenli çözmek için iş birliğinin şart olduğunu belirtmiştir.¹⁸²

Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosu’nun söylemlerini değerlendirdiğimizde bir yandan göç için ortak politikalar geliştirmeye çalışırken bir yandan da güvenlik odaklı olarak çalışmalarına devam etmiştir. Bu bağlamda AB kurumların göçün güvenlileştirilmesine ilişkin olarak yapmış oldukları çalışmalar Tablo 5’de belirtilmiştir.

[room/speech by martin schulz president of the european parliament at the special meeting of the europ-2](#), Erişim Tarihi: 10/02/2019.

¹⁸² European Parliament, *Opening statement by Christos Stylianides, Member of the EC, on EU Member States support for the UN Global compact for migration, extracts from the Plenary Session of the EP, 2018*, <https://audiovisual.ec.europa.eu/en/video/I-163381>, Erişim Tarihi: 20/08/2019.

Tablo 5: AB Kurumlarında Göçün Güvenlikleştirilmesi

	Avrupa Komisyonu	Avrupa Konseyi	Avrupa Parlamentosu
Ekonomik Güvenlik	- Genç işsizlik - Fonların gerekliliği - Ekonomi- göç ilişkisi	- Ekonomik göçmen - Suriyeli mültecilerin Türkiye'nin işgücüne dahili	- Schengen'in sağladığı ekonomik fırsatlar - Ekonomik göçmen
Güvenlikleştirme Çıktısı	- AB Gençlik Garantisi - Menşei ve komşu bölgelere mali destek - Yatırım ile istihdam sağlanması - Acil Yardım Fonu	- Transit ve menşe ülkelerdeki ekonomik ve sosyal fırsatların artırılması - Sorunlu bölgelere yatırım ile istihdam sağlanması - Avrupa Sürdürülebilir Kalkınma Fonu	Afrika ile yeni ortaklıklar
Kültürel Güvenlik	- Biz ve diğerleri söylemi - Avrupa değerleri	Avrupa değerleri	- Schengen sistemi - AB değerlerinin yaygınlaştırılması
Güvenlikleştirme Çıktısı			
İç Güvenlik	- Avrupa'nın siyasi yapısı - Milliyetçilik, popülizm ve yabancı düşmanlığının artması - Göç-suç ilişkisi - Schengen söylemi - AB'de kalmaya hakkı olanlar-olmayanlar	- Kurumsal kriz adlandırması - Düzenli- düzensiz göç konularında yapılan ayırım - Göç- suç ilişkisi - Schengen söylemi - AB'de kalmaya hakkı olanlar-olmayanlar	- Düzensiz göçün Schengen'i etkilemesi - Göçmenlerin sınıflandırılması - Avrupa siyasetine zarar verdiği söylemleri - Popülist söylemlerin artması - Göç-suç ilişkisi - AB'de kalmaya hakkı olanlar-olmayanlar
Güvenlikleştirme Çıktısı	Sınır güvenliği	- Terör, kaçakçılık ve yasadışı göçle mücadele - İç ve dış sınırlar kontrollerinin artırılması - Hızlı Sınır Müdahale Ekiplerinin desteklenmesi - Düzensiz göçü engelleme ve diğer ülkelerle işbirliği - EUROSUR'un desteklenmesi - Giriş/ Çıkış Sistemi	- İç sınırları korumak için düzensiz göçü engellemek - Yeni bir politika oluşturulması - Yalnızca savaş ve zulümden kaçanların öne çıkarılması

Kaynak: Özge Çetiner, *Göçün Güvenlikleştirilmesi: Suriye Krizi ve Avrupa Birliği*, Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, 2018.

1.4.2. Türkiye-Avrupa Birliği İş Birliği

AB mülteci krizinde en çok Suriyeliyi barındıran ülke olan Türkiye ile belirli iş birliklerine gitmiştir. Yapılan iş birliklerinde esas amaç göçü mümkün olduğu kadar AB sınırından uzak tutmaktır.

Bu bağlamda AB ile Türkiye'nin Suriyeli göçmenlere ilişkin olarak 26 Haziran 2014 yılında yapmış oldukları toplantıya istinaden, Suriyeli göçmenlerin Türkiye'de kalmasına yönelik çözüm önerileri sunulmuştur. Buna karşılık ekonomik destek ve her ne kadar ilerleyen süreçlerde işleme alınmasa da vize serbestliği konusunda destek olacaklarını belirtmişlerdir. Ancak AB tüm tedbirlere rağmen süreç istediği gibi ilerlemedi. AB'nin mülteciler konusunda adil bir dağılım olması

için yaptığı çalışmalarının yanı sıra Akdeniz’den yasa dışı yolla gelen mültecileri önlemeye yönelik olarak Türkiye ve bazı Balkan ülkeleriyle “Güvenli Üçüncü Ülke” statüsü için anlaşmalar yapmıştır.¹⁸³

AB ile Türkiye arasında 18 Mart 2016 tarihinde varılan mutabakat doğrultusunda, AB ülkelerine yasa dışı yollarla gelen Suriyelileri önlemek için sürecin yasal yolla ilerlemesi ve bu doğrultuda da mültecilerin bir kısmını AB ülkesine almanın önünü açmak için 1’e 1 Formülü’nün uygulanmasına karar verilmiştir. 1’e 1 Formülü Yunanistan’dan geri alınacak her düzensiz Suriyeli göçmene karşı Türkiye’deki geçici koruma altındaki bir Suriyeli’nin AB ülkesine yerleşmesinin önünü açan bir yöntemdir. Aynı zamanda söz konusu mutabakat kapsamında, Türkiye’ye maddi desteğin sağlanmasına yönelik olarak fonun devreye sokulması ve düzensiz geçişler azaltıldığında “Gönüllü İnsani Kabul Plan”ı uygulanmasına karar verilmiştir.¹⁸⁴

Bildiriden önce yaklaşık olarak günde 1,740 göçmen Ege Denizi üzerinden Yunan adalarına geçmekteydi. Bildirinin uygulamaya girmesiyle beraber Yunan adalarına geçiş ortalaması günlük olarak 94 kişiye inmiştir. Aynı şekilde geçiş ortalaması düşünce hayatını kaybedenlerin oranında da buna paralel olarak azalma meydana gelmiştir.¹⁸⁵ Ancak bu yol da Suriyeli göçmenleri farklı alternatifler aramaya itmiştir. Özellikle İtalya bildiriyle beraber Yunanistan’ın alternatifi olmuş günde 750 göçmen ile karşı karşıya kalmıştır.¹⁸⁶

18 Mart 2016 tarihinde Türkiye ile AB arasında yapılan mutabakattan sonra Türkiye yükümlülüklerini yerine getirmiş ancak AB vize serbestisi sağlanması,

¹⁸³ Enes Bayraklı, Kazım Keskin, Türkiye, Almanya ve AB Üçgeninde Mülteci Krizi, 2015, SETA, ss. 7-26, <http://file.setav.org/Files/Pdf/20151130112435turkiye-almanya-ve-ab-ucgeninde-multeci-krizi-pdf.pdf>, Erişim Tarihi: 10/02/2019.

¹⁸⁴ AB, *AB-Türkiye Bildirisinin Uygulanmasına İlişkin Soru ve Cevaplar*, 2016, <https://www.avrupa.info.tr/tr/eeas-news/ab-turkiye-bildirisinin-uygulanmasina-iliskin-soru-ve-cevaplar-722>, Erişim Tarihi: 11/04/2019.

¹⁸⁵ AB, *AB-Türkiye Bildirisinin Uygulanmasına İlişkin Soru ve Cevaplar*, 2016, <https://www.avrupa.info.tr/tr/eeas-news/ab-turkiye-bildirisinin-uygulanmasina-iliskin-soru-ve-cevaplar-722>, Erişim Tarihi: 13/04/2019.

¹⁸⁶ Sözcü, *Türkiye’den Mülteci Akışı Azaldı Ama Yeni ‘Cephe Hattı’ İtalya Oldu*, 2016, <http://www.sozcu.com.tr/2016/dunya/turkiyeden-multeci-akisi-azaldi-ama-yeni-cephe-hatti-italya-oldu-1312433/>, Erişim Tarihi: 20/08/2019.

“Gönüllü İnsani Kabul Programı” başlatılması ve maddi yükümlülüklerine ilişkin taahhütlerini tam olarak yerine getirmemiştir.

1.4.3. Türkiye, Almanya ve AB Üçgeni

Sığınma politikaları konusunda aktif rol oynayan Almanya’nın mülteci krizinden dolayı politikalarını ılımlı hale getirmesinden sonra 2015 yılında Suriye’den Almanya’ya 100.248 kişi sığınmak için başvuruda bulunmuştur. 2018 yılında Almanya 525.262 göçmene ev sahipliği yaparak AB içerisinde en çok yükü alan devlet olmuştur.¹⁸⁷

AB’nin Suriye konusunda henüz adil adımlar atmadığı 02.09.2015 tarihinde Muğla/Bodrum’da kıyıya cansız bedeni vuran Aylan Kurdi adında bebek, göç konusunda başta Almanya olmak üzere birçok ülkede farkındalığın artmasına neden olmuştur. Tüm dünya tarafından görülen fotoğraflar Avrupa’ya yasa dışı yollarla gitmek isteyen kaçak göçmenlerin durumunu en iyi anlatan kare olmuştur. İngiliz *Independent* gazetesi, “Eğer bir Suriyeli çocuğun cansız bedeninin sahile vuran bu olağanüstü güçlü görselleri Avrupa’nın göçmenlere yönelik tavrını değiştirmeyecekse, ne değiştirecek?” *Washington Post*: “Ölmüş bir bebek Akdeniz’deki mülteci krizinin şimdiye kadar ki en trajik sembolü oldu”¹⁸⁸ başlığını paylaşmıştır. Söz konusu haberler tüm dünyada özellikle de Avrupa’da farkındalığın artmasına neden olmuştur.

Yaşanan bu trajik olaydan sonra Avrupa ülkeleri mülteci krizine müdahale etmeye karar verdiler. Almanya müdahale kararının gereği olarak 800 bin mültecinin sınırına ulaştıktan sonra geri çevirmeyeceğini beyan etti. Ancak bu kadar sayıda mülteciyi sınırlarına almamıştır.¹⁸⁹

2016 yılında AB ile Türkiye arasında gerçekleşen 18 Mart mutabakatıyla Türkiye üzerinden yasa dışı yollarla Yunanistan adalarına giden göçmenlerin geri alınarak, onların AB üyesi devletlere yerleştirilmesi “1’e 1 Formülü” kapsamında

¹⁸⁷ Bayraklı, Keskin, a.g.e., ss. 7-26.

¹⁸⁸ Eğitim Ajansı, *Kıyıya Vuran Suriyeli Çocuk Dünya Gündeminde, 2015* <https://www.egitimajansi.com/index.php/haber/kiyiya-vuran-suriyeli-cocuk-dunya-gundeminde-haberi-44147h.html>, Erişim Tarihi: 01/03/2019.

¹⁸⁹ Bayraklı, Keskin, a.g.e., ss. 7-26.

yapılmıştır.¹⁹⁰ Bu doğrultuda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün vermiş olduğu sayılara göre “1’e 1 Formülü” kapsamında ülkemizden çıkış yaparak AB ülkesine yerleşen Suriyeli sayısı Tablo 6’da belirtilmiştir.

Tablo 6: 1’e 1 Formülü Kapsamıyla Türkiye’den Çıkış Yapan Suriyeli Sayısı

ÜLKE	TOPLAM
GENEL TOPLAM	20.936
ALMANYA	7.472
HOLLANDA	3.791
FRANSA	3.723
FİNLANDIYA	1.521
İSVEÇ	1.315
BELÇİKA	1.159
İSPANYA	602
İTALYA	382
AVUSTURYA	213
LÜKSEMBURG	206
HRVATİSTAN	152
PORTEKİZ	142
LİTVANYA	102
ESTONYA	59
LETONYA	46
SLOVENYA	34
MALTA	17

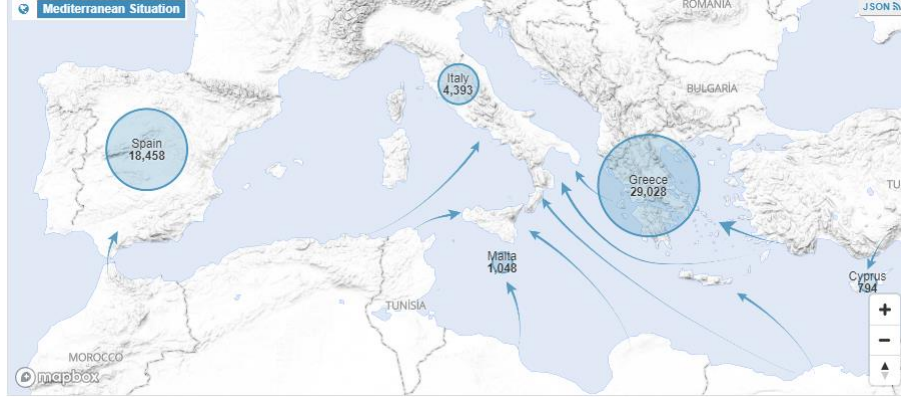
Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, *Geçici Koruma*, 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, Erişim Tarihi: 03/04/2019.

Göç İdaresi’nin 2019 yılına ilişkin olarak belirttiği verilere göre “1’e 1 Formülü” kapsamında ülkemizden çıkış yapan Suriyeli sayısının 20.936 olduğu ve bu kişiler öncelikli olarak Almanya, Hollanda ve Fransa’ya gitmişlerdir. “1’e 1 Formülü” kapsamında çıkış yapan 20.936 kişinin çoğunluğu AB’nin en büyük ekonomisi olan Almanya’ya gönderilmiştir.

1.4.4. AB’ye Göç Yolları: İtalya, İspanya ve Yunanistan Örneği

İtalya, İspanya ve Yunanistan mültecilerin Avrupa’ya ulaşma yolunda kritik konumdadırlar. Dolayısıyla Suriye İç Savaşı’ndan sonra ortaya çıkan mülteci krizinden doğrudan etkilenen önemli devletlerdir. Harita 3’te belirtilen geçiş yolları 2019 ocak ayı verilerine göre Yunanistan’a 29,028, İspanya’ya 18,458 ve İtalya’ya 4.393 farklı uyruktan göçmen ulaşmıştır.

¹⁹⁰ İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, *2016 Türkiye Göç Raporu*, Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2016.

Harita 3: Sayılarla Avrupa'ya Göç Yolları

Kaynak: BMMYK, *Most common nationalities of Mediterranean sea and land arrivals from January, 2019*, <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean?id=105>, Erişim Tarihi: 22/08/2019.

2015-2018 yılları arasında AB üye devletlerine ulaşmaya çalışan mültecilerin Tablo 7'de belirtildiği üzere 17,821'i yaşamını yitirmiş ya da kaybolmuştur. Özellikle mülteci krizinin yoğun olarak AB'nin gündeminde olduğu 2015 yılında 1,032,408 mültecinin geçiş yaptığı gözükmektedir.

Tablo 7: İtalya, İspanya ve Yunanistan'a Göçmenlerin Geçiş İstatistiği

Önceki yıllar	Varış	Ölü ve kayıp
2018	141,472	2,277
2017	185,139	3,139
2016	373,652	5,096
2015	1,032,408	3,771
2014	225,455	3,538

Kaynak: BMMYK, *Most common nationalities of Mediterranean sea and land arrivals from January, 2019*, <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean?id=105>, Erişim Tarihi: 22/08/2019.

İtalya, Fransa ve İspanya'nın İçişleri Bakanları mülteci krizine ilişkin bir araya gelerek denizdeki arama kurtarma çalışmalarının daha sistemli olmasını sağlamak amacıyla tedbirler alınması istemiştir.¹⁹¹ Söz konusu verilere istinaden, İtalya AB'ye, Akdeniz'deki göçmenlerin İtalya açısından sürdürülebilir olmadığını,

¹⁹¹ BBC, *İtalya ile diğer AB Ülkeleri Arasında Göç Krizi*, 2017, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40496710>, Erişim Tarihi: 20/08/2019.

eğer AB İtalya ile gerekli iş birliğini kurmaması halinde limanların bu gemilere kapatılması ihtimaline değinmiştir. Göçten sorumlu Avrupa Komisyonu üyesi İtalya'nın haklı olduğuna dikkat çekmiştir.¹⁹² Dublin Sistemi mültecilerin Avrupa'nın belirli devletlerine yoğunlaşması neden olduğundan söz konusu anlaşma üye devletler tarafından tartışılır hale gelmesine neden olmuştur.¹⁹³

1.5. Uluslararası Göç ve Güvenlik İlişkisi

Güvenlik en genel tanımıyla bir tehlikenin bulunmaması durumudur. Arnold Wolfers güvenliği objektif ve sübjektif iki farklı temelde değerlendirmiştir. Objektif anlamda değerlere karşı herhangi bir tehdidin bulunmaması, sübjektif olarak ise bu değerlere yönelik bir saldırı ihtimaliyle ilgili bir korku yaşanmamasıdır.¹⁹⁴

Güvenlik devletlerin bekası için kullandıkları en önemli söylemdir. Bu söylem halk tarafından da çoğu zaman en çok kabul edilen ve tedbir alınması gereken bir durumdur. Güvenlik söylemini post-yapısalcı teori açısından değerlendirdiğimizde, gerçeğin “söylemsel” olarak inşasını, Kopenhag Okulu'nun “güvenlikleştirme yaklaşımı” ile örnek olarak verebiliriz. Bu yaklaşım güvenlik söyleminin siyasete olan etkisini göstermesi açısından önemlidir.¹⁹⁵ Burada güvenlik tek başına askeri unsurlarla değerlendirmemiştir. Aynı zamanda siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel faktörler de güvenliğin için de değerlendirilmiştir.¹⁹⁶

Devlet herhangi bir sorunu kendi güvenliği için bir tehdit olarak algılsa, artık devletin önceliği o sorun olmaktadır. Böylece bekası için bu sorunu ortadan kaldırmaya yönelik politikalar izlemektedir. Eğer kitleyi de bu konuda ikna ederse “güvenlikleştirme süreci” meydana gelir.¹⁹⁷

¹⁹² BBC, Göçmen Krizi: İtalya'dan Limanlarını Kapatma Resti, 2017, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40438432>, Erişim Tarihi: 20/08/2019.

¹⁹³ Muzaffer Akdoğan, Canan Sağıroğlu, *İtalya ve Suriyeli Mülteciler: Avrupa'nın Zorlu Sınavı*, Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi, 2017 Cilt 2, Sayı, ss. 146-161.

¹⁹⁴ Arnold Wolfers, *Discord and Collaboration: Essays on International Politics*, Johns Hopkins University Press, London, 1962, ss. 150-151.

¹⁹⁵ Jef Huysmans, *The Politics of Insecurity: Fear, Migration and Asylum in the EU*, London and Routledge, 2006, ss. 198-199.

¹⁹⁶ Nebi Miş, *Güvenlikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenlikleştirilmesi*, Akademik İncelemeler, Cilt 6, Sayı 2, 2011, ss. 349-350.

¹⁹⁷ Miş, a.g.e., ss. 349-350.

Göç politikaları ile ilgili kullanılan en önemli söylem ülkelerin iç güvenliğine ilişkin oluşabilecek olan tehdit söylemleridir. Göçmenler ve mülteciler “öteki, yabancı” olarak görülerek göç ve güvenlik ilişkisi kuvvetlendirilmektedir.¹⁹⁸ Avrupa’da sağ partilerin oylarının yabancı karşıtı söylemlerle artmasının bir nedeni de göçmen ve mültecilerin bir tehdit unsuru olarak görülmeleridir.

Jef Huysmans’a göre Avrupa toplumu tarafından güvenlikleştirme sürecinin kabul görmesi için iki önemli araç vardır. Bunlardan biri AB’nin oluşturmuş olduğu Avrupa kimliği ve beraberinde ortaya çıkan aidiyet duygusudur. Bir diğeri ise sosyal refah söylemidir. Göçmenlerin sosyal devlet için bir tehlike oluşturacağı öne sürülmektedir.¹⁹⁹

AB’nin göç politikalarını tarihsel açıdan değerlendirdiğimizde öncelikle göçmenlere karşı özellikle 1950-1970’li yıllarda kendi ekonomik kalkınmasını hızlandırmak amacıyla açık kapı politikası uygulamış, kendi ekonomik çıkarları doğrultusunda söz konusu dönemler arasında bunu güvenlik ya da kimlik meselesi haline getirmemiştir.

Küreselleşme ile birlikte önemi artan göçün hangi dinamiklerle yönetileceği önemli bir olgu haline gelmiştir. Göç ve güvenlik ilişkisini değerlendirdiğimizde “güvenlik kavramı” artık sadece coğrafi anlamda sınır güvenliği olmaktan çıkmıştır. Güvenlik faktörüne kimlik politikaları da eklenerek Avrupalı ya da Müslüman vb. tanımlarla “biz ve onlar” olarak dışsallaştırma meydana gelmiştir. Özellikle 11 Eylül 2001 saldırıları ve sonrasında Avrupa’da yaşanan terör saldırılarında teröristlerin yabancı olması güvenlik kavramını yeniden ön plana çıkarmıştır. Avrupa’da özellikle aşırı sağ partiler tarafından “öteki” kavramı oy arttırmak için bir araç olmuştur. Özellikle Suriye İç Savaşı’ndan sonra meydana çıkan mülteci kriziyle göç ve güvenlik ilişkisi daha fazla önem kazanmıştır.

¹⁹⁸ Uluslararası Terörizm ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi, *Doğu Akdeniz’den Basra’ya: Krizler ve Düzen* 2019, https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/dogu_akdenizden_basraya_rapor.pdf, Erişim Tarihi: 17/05/2019.

¹⁹⁹ Huysmans, a.g.e., ss. 198-199.

1.5.1. Avrupa’da Göçün Güvenlikleştirilmesi: Sağ Partilerin Söylemleri

Avrupa’da yabancı düşmanlığı buna paralel olarak ilerleyen göç karşıtlığı, aşırı sağ partilerin siyasi söylemlerine araç olmuştur. Ancak bu söylemler 11 Eylül 2001 Saldırıları’ndan önce de siyasal partilerin gündemleri arasındadır. Post-yapısalcı teori açısından değerlendirdiğimizde AB inşasında kimlik önemli bir unsurdur. Bunun da güvenlik algısıyla doğrudan ilgisi bulunmaktadır. Bu bağlamda Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ) ve İsveç Demokratları (SD) Partisi örnekleriyle göç ve güvenlik temaları üzerine söylemleri değerlendirilecektir.

Özellikle radikal sağ partilerin göç karşıtı söylemlerinde ulusal güvenlik önemli bir unsurdur. Tablo 8’de FPÖ’nun göç karşıtı söylemlerinde ulusal güvenlik temasını incelediğimizde “*Heimat*” (vatan) kavramı önemli bir yer tutmaktadır. Ancak burada vatan ifadesi kültürel boyutu da kapsamaktadır. Bu bağlamda vatandaşlık, ulusal kimlik, yabancıların siyasette etkinliğinin azalması söylemlerine ağırlık vermektedir.²⁰⁰

Söz konusu tabloda İsveç SD Partisi’nin göç karşıtı söylemlerini değerlendirdiğimizde ulusal kimlik, iç dayanışma ve ülke bütünlüğünün ön planda olduğu gözükmektedir. Güvenlik açısından değerlendirdiğimizde ise vatandaşlık politikalarında sıkılaşma, göçmenlerin siyasi haklarının kısıtlanması söylemleri ön plandadır.²⁰¹

²⁰⁰ Mandacı, Özerim, a.g.e., ss. 105-130.

²⁰¹ Mandacı, Özerim, a.g.e., ss. 105-130.

Tablo 8: FPÖ ve SD Göç Karşıtı Söyleminde Ulusal Güvenlik Teması

<i>Söylem Aracıları</i>	<i>Alt Referans Nesneleri</i>		<i>Beklenen Güvenlikleştirme Çıktıları</i>	
	(FPÖ)	(SD)	(FPÖ)	(SD)
Parti programları, deklarasyonlar, liderlerin konuşmaları, parti kongrelerinde konuşmalar, seçim programları, seçim kampanyaları sloganları ve konuşmaları, duyurular, posterler.	• Avusturya tarihsel geçmişi • <i>Heimat</i> • Vatandaşlık • Avusturyalılık onuru • Ulusal dayanışma • Ulusal kimlik • Ulusseverlik • Avusturya'nın kaynakları • Avusturya nüfus yapısı	• Ulusal Kimlik • Ülke Bütünlüğü • İç Dayanışma • Kalkınma • Refah devleti • İsveç Halkı Çıkarları • Sadakat • "Yerli İsveçli Çoğunluk"	• Vatandaşlık edinimi kurallarının sıkılaştırılması, • "Avusturya göç ülkesi değildir" ifadesinin anayasaya eklenmesi • Aile birleşmelerinin engellenmesi • Yabancıların siyasette belirleyici güce sahip olmasının engellenmesi	• Toplumun homojen yapıda olması • Daha sorumlu göç politikaları • Liberal göç ve vatandaşlık düzenlemelerinin sıkılaştırılması • Entegrasyon politikalarını terk • Asimilasyon politikalarına geçiş • Göçmenlere siyasi hakların sınırlandırılması.

Kaynak: Nazif Mandacı, Gökay Özerim, *Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Sorununa Dönüşümü: Avrupa'da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvensizleştirilmesi*, Uluslararası İlişkiler, Cilt:10, Sayı 39, 2013, ss. 105-130.

FPÖ ve SD'nin göç karşıtı söylemlerinde kültürel güvenlik temasını değerlendirdiğimizde Tablo 9'da belirtildiği üzere bu partiler kendi kültürlerini korunması gereken bir unsur olarak görmektedirler. Her iki partide de din unsuru ortak bir söylemdir. Kültürel yapılarını koruyacak söylemler üzerine hareket ederler. Hıristiyanlığın Avrupa için sadece dinsel değil kültürel bir boyutu da bulunmaktadır. İslamlaşmayı de önlemek bu sürecin her iki parti için önemli bir ayağıdır. Bunun güvenlik boyutuna dönüşmesini de başlıca asimilasyon politikalarına geçiş, çok kültürlü politikaları bırakıp eğitimde kendi kültürlerine ağırlık verecek değişimlerle olmaktadır.

Tablo 9: FPÖ ve SD'nin Göç Karşıtı Söyleminde Kültürel Güvenlik Teması

<i>Söylem Aracıları</i>	<i>Alt Referans Nesneleri</i>		<i>Beklenen Güvenlikleştirme Çıktıları</i>	
	(FPÖ)	(SD)	(FPÖ)	(SD)
Parti programları, deklarasyonlar, liderlerin konuşmaları, parti kongrelerinde konuşmalar, seçim programları, seçim kampanyaları sloganları ve konuşmaları, duyurular, posterler	• Heimat • Eğitim sistemi • Gençler • Avusturya kimliği • Dayanışma • Germen ırkı ve kültürü • Barış kültürü • Hristiyanlık • Demokrasi ve özgürlük • Dil	• Kültürel kimlik • Milli kimlik • Demokrasi kültürü • Toplumsal uyum • Refah devleti • Hristiyan kültürü	• Çok kültürlülük politikalarından vazgeçme • Göçün sınırlandırılması için anayasal düzenleme • İslam'ı durdurmak • Okullarda yabancı öğrenci oranını düşürmek • Entegrasyon kurallarını sıkılaştırma	• Toplumun homojenleşmesi • Çok kültürlülük ve entegrasyon politikalarını terk • Asimilasyon politikalarına geçiş • Daha sıkı vatandaşlığa geçiş kuralları • Eğitimde İsveç kültürüne ağırlık verme • İslamlaşmayı önleme

Kaynak: Nazif Mandacı, Gökay Özerim, *Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Sorununa Dönüşümü: Avrupa'da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvensizleştirilmesi*, Uluslararası İlişkiler, Cilt:10, Sayı 39, 2013, ss. 105-130.

Tablo 10'da FPÖ ve SD göç karşıtı söyleminde iç güvenlik temasını incelediğimizde her iki partinin de göç ve suçu ilişkilendirdiği görülmektedir. FPÖ Partisi suç işleyen yabancılara verilecek cezaların ağırlaştırılmasını savunurken benzer bir söylemle SD Partisi de suça karışan göçmenlere yönelik yaptırımların sıkılaştırılması gerektiğini aynı zamanda göçmenlere yönelik iç ve dış kontrollerin artırılması gerektiğini savunmaktadır.

Tablo 10: FPÖ ve SD'nin Göç Karşıtı Söyleminde İç Güvenlik Teması

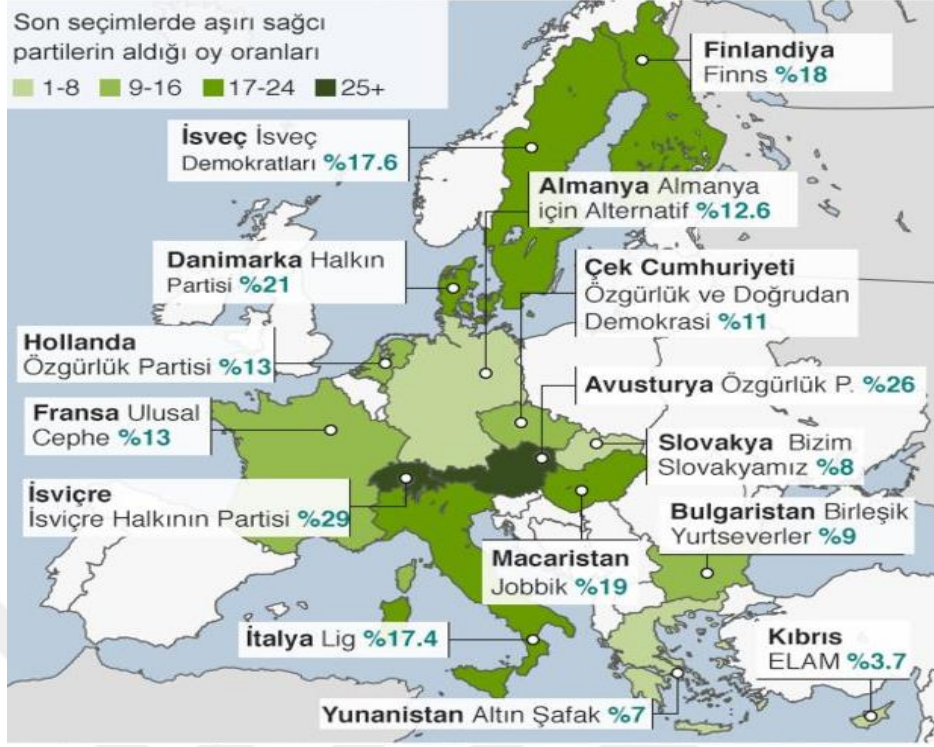
<i>Söylem Araçları</i>	<i>Alt Referans Nesneleri</i>		<i>Beklenen Güvenlikleştirme Çıktıları</i>	
	(FPÖ)	(SD)	(FPÖ)	(SD)
Parti programları, deklarasyonlar, liderlerin konuşmaları, parti kongrelerinde konuşmalar, seçim programları, seçim kampanyaları sloganları ve konuşmaları, duyurular, posterler	• Toplumsal huzur • Avusturya vatandaşları • Toplumsal güvenlik	• Sosyal yapı • Yerel yönetimler • Yerel halk • Toplumsal bütünlük	• Özel güvenlik birimlerinin kurulması • Göçün sınırlandırılması • Suç işleyen yabancılara cezaların ağırlaştırılması • Suça karışan göçmenlerin ülkeden sürülmesi • Sığınmacıların toplumdaki izole edilmesi	• Göçmenlere yönelik iç ve dış kontrollerin artırılması • Suça karışan göçmenlere yönelik yaptırımların sıkılaştırılması

Kaynak: Nazif Mandacı, Gökay Özerim, *Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Sorununa Dönüşümü: Avrupa'da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvensizleştirilmesi*, Uluslararası İlişkiler, Cilt:10, Sayı 39, 2013, ss. 105-130.

Bu bağlamda FPÖ ve SP örnekleri üzerinden değerlendirdiğimizde göçün güvenlikleştirilmesi süreci Avrupa'da 11 Eylül 2001 Saldırıları'ndan önce başlamıştır. FPÖ Partisi hükümet ortağı olarak siyasi karar mekanizmalarında önemli yere sahip olması halk tarafından parti söylemlerinin karşılığının olması açısından önemlidir. Aynı şekilde İsveç'te 2018 yılında yapılan seçimlerde göçmen karşıtı olarak bilinen SD Partisi oylarını %12.9'dan %17.6'ya çıkarmıştır. Söz konusu seçimlerde SD Partisi oyunu en çok artıran parti olmuştur. 2015 yılında Avrupa'ya göç akışlarının artmasının bu yükselişte doğrudan ilişkisi olduğu gözlemlenmektedir.²⁰²

Ayrıca bugün hala Avrupa'da aşırı sağ partilerin Harita 4'te de görüldüğü gibi önemli bir kitlesi vardır. Bu partilerin en önemli söylemlerinden biri de göç karşıtı olmalarıdır. Tüm Avrupa'da söz konusu partilerin oyları gittikçe artmaktadır. Bunun en önemli etkisi yabancı karşıtlığı söylemlerinin halkta bir karşılığının olmasıdır.

²⁰² BBC, *İsveç sandık başında: Göçmen karşıtı İsveç Demokratları oyunu artırdı*, 2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-45464025>, Erişim Tarihi: 22/08/2019.

Harita 4: Avrupa’da Aşırı Sağın Yükselişi

Kaynak: BBC, *İsveç sandık başında: Göçmen karşıtı İsveç Demokratları oyunu artırdı*, 2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-45464025>, Erişim Tarihi: 22/08/2019.

1.5.2. Avrupa Birliği’nin Güvenlik Politikalarındaki Kimlik Unsuru

Genel olarak kimliklerin oluşumunu değerlendirdiğimizde coğrafi, dil, din ve kültür unsurlarına bağlı olarak meydana gelmektedir. Avrupa kimliğinin oluşmasının temelinde Hristiyanlık ve aydınlanma olmak üzere iki temel unsur vardır. Aydınlanma ile Avrupa tanımına zaman içerisinde evrensel değerler de dahil edilmiştir. Avrupa bir taraftan sahip olduğu kültürel değerleri evrenselleştirilirken, diğer taraftan Avrupa’nın kimliğiyle özdeşleştirmiştir.²⁰³

Hristiyanlık Avrupa için sadece dini bir kavram değildir. Aynı zamanda Hristiyanlığın ortak geçmişi yansıtan kültürel bir boyutu da vardır. Aydınlanma ile gelen ilke ve değerler de Avrupa tanımıyla özdeşleştirilmiştir. İnsan hakları, demokrasi gibi evrensel kavramlar Avrupa kültürü ile anılmaktadır. Dolayısıyla AB’nin göçmenlere karşı izlemiş olduğu politikada bu unsurlar ön plana çıkmaktadır.

²⁰³ Burak Erdenir, “Türkiye-Avrupa Bütünleşmesi: Kimlik ve Kültür Unsurları”. Akçay B. Akgül S, (Eds) *Yarım Asrın Ardından Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2013, ss. 45-54.

AB'nin göç konusunda izlemiş olduğu politikaların iki açıdan incelenmesi gerekmektedir. Birincisi, AB sınırı içinde yasal olarak bulunan göçmenlere karşı uygulamış olduğu politika, ikincisi ise yeni göçmenlerin gelmesini engellemek amacıyla almış olduğu güvenlik odaklı tedbirlerdir.

AB'nin göçmenlere uygulamış olduğu göç politikasını üçe ayırabiliriz. Bunlar “Asimilasyon Modeli, Çok Kültürlü Model ve Dışlanma Modeli” olarak ele alınacaktır.²⁰⁴

AB öncelikle “asimilasyon modeli” ile göçmenlerin bulunduğu ülkenin kültürüne ve sosyal yaşamına göre uyum sağlayabilmelerine yönelik politikalar uygulamıştır. Ancak bunu uygularken göçmenlerin kendi kültürlerini özgürce yaşamaları yerine Avrupa kimliğine kültürel açıdan da sahip olmalarına dayalı bir yöntem uygulanmıştır. Ancak bu yöntem Avrupa'nın istediği şekilde ilerlememiştir. Örneğin Fransa'da belirli uyruktaki göçmenler aynı bölgelerde ikamet ederek kültürlerini daha çok korumaya çalışmıştır. Asimilasyon politikasının bir çeşit dışsallaştırma yöntemi olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü AB göçmenlerin sahip olduğu kültürü yaşaması yerine kendi oluşturduğu “Avrupa kimliği” dayatarak diğer kimliğe ait kültürü dışlamaktadır.

İkinci bir yöntem ise “çok kültürlü model” burada amaç halkın kendi kültürünü kaybetmeden bulunduğu ülkenin sosyal hayatına adapte olmalarını sağlamaktadır. AB'nin bu yöntemi kullanmasının bir nedeni de asimilasyon yönteminin sonuçlarının istenildiği başarıya ulaşamamış olmasıdır. Çok kültürlü yaklaşımda hedef göçmenlerin sahip olduğu kültürü koruyarak, yerli halka eşit şartlara sahip olmalarını sağlamaktır.

Üçüncü olarak da “Dışlanma modeli” ile devletler yerli halkla göçmenleri eşit görmemektedir. Devletler kendi vatandaşını üstün gördüğü için bu modeli ayrımcılığın bir çeşidi olarak nitelendirebiliriz. Burada bir amaçta AB'yi göç için cazibe merkezi olmaktan çıkarmaktır. AB'nin dışlanma modeli dünyada yaşanan

²⁰⁴ Güleç, a.g.e., ss. 81-100.

gelişmelere bağlı olarak daha da artarak devam etmiş ve hala geçerliliğini korumaktadır.

ABD’de meydana gelen 11 Eylül 2001 Saldırıları’ndan sonra Müslümanlara karşı oluşan islamofobiden dolayı, Avrupa ülkeleri kendi kimliklerini ön plana almış diğer kültürlerle karşı dışlayıcı politikalar izlemiştir. Siyasi partiler de göçmenlere karşıt söylemlerle bu süreci tetiklemiştir. Örneğin Fransa göçmen karşıtı birçok eyleme sahne olmuştur.

Avrupa’da yükselen yabancı düşmanlığı başka bir ifadeyle islamofobi, en basit tanımıyla İslam’a ve Müslüman olmayan kişilere karşı duyulan korku ve kin olarak tanımlayabiliriz. Genel olarak yabancı düşmanlığını değerlendirdiğimizde Avrupa’da yükselişin meydana geldiği görülmektedir. Özellikle, ABD, Paris, Madrid, Londra, Brüksel’de gerçekleşen terör saldırıları ve 2011 yılında Arap Baharı sonrasında ortaya çıkan mülteci krizi var olan yabancı düşmanlığının artmasında etken olmuştur.

Leipzig Üniversitesi “Leipzig Otoriteryanizm” tarafından 2014 yılında yapılan araştırmaya göre Almanya’nın %36.5’i yabancıların ülkede tehlike oluşturacağını düşünmektedir. Yine aynı araştırma şirketinin 2016 yılında yaptığı araştırmada bu oran %44’e yükselerek Müslümanların Almanya’ya göç etmesini istemeyen insanların sayısı gittikçe artmıştır.²⁰⁵

Bugün dünyada islamofobi sadece söylemsel olarak kalmamış, Müslümanlara karşı şiddetin bir parçası haline gelmiştir. Yeni Zelanda camilere yapılan saldırısı 50 Müslüman’ın ölümüne neden olmuştur. Bu saldırı dünyada yükselen yabancı düşmanlığının şiddete doğru gittiğinin en net örneğidir.

Avrupa islamofobi 2017 raporuna göre Müslümanları hedef alan olayların sayısı 2017 yılında İspanya’da 546, Almanya’da 908, İngiltere ise 1648 olarak tespit

²⁰⁵ DW, *Almanya’da Yabancı Düşmanlığı Yükselişte*, 2018, <https://www.dw.com/tr/ara%C5%9Ft%C4%B1rma-almanyada-yabanc%C4%B1d%C3%BC%C5%9Fmanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-y%C3%BCkseli%C5%9Fte/a-46190366>, Erişim Tarihi: 17/05/2019.

edilmiştir. Söz konusu araştırmada Fransa’da 19 caminin kapatıldığı belirtilmiştir.²⁰⁶ Hükümetlerin uygulamış olduğu politikalar ve buna paralel olarak medyanın söylemleri de şiddeti tetikleyen önemli unsurlar arasında olmuştur.

AB yeni göçmenlerin gelmesine ilişkin olarak gerek yasal yolla gerekse de yasa dışı yollarla ülkesine girmeye çalışan yabancıları almaya devam etmek istememiştir. Dolayısıyla göçü yönetirken dış sınırlarını güçlendirmeye yönelik, güvenliğin üst düzey olduğu politikalarla süreci yönetmiştir.

Avrupa bulunduğu coğrafi konum ve gelişmişlik düzeyiyle en çok göç alan bölgelerden biridir. Bu doğrultuda göçü yönetmek üzere izlemiş olduğu politikaların en önemli ayağı güvenlik politikasıdır. AB göç politikasının ana temasını güvenlik üzerine kurgulamıştır. Güvenliği de kimlik temeline dayandırmıştır. Birliğin kendi içinde çizmiş olduğunu Avrupa sınırı ile kendi alanında özgürlük oluştururken bir yandan da sınır güvenliği korumaya yönelik politikalar geliştirmiştir.

Bu bağlamda Avrupa’nın sınır kavramını incelediğimizde, sınırları “bölgesel, örgütsel ve kavramsal” olarak 3’e ayıran Andrew Geddes’a göre bölgesel sınırları ülkelerin coğrafi anlamda sınırlarını, örgütsel olarak sınırlar bireylerin iş gücüne dâhil olması ve devletin sosyal imkânlarından yararlanmayı ifade etmektedir. Kavramsal sınırlar ise bireylerin aidiyet, kimlik ve bu açıdan göç ile bütünleşme politikalarını değerlendirmektedir.²⁰⁷

Geddes’in “kavramsal sınır” tanımlamasıyla, AB’nin uygulamış olduğu politikaları değerlendirdiğimizde özellikle “Shengen Sözleşmesi” ile birlik içinde özgürlük alanlarını genişletirken diğer ülke vatandaşlarına karşı da sınır denetimi arttırmıştır. Yine TREVI Grupları, EUROPOL, EUROCAD ve FRONTEX sistemi AB’nin sınırlarını korumaya yönelik olarak kurmuş olduğu önemli mekanizmalardır. Bu sistemlerle özellikle yasa dışı göçün önüne geçilmesi planlanmıştır.

²⁰⁶ Enes Bayraklı, Farid Hafez, *European Islamophobia Report*, SETA, Ankara, 2017, ss. 21-28.

²⁰⁷ Andrew Geddes, *Borders, Territory, and Migration in the European Union*, Schmidtke O, Ozcurumez S. (Eds), *Of States, Rights, and Social Closure*, Palgrave Macmillan, New York, 2008, ss. 205-224.

Geddes'e göre AB sınırlarını korurken transit ve üçüncü ülkelerle de anlaşmalar yaparak "dışsallaştırma" yöntemi ile düzensiz göçle mücadele etmektedir. AB yapmış olduğu anlaşmalarla üye devletlerin sınırında bulunan üçüncü ülke vatandaşlarının menşe ülkesine ya da transit olarak kullandıkları üçüncü ülkeye iadesini yaparak göçmenleri sınırından uzaklaştırmaktadır. AB kendi içinde doğrudan uygulamış olduğu vize, havaalanlarında irtibat sorumlularının olması gibi caydırıcı tedbirlerin yanı sıra dışarıya yönelik olarak Geri Kabul Anlaşmaları ile iltica konusunda üçüncü ülkelere sorumluluk yüklemiştir.²⁰⁸ Burada esas amaç bir yandan gelen göçmenleri AB dışına çıkartırken, diğer taraftan yeni göçmenlerin AB üyesi ülkeye girmesini engelleyecek zorlayıcı politikalar oluşturmaktır. Bunun en büyük nedenlerinden biri de yabancıların Avrupa'da güvenliğe tehdidi unsuru olarak görülmesidir. Ancak burada AB üyesi devletler göçmenlerin güvenliği göz ardı ederek, Avrupa'nın güvenliğine odaklanarak tek taraflı politikalar uygulamışlardır.

Dünyada mülteciler sadece yasa dışı yollarla Avrupa'ya giderken hayatlarını kaybetmemektedir, gitmiş oldukları ülkelerde de can ve mal güvenlikleri tehdit altındadır. Bunun en büyük nedenlerinden biri yükselen ırkçı yaklaşımlardır. Her ne kadar AB yabancı düşmanlığına karşı olduğunu söylese de, uygulamada bunun söylemde kaldığı gözükmemektedir. Mülteci kamplarına yapılan saldırılarda bunun en net göstergesidir.

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun raporuna göre Avrupa'ya göçmen olarak kabul edilen Suriyelilerin bulundukları ülkelerde güvenlikleri tehdit altında olduğu, kaldıkları yerlere saldırılar gerçekleştiği belirtilmiştir. Aynı zamanda EUROPOL, AB ülkesine geldikten sonra 10 binden fazla göçmen çocuğun kaybolduğunu, Almanya Federal Kriminal Dairesi ise 2015-2016 yılları arasında 1300'den fazla mülteci yurduna yapılan saldırıları acıkmamıştır.²⁰⁹

Bu bağlamda değerlendirdiğimizde, AB 2011 yılında Suriye İç Savaşı'yla beraber ortaya çıkan mülteci krizinde, Geri Kabul Anlaşmaları ve Güvenli Üçüncü

²⁰⁸ Lindstrom, a.g.e., ss. 587-605.

²⁰⁹ TBMM, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu, *Göç ve Uyum Raporu*, Ankara, 2018, ss. 274-275.

Bölge uygulamalarıyla göçü diğer ülkelere yönlendirmiştir. EUROCAD ve FRONTEX sistemleriyle sınırlarını korumaya yönelik önlemleri en üst düzeyde almıştır.

1.5.3. Avrupa Birliği'nin Kimlik Politikası'nın Suriyeli Göçmenlere Etkisi

Post-yapısalcı teorinin kimlik politikasında ana temayı “biz” ve “onlar” ayrımı oluşturmaktadır. İçerideki biz kavramına karşı dışarıdaki onların bir tehdit unsuru olarak inşa edildiğini iddia etmektedir.²¹⁰ AB'nin genel olarak politikalarının gelişiminin de bu yönde olduğunu söyleyebiliriz.

Bu doğrultuda AB açısından değerlendirdiğimizde, bir ülkenin AB'ye dahil edilmesi ya da dışlanması iki ana koşul üzerinden gerçekleşmektedir. Bunların ilki AB Antlaşması'nın 49. Maddesine belirtilen Avrupa ülkesi olunması koşuludur. Bu koşul bile kendinden olmayanı doğrudan dışlamanın bir göstergesi olan kimlik söylemidir. Bu kimlik söyleminin de güvenlik anlayışıyla doğrudan ilişkisi vardır. Eğer birinci koşulu yerine getirebiliyorsanız, ikinci koşul olarak Kopenhag Kriterleri'nin yerine getirilmesi beklenilmektedir. Genişleme sürecinin ana unsuru bu şartlara bağlı olarak ilerlemektedir.²¹¹ Bu doğrultuda AB sınırlarını korumak için kendi güvenlik duvarını oluşturmuştur.

Güvenlik söylemini sadece askerî açıdan değerlendirmemek gerekmektedir. Belirli bir durumun söylemsel olarak güvenlik meselesi olarak gösterilmesi de bir “güvenlikleştirme” yoludur.²¹² Örneğin bir devlet başka kimliği, ideolojiyi kendine karşı tehdit olarak görebilir. Bugün dünyada giderek yaygınlaşan islamofobi de bunun göstergesi niteliğindedir.

²¹⁰ Filiz Çoban Oran, *Post-Amerikan Dünya Düzeninde Kimlik Politikaları*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, 2018, ss. 317-339.

²¹¹ Senem Aydın Düzgüt, *AB Kurumlarının Türkiye Söyleminde Bir Güvenlik Topluluğu Olarak Avrupa*, Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, Cilt 23, Sayı 2, 2015, ss. 99- 122.

²¹² Lane Hansen, *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*, Routledge, London, Cilt 44, 2006, ss. 638-638.

Jean Baudrillard’a göre gerçek görsel olarak kurgulanabilir. Kitleler internet, gazete, TV. vb. teknolojilerle ikna edilmektedir. Dünya siyasetinde bilimsel bilginin yanında popüler medyanın oluşturduğu bir algı vardır. Egemen olan kimlik diğer kimlikleri dışlayacak bir algı oluşturmaktadır.²¹³

Bugün Avrupa ve ABD’de oluşan İslam karşıtı hareketlerde medyanın etkisi azımsanmayacak kadar büyüktür. Özellikle 11 Eylül 2001 terör saldırılarının Müslümanlık ve terörizm ile beraber değerlendirilmesinde medya aktif rol oynamıştır. Avrupa ve ABD’de İslamiyet önce ötekileştirilmiş, sonrasında ise terörle bağdaştırılarak güvenlik meselesi haline getirilmiştir.

Devletler dış politika yoluyla ürettiği dışlayıcı kimliği medya yoluyla kitlelere aktarırlar. Bunu yaparken de medyayı söylemsel olarak kendinden olmayan kimliği düşmanlaştırmak için aracı bir unsur olarak kullanmaktadır. Örneğin ABD’nin dünyaca bilinen bir televizyon kanalı Manhattan’da kurulması planlanan İslami Merkez (park51projesi) haberini ikiz kulelerin merkezinde camii olmasını 11 Eylül 2001 terör saldırılarıyla bağdaştırmıştır.²¹⁴

Medya üzerinden bir kimliğin ötekileştirilmesi “biz ve onlar” kavramının oluşturması halk açısından da popüler bir mesele haline gelmektedir. Bu da siyasilerin bunu seçim malzemesi haline getirmesine hatta yabancı karşıtı söylemleri oy kazanma aracı olarak görmelerine neden olmaktadır.

Avrupa’da radikal sağ partiler göç karşıtı söylemleriyle ulusal güvenlik üzerinden seçim kampanyaları yapmaktadır. Örneğin FPÖ’nün göç karşıtı politikaları incelediğinde göçmenlere verilecek olan hakkı ulusal bir güvenlik meselesi olarak görmekte, vatandaşlık hakkının verilmesinin stratejik öneminden bahsetmektedir. Güvenlik anlayışını ulusal kimlik üzerinden yaparak yabancıların siyasal açıdan bir etkinliğe sahip olmasının da engellenmesini istemektedir.²¹⁵ Avrupa’da İslam

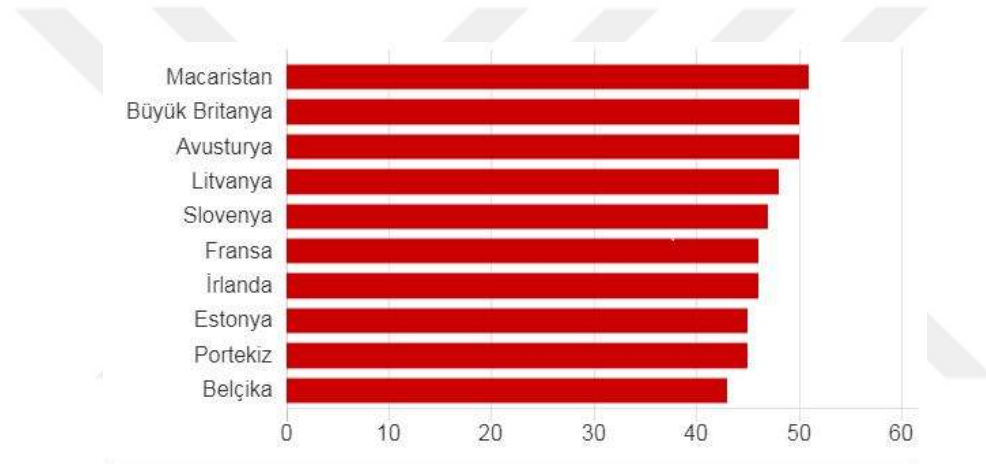
²¹³ Gözen, a.g.e., ss. 396-397.

²¹⁴ Gözen, a.g.e., ss. 397-398.

²¹⁵ Mandacı, Özerim, a.g.e., ss. 105-130.

karşıtlığı göç karşıtlığının bir aracı niteliğindedir. Kimlik politikaları üzerinden güvenlik algısı oluşturarak, yabancı karşıtlığı söylemleriyle de bu politikalarını desteklemektedirler.

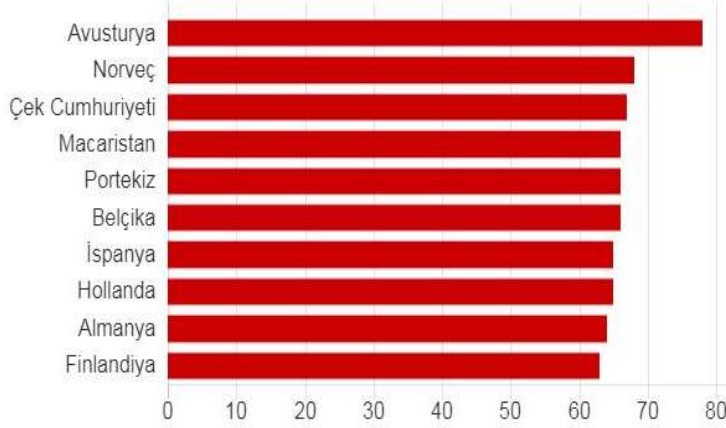
Alman Friedrich Ebert Vakfı tarafından Avrupalı vatandaşların Suriyelileri neden istemedikleri ilişkin yapmış oldukları araştırmalarda, bunun temel nedenleri arasında Suriyelileri “kültürel tehdit” olarak gördüklerini belirtilmiştir. Şekil 4’te görüldüğü üzere Macaristan, Britanya ve Avusturya Suriyelileri en çok tehdit unsuru olarak gören ilk üç ülke olmakla beraber ilk 10 ülkenin oranları arasında büyük farklılık olduğunu söyleyemez.

Şekil 4: Suriyeli Göçmenlerin Kültürel Bir Tehdit Görenlerin Oranı

Kaynak: Yeniçağ: *Avrupa, Suriyelileri neden istemiyor?* <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/avrupa-suriyelileri-neden-istemiyor-186710h.htm>, Erişim Tarihi: 15/03/2019.

Söz konusu vakıf tarafından Avrupalı vatandaşların, Suriyelileri neden istemedikleri ilişkin yapmış oldukları araştırmanın bir diğer sonucu ise Suriyelileri kriminal bir tehdit olarak görülmesidir. Şekil 5’te belirtildiği üzere özellikle Avusturya’da bu oranın %70 oranının olduğu gözükmemektedir.

Şekil 5: Suriyeli Göçmenlerin Suç İşleyecek Bir Tehdit Olarak Görülme Oranı

Kaynak: Yeniçağ: *Avrupa, Suriyelileri neden istemiyor?* <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/avrupa-suriyelileri-neden-istemiyor-186710h.htm>, Erişim Tarihi: 15/03/2019.

Avrupalı vatandaşlar ülkelerine Suriyeli göçmenler gelirse onları kimlik açısından bir tehdit unsuru olarak görmektedir. Aynı zamanda suç işleme oranlarının artacağını da düşünerek Suriyelileri güvenlik tehdidi olarak nitelendirmektedir. Söz konusu araştırmada Avusturya’da %70 oranında Suriyeli göçmenleri suç işleyecek bir tehdit olarak görmesi siyasal söylemlerin de etkisi olduğunu söyleyebilir.

Araştırmaya ilişkin ortaya çıkan diğer sonuçlar ise; halk göçmenler gelirse refah düzeyinin düşeceğini ve işlerini kaybedeceklerini belirtmiştir. Bu bağlamda değerlendirdiğimizde yabancı düşmanlığının temelinde biyolojik değil, kültürel farklılığa dayandığını söyleyebiliriz. Bu kültürel farklılığı da Avrupa bir güvenlik tehdidi olarak görmektedir.

Avrupa ülkelerinde özellikle 11 Eylül 2001 saldırısından sonra yabancı düşmanlığı daha fazla yükselmiş, Paris, Madrid, Londra, Brüksel gibi önemli metropollerde gerçekleşen terör saldırıları da islamofobiyle beraber yabancı düşmanlığını tetikleyici unsur haline getirmiştir.

İngiltere merkezli düşünce kuruluşu “Chatham House” tarafından Avrupalıların Müslümanları isteyip istemediklerine ilişkin 10 bin kişinin katıldığı anket sonucunda; ABD Başkanı Donald Trump’ın Müslümanların ülkelere girişlerinin engellemesi görüşünü savunduklarını belirtmişlerdir. Avrupa’da %55’lik

bir kesim Trump'ın bu uygulamasın kendi ülkesinde de olmasını istediğini belirtmiştir. Polonya %71'lik oranla ilk sırada yer alırken %65'lik bir oranla ikinci sırada Avusturya ve %53 ile Almanya takip etmektedir.²¹⁶

Yapılan araştırmanın sonuçları değerlendirildiğinde; AB üyesi devletler yabancıların bu bağlamda göçmenlerin varlığından rahatsızlık duymakta ve bunu da kimlikle bağdaştırmaktadır. Başta Müslümanlar olmak üzere yabancılar toplumda güvenliği tehlikeye sokacak refah düzeylerini etkileyecek bir grup olarak görülmektedirler. Bu sebeple Suriye İç Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan göçmen kriziyle Avrupa'da bir yandan sınır güvenliği artarken, diğer yandan da yabancı düşmanlığı yükselmiştir.

²¹⁶ Chatham House, *What Do Europeans Think About Muslim Immigration* 2017, <https://www.chathamhouse.org/expert/comment/what-do-europeans-think-about-muslim-immigration>, Erişim Tarihi: 15/04/2019.

SONUÇ

Göç insanlık tarihi kadar eski bir olgudur ve insanlar birçok faktöre bağlı olarak yaşadığı yeri bırakarak başka yerlere göç etmektedir. Bunların bir kısmı gönüllük esasına dayanırken bir kısmı ise zorunluluktan kaynaklanmaktadır. Zorunlu göçün en önemli nedenlerinden biri de savaşlardır. Bunun da en somut ve güncel örneklerinden biri 2011'den beri yaşanan Suriye İç Savaşıdır.

Suriye İç Savaşı'yla beraber milyonlarca Suriyeli evlerini bırakarak başka devletlere gitmek zorunda kalmıştır. Bu kişiler gittikleri devletlerin hukuki yapılarına ve anlaşmalarına bağlı olarak sığınmacı, mülteci, geçici koruma başta olmak üzere belirli statülere sahiptirler. AB üyesi devletler ise Suriyeli vatandaşların sığınma taleplerini nasıl yöneteceğiyle ilgili büyük bir sınav vermiştir.

Post-yapısalcı teori açısından AB için "Avrupa Kimliği" en temel olgudur. Bu nedenle AB'ye üye olmanın ilk koşulu Avrupa ülkesi olmaktır. Bu doğrultuda AB güvenliğini de biz ve onlar üzerine kurmuştur. Tarihsel olarak değerlendirildiğimizde izlemiş olduğu politikaların da bu yönde olduğu görülmektedir. Zira AB'nin güvenlik odaklı göç politikalarını kimlik üzerinden şekillendirerek göçü yönettiği görülmektedir. Suriye İç Savaşı'yla ortaya çıkan mülteci krizinde izlemiş olduğu politikalar da bunun bir yansımasıdır. Bu bağlamda, AB'nin mülteci krizindeki güvenlik algısında kimlik politikalarının doğrudan etkili olduğu gözükmemektedir.

Avrupa bulunduğu coğrafi konum ve gelişmişlik düzeyiyle özellikle savaş halinde, insanların sığınmak için öncelikli olarak tercih ettikleri bölge olmuştur. AB'de yoğun göç taleplerine karşılık özellikle 1970 yılından sonra açık kapı politikasını tamamen bırakmış ve göç politikalarının ana temasını gittikçe güvenlik temalı bir sistem üzerine kurmuştur.

Daha somut bir biçimde ifade edersek dışarıdan göçe karşı 1975 TREVI Grubu'nun kurulmasıyla birlikte AB göç konusunu güvenlik meselesine dönmüştür. Birliğin sınırları ile ilgili en önemi adımlarından biri olan Schengen Sözleşmesi ile beraber AB kendi iç sınırlarını kaldırmış, kendinden olmayanların ise sınırlarına girmesinde SIS başta olmak üzere belirli güvenlik sistemleri oluşturarak koruma mekanizması kurmuştur. Dublin Sözleşmeleri ile sığınma başvurularının

hangi devletler tarafından nasıl değerdendireceğini şekillendirilmiş, sonrasında ise Maastricht süreciyle “Ortak Dış Güvelik Politikaları” şekillendirilmiş, güvenlik, adalet ve içişleri alanında iş birliğini güçlendirerek dışarıdaki tehditlere karşı EUROPOL ile güvenlik sistemini geliştirilmiştir. Amsterdam Antlaşması’yla da sığınma, özgürlük, adalet ve Ortak Dış Güvenlik Politikaları’nı yapılandırmaya çalışmıştır. Bu süreç Tampere Zirvesi’yle de desteklenmiş, göçmenlerin parmak izlerinin aldığı EUROCAD Sistemi kurularak göçün yönetimini bir yandan sistemli bir hale getirmeye çalışırken bir yandan da güvenlik önlemleri artırılmıştır. AB kendi içinde ortak sığınma sistemleri güçlendirmek için Lahey ve Stockholm Programları’yla kararlar almıştır. Böylece AB’nin göç konusunda yapmış olduğu antlaşmalarla güvenlik tedbirlerini arttırmış olduğu gözükmektedir.

AB bir yandan göçü kendi güvenlik politikalarına göre yönetirken bir yandan da kendi sınırından uzak tutmak ve gelen göçmenleri de geri göndermek için Geri Kabul Anlaşmaları, Güvenli Üçüncü Ülke Uygulamaları ve FRONTEX ile dış sınırlarının korunmasına yönelik tedbirleri artırmıştır. Bu tedbirlere gelen en büyük eleştiri AB’nin göçü güvenlik politikalarıyla yönetirken, bunu aynı zamanda kendinden olmayana “dışsallaştırmak” için araç olarak kullanmasıdır. Suriye İç Savaşı sonrası göçmenleri aynı yöntemle AB sınırından mümkün olduğu kadar uzakta tutmuş, gelen göçmenleri de bu politikalarla diğer üçüncü ülkelere göndermiştir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde de belirtildiği gibi sığınma bir insan hakkıdır. Bugün dünyanın en gelişmiş ülkelerinden oluşan AB’nin insan hakları gibi önemli bir olguyu tamamen yok sayarak herhangi bir politika üretmesi beklenemez. Ancak Suriye İç Savaşı’nın ardından ortaya çıkan mülteci krizinde AB Suriyeli sığınmacılara karşı, her ne kadar yaklaşık 1 milyon Suriyeli göçmene kapısını açmış olsa dahi, insan hakları odaklı değil güvenlik odaklı bir yaklaşımla süreci yönetmeye çalışmıştır. Tüm tepkilere rağmen Akdeniz’den Avrupa’ya geçmek isteyen Suriyeli göçmenlerin hayatlarını kaybetmesine izleyici olmuştur.

Avrupa’da yaklaşık 1 milyon Suriyeli göçmen yaşamaktadır. Türkiye tek başına 3,6 milyondan fazla Suriyeli göçmen ev sahipliği yapmıştır. Dolayısıyla AB üyesi devletlerin toplamı, Türkiye kadar Suriyeli göçmeni kabul etmemiştir. Suriyeli

göçmenleri kabul etmemesinin nedeni de post-yapısalcı teorinin vurguladığı gibi AB'nin insan hakları gibi önemli bir olguyu tamamen yok sayamamasıdır.

Tezin bütününde vurguladığımız üzere AB üyesi devletler özellikle 11 Eylül 2001 Saldırıları'ndan sonra göç politikalarında güvenlik odaklı yaklaşımlara daha fazla ağırlık vermiştir. Zira güvenlik günümüzde sadece sınırların korunması anlamına gelmemektedir. Bir devlet başka bir kimliği yani göçmenleri tehdit olarak görebilmekte, bu sebeple de tehdidi azaltmak için dışsallaştırmaktadır.

Suriye İç Savaşı'nda Avrupa'ya geçmek isterken Akdeniz'de boğularak ölen göçmen sayısı 16 bine yakındır. Buna karşı AB'nin izlemiş olduğu dışsallaştırma politikası doğrultusunda; Geri Kabul Anlaşması ve Güvenli Üçüncü Ülke Uygulaması ile göçmenleri AB'den uzak tutmaktadır. Bu bağlamda değerlendirdiğimizde, Suriye İç Savaşı ile birlikte ortaya çıkan mülteci krizinde AB'nin güvenlik algısı değişmemiş sadece yaşanan kitlesel bir göç akımına karşı sınırlarında daha geniş kapsamlı tedbirler almıştır.

Avrupa'da çoğunlukla ırkçı politika izleyen aşırı sağ partilerin oyları gittikçe yükselmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri dünyada özellikle 11 Eylül 2001 Saldırıları ile Müslümanlık ve terörizmin bağdaştırılmasıdır. Oluşturulan islamofobi Avrupa'da gittikçe yabancı düşmanlığının artmasına neden olmuştur. Bunun bir sonucu olarak 2011 yılından sonra Suriyeli göçmenler istenmemiş ve radikal sağ partiler, yabancı karşıtı söylemleri seçim malzemesi haline gelmiştir. Suriyelileri neden istenmediğine ilişkin Avrupa'nın birçok ülkesinde yapılan araştırmalarda Suriyelileri kültürel bir tehdit ve suç işleyecek potansiyelde gördükleri tespit edilmiştir.

Post-yapısalcı teori açısından değerlendirdiğimizde, karar alıcılar dış politikada belirli kimlikleri söylemler aracılığıyla inşa ederek “biz ve onlar” ayrımını yapmaktadır. Bu bağlamda AB'nin yapısını incelediğimizde kimliği oluşturan önemli unsurlardan biri olan ortak dile ve tarihe sahip olmadığı görülmektedir. AB'nin ortak kimliği inşa edilirken Hristiyanlık ve aydınlanma temel alınmıştır. Din kavramı ise kapsayıcı olarak değil, ötekileştirme aracı olarak kullanılmıştır. Aydınlanma ile tüm evrensel değerleri kendine atfetmiş ve başka kimliklere karşı korunması gereken bir

kültüre dönüştürmüştür. Genişleme politikalarını da söylemler aracılığıyla oluşturduğu Avrupa kimliği üzerine kurarak “biz ve onlar” olarak diğer kimlikleri ötekileştirmiştir. Bunun sonucunda da kendinden olmayan kimliği bir tehdit unsuruyla güvenlik meselesi haline getirerek, sınırlarını diğer kimliklere karşı korumuştur.

2011 yılından sonra meydana gelen Suriye İç Savaşı’nda AB göçmenlere karşı izlemiş olduğu güvenlik odaklı politikasını kimlik temeline dayandırarak mülteci krizini dışsallaştırma yoluyla yönetmeye çalışmıştır. Geri Kabul Anlaşması ve Güvenli Üçüncü Ülke Uygulaması da bunun önemli bir aracı olmuştur. Günümüz itibarıyla bu anlaşmaların temelinde göçü AB’nin sınırlarından uzakta tutmak ya da gelen mültecileri geri gönderme amacı yatmaktadır.

AB göç politikasını güvenlik üzerine kurgulmuş bunu da kimlik temeline dayandırmıştır. AB kendi içinde çizmiş olduğunu Avrupa sınırı ile bir yandan kendi vatandaşlarına bu sınırlar içinde özgürlük alanı oluştururken bir yandan da sınır güvenliğini korumaya yönelik politikalar geliştirmiştir. Suriye İç Savaşı sürecinde yaşanan mülteci krizinde AB’nin güvenlik algılaması kimlik üzerinden şekillenmiş ve AB kendinden olmayana (göçmen, sığınmacı, mülteci) dışsallaştırma yoluyla sınırından uzak tutmuştur. Bu süreç içerisinde Avrupa’da aşırı sağ partilerin kimlik üzerinden yapmış oldukları dışlayıcı politikalar Suriye İç Savaşı sürecinde de devam etmiş ve bu partilerin oylarında yükselme meydana gelmiştir. Başka bir ifade ile kimlik üzerinden dışlayıcı söylemlerin Avrupalı halk tarafından da bir karşılığı bulunmaktadır.

AB örneğinden de görüleceği gibi en gelişmiş ülkeler dahi günümüzde başta savaşlar olmak üzere zorunlu göçler sonrası meydana gelen toplumsal krizlerde süreci doğru şekilde yürütememişlerdir. Bu kapsamdaki önemli bir diğer olguda kitlesel göçlerin tek bir devlet/aktör tarafından alınan kararlarla çözülemeyecek olduğudur. Bu sebeple post-yapısalcı teoremin de vurguladığı üzere göçmenlere ilişkin uygulanacak politikalarda ortak çözüm ararken, yeni savaşların olmaması için uluslararası sistemdeki aktörlerin iş birliği içerisinde olmaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Kitap

- Altınışık, Ç., Yıldırım, M., Ş., **Mülteci Haklarının Korunması**, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2002.
- Aytaç, Mustafa, Parlak, Zeki, (Ed.), 2002, **Tüm Yönleriyle Türkiye-AB İlişkileri**, Beşe, E., *AB İnsan Hakları: Hukuki ve Siyasi Perspektifler*, Elif Kitabevi, İstanbul, 2002. ss. 455-456.
- Bal, İhsan (Ed.), 2006, **Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler**, Özcan, M., Yardımcı, S., *Avrupa Birliği ve Küresel Terörizmle Mücadele, Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, Uşak Yayınları, Ankara, 2006, ss. 197-256.
- Beşe, E., **Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002.
- Bilici, N., **Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri**, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005.
- Campbell, D., **National Deconstruction: Violence, Identity and Justice in Bosnia**, Minneapolis, University of Minnesota Press, 1998.
- Çiçekli, B., **Yabancılar ve Mülteci Hukuku**, (6.Baskı), Seçkin Hukuk, Ankara, 2016.
- Doğan, K., **Göçmen Kaçakçılığı Suçu**, (2.Baskı), Seçkin Kitabevi, Ankara, 2008.
- Foucault, M., **Özne ve İktidar**, Ayrıntı Yayınları, (Çev.O. Akınhay,I. Ergüden), İstanbul, 2000.
- Gözen, R., **Uluslararası İlişkiler Teorileri**, 2. Basım, İletişim, İstanbul, 2015.
- Gülören, Ü., T., **Avrupa Birliği Hukuku**, Beta, İstanbul, 1997.

- Huysmans, J., **The Politics of Insecurity: Fear, Migration and Asylum in the EU**, London and Routledge, 2006.
- Kar, Muhsin, Arıkan, Harun, (Ed.), 2003, **Avrupa Birliği Ortak Politikaları ve Türkiye**, Beşe, E., *Avrupa Birliğinin Adalet ve İçişleri Politikası Avrupa Birliği Ortak Politikaları ve Türkiye*, Beta, İstanbul, 2003, ss. 445-481.
- Kar, Muhsin, Arıkan, Harun, (Ed.), 2003, **Avrupa Birliği Ortak Politikaları ve Türkiye**, Arıkan, H., *Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası*, Beta, İstanbul, 2003, ss. 373-387.
- Kaygalak, S., **Kentin Mültecileri Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme**, Dipnot Yayınları, Ankara, 2009.
- Klein, S., B., **Strategic Studies and World Order: The Global Politics of Deterrence**, Cambridge University Press, Cambridge, 1994.
- Mutluer, M., **Uluslararası Göçler ve Türkiye**, Çantay Yayınları, İstanbul, 2003.
- Odman, T., **Mülteci Hukuku**, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1995.
- Owen, P., Brassett James, **Contingent Borders, Ambiguous Ethics: Migrants in International Political Theory**, International Studies Quarterly, 2005.
- Özcan, M., **Avrupa Birliği Sığınma Hukuku: Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı**, Asil Yayın, Ankara, 2005.
- Özdal, B., **Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye**, Dora Yayınları, Bursa, 2018.
- Peker, B., **Sığınma Hakkı ve Mülteciler**, İltica Hakkı ve Mülteciler Atölyesi, İnsan Hakları Derneği İktisadi İşletmesi Yayınları, Ankara, 2001.
- Saime, Ozcurumez, Schmidtke, Oliver, **Of States, Rights, and Social Closure Borders**, *Borders*, Geddes, A., *Territory, and Migration in the European Union*, Palgrave Macmillan, New York, 2008, ss. 205-224.

Uysal, Z., **Avrupa Birliği Sürecinde Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmeleri ve Türkiye**, İktisadi ve Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006.

Ülger, İ., Kaya, **Avrupa Birliği Rehberi**, Umuttepe Yayınları, İzmit, 2008.

Wolfer, A., **Discord and Collaboration: Essays on International Politics**, Johns Hopkins University Press, London, 1962.

Sürelî Yayın

- Akkana, S., **Güvenlik Siyasetini Aşmak: İstisna ve Hukuk İlişkisi Üzerine Bir Tartışma**, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 69, No 2, 2014, ss. 279-307.
- Akdoğan, M., Sağiroğlu, C., **İtalya ve Suriyeli Mülteciler: Avrupa'nın Zorlu Sınavı**, Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi, 2017 Cilt 2, Sayı, ss. 146-161.
- Batır, K., **Avrupa Birliği'nin Geri Kabul Anlaşmaları: Türkiye İle AB Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması Çerçevesinde Hukuki Bir Değerlendirme**, Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt 15, Sayı 30, 2017 ss. 585-604.
- Bayraklı, E., Keskin, K., **Avrupa'nın Mülteci Krizi**, Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt 12, Sayı: 2, 2017, ss. 115-136.
- Bayram, M., H., **Eski" Frontex'ten "Yeni" Frontex'e Avrupa Birliği Sınırlarının Denetimi**, Journal of Strategic Research in Social Science, 2018, Cilt 4, Sayı 4, ss. 67-82.
- Billet, C., **EC Readmission Agreements: A Prime Instrument of the External Dimension of the EU's Fight against Irregular Immigration. An Assessment after Ten Years of Practice**, European Journal of Migration and Law, Cilt 12, Sayı 1, 2010, ss. 45-79.
- Channel, L., **European Union Policy on Asylum and Immigration. Addressing the Root Causes of Forced Migration: A Justice and Home Affairs Policy of Freedom, Security and Justice?" in Migration, Immigration and Social Policy**, Social Policy and Administration , Cilt 39, sayı 6, 2005, ss. 587-605.
- Düzgit, A., S., **Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Postyapısalcı Yaklaşım: Almanya Örneğinde Dış Politika ve Söylem Analizi**, Uluslararası İlişkiler, Cilt 8, Sayı 29, 2011, ss. 49-70.
- Düzgit, A., S., **Post-Yapısalcı Yaklaşımlar ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları**, Uluslararası İlişkiler, Cilt 12, Sayı 46, 2015, ss. 153-168.

- Düzgit, S., A., **AB Kurumlarının Türkiye Söyleminde Bir Güvenlik Topluluğu Olarak Avrupa**, Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, Cilt 23, Sayı 2, 2015, ss. 99-122.
- Geddes, A., **International Migration and State Sovereignty in an Integrating Europe**, International Migration, Cilt 39, Sayı 6, 2001, ss. 21-42.
- Gençler, A., **Avrupa Birliği'nin Göç Politikası**, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 2005, ss. 174-192.
- Güleç, C., **Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları**, TESAM Akademi, Cilt 2, Sayı 2, 2015, ss. 81-100.
- Güner, N., Ö., **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Mültecilerin Haklarının Korunmasındaki Rolü**, Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, ss. 212-241.
- Hadimoğlu, N., Ö., Teksoy, B., **Vatansızlığın Azaltılmasına Dair BM Sözleşmesi Karşısında Türk Vatandaşlığı Kanunu**, TBB Dergisi, 2013, ss. 201-222.
- Hansen, L., **Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War**, Routledge, London, Cilt 44, 2006, ss. 638-638.
- Hruschka, C., **The Dublin III Regulationa tool for Enhanced Effectiveness and Higher Standards of Protection?**, ERA Forum, Cilt 15, Sayı 4, 2014, ss. 469-483.
- Karataş, M., **İktidar İlişkileri Açısından Bilim ve Sosyoloji**, AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, 2002, ss. 159-160.
- Kaunert, C., Léonard, S., **The European Union Asylum Policy After the Treaty of Lisbon and the Stockholm Programme: Towards Supranational Governance in a Common Area of Protection?**, Refugee Survey Quarterly, Cilt 31, Sayı 4, 2012, ss. 1-20.

- Keyman, F., İçduygu, A., **Globalization, Civil Society and Citizenship in Turkey: Actors, Boundaries and Discourses, Citizenship Studies**, Routledge, Cilt 7, Sayı 2, 2003, ss. 219-234.
- Koldaş, U., Köprülü, N., **Arap intifadası mı? Arap Dünyasındaki Toplumsal Hareketlerin İçsel, Bölgesel ve Uluslararası Dinamikleri**, Akademik Ortadoğu, Cilt: 6, Sayı 1, 2011, ss. 24-61.
- Lambert, H., **Protection Against Refoulement from Europe: Human Rights Law Comes to the Rescue, International & Comparative Law Quarterly**, Cilt 48, Sayı 3, 1999, ss. 515-544.
- Levent, H., **Suriye Krizinin Dinamikleri ve Aktörlerin Değerlendirilmesi**, Cilt 4, Sayı 44, 2012, ss. 30-42.
- Mandacı, N., Özerim, G., **Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Sorununa Dönüşümü: Avrupa’da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvensizleştirilmesi**, Uluslararası İlişkiler, 2013, Cilt:10, Sayı 39, ss. 105-130.
- Meyers, E., **Theories of International Migration Policy A Comparative Analyses, International Migration Review**, Cilt 34, Sayı 4, 2000, ss.1245-1282.
- Miş, N., **Güvenikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenikleştirilmesi**, Akademik İncelemeler, Cilt 6, Sayı 2, 2011, ss. 349-350.
- Nas, Ç., **Türkiye-AB İlişkilerinde Geri Kabul Ve Vize Serbestliği: Hareketliliğin Yönetimi**, Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, Cilt 23, Sayı 2, 2015, ss. 169-186.
- Oran, Ç., F., **Post-Amerikan Dünya Düzeninde Kimlik Politikaları**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, 2018, ss. 317-339.
- Oran, Ç., F., **Post-Amerikan Dünya Düzeninde Kimlik Politikaları: Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, 2018, Cilt 3, Sayı 2, ss. 321-322.

- Öztürk, N., Ö., **1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme Çerçevesinde Mülteci Statüsünün Sona Ermesine Yönelik Ölçütlerin İncelenmesi Ve Türk Hukuku Üzerindeki Yansımalarının Değerlendirilmesi**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 65, Sayı 2, 2016, ss. 393-448.
- Samur, H., **Avrupa Birliği'nde Göçe Yönelik Global Yaklaşım**, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, 2008, ss.17-18.
- Samur, H., **Avrupa Birliği'nde Göçe Yönelik Global Yaklaşım**, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, 2008, ss. 8.
- Thielemann, E., **Symbolic Politics or Effective Burden-Sharing Redistribution, Sidepayments and the European Refugee Fund**, Journal of Common Market Studies, Cilt 43, No 4, 2005, ss. 807-824.
- Turan, Y., Şaşkın, O., **AB'ye İltica Başvurularının Değerlendirilmesinde Geri Kabul ve Güvenli Üçüncü Ülke Tartışmaları**, PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, 2017, ss. 47- 55.
- Uzun, E., **Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BMMYK'nın Yapısı, Görevleri ve Uluslararası Mültecin Hukukunun Gelişimindeki Yeri**, Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 2016, ss. 60-85.
- Yılmaz, A., **Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri**, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish, Cilt 9, Sayı 2, 2014, ss. 1685-1704.
- Williams, M., C., **Identity and the Politics of Security**, European Journal of International Relations, Cilt 4, 1998, ss. 204-225.

İnternet Kaynakları

AB Başkanlığı, **Avrupa Birliğinin Tarihçesi**, 2013,

<https://www.ab.gov.tr/p.php?e=105>, Erişim Tarihi: 21/06/2018.

AB Başkanlığı, **AB Yapısı ve İşleyişi**, 2019, <https://www.ab.gov.tr/3.html>, Erişim

Tarihi: 03/07/2019.

AB Başkanlığı, **Türkiye-AB Vize Muafiyeti Süreci Ve Geri Kabul Anlaşması**

Hakkında Temel Sorular Ve Yanıtları, 2013,

https://www.ab.gov.tr/files/pub/turkiye_ab

[vize_muafiyeti_surecive_geri_kabul_anlasmasi_hakkinda_temel_sorular_ve_yanitlari.pdf](https://www.ab.gov.tr/files/pub/turkiye_ab_vize_muafiyeti_surecive_geri_kabul_anlasmasi_hakkinda_temel_sorular_ve_yanitlari.pdf), Erişim Tarihi: 10/10/2018.

AB, **Sığınma, Sınırlar ve Göç ile İlgili Avrupa Hukuku El Kitabı**, 2014,

https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_asylum_TUR.pdf, Erişim

Tarihi 10/12/2018.

AB, **Stockholm Programı**, 2009,

[https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex:52010XG0504\(01\)](https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex:52010XG0504(01))

Erişim Tarihi: 05/03/2018.

AB, Türkiye Delegasyonu, **Schengen Bölgesi**, <https://www.avrupa.info.tr/tr/schengen-bolgesi-602>,

Erişim Tarihi: 21/06/2018.

Avrupa Konseyi, **Sığınma, Sınırlar ve Göç ile İlgili Avrupa Hukuku El Kitabı**,

Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, 2014,

[https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/handbook-law-asylum-](https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/handbook-law-asylum-migration-borders_tr.pdf)

[migration-borders_tr.pdf](https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/handbook-law-asylum-migration-borders_tr.pdf), Erişim Tarihi: 31/12/2018.

Arif Köktaş, **Avrupa Birliğinde Sınır Güvenliği Ve Yönetimi İle İlgili Gelişmeler**

ve Türkiye'nin Yeni Bir Sınır Güvenlik Birimi Kurma Çalışmaları,

[https://docplayer.biz.tr/4053743-Sde-analiz-sinir-guvenlik-birimi-kurma-](https://docplayer.biz.tr/4053743-Sde-analiz-sinir-guvenlik-birimi-kurma-calismalari.html)

[calismalari.html](https://docplayer.biz.tr/4053743-Sde-analiz-sinir-guvenlik-birimi-kurma-calismalari.html), Erişim Tarihi: 10/12/2018.

Bayraklı E., Keskin K., **Türkiye, Almanya ve AB Üçgeninde Mülteci Krizi**, 2015, SETA, ss.7-26, http://file.setav.org/Files/Pdf/20151130112435_turkiye-almanya-ve-ab-ucgeninde-multeci-krizi-pdf.pdf, Erişim Tarihi:10/02/2019.

BBC, **Grafiklerle: Suriye'de 8. Yılına Giren Savaş**, 2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43414137>, Erişim Tarihi: 15/07/2018.

BBC, **İngiltere'nin Avrupa Birliği'ne Sunduğu Brexit Yol Haritasında Neler Var?**, 2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44804498>, Erişim Tarihi: 31/03/2019.

BBC, **İsveç sandık başında: Göçmen karşıtı İsveç Demokratları oyunu artırdı**, 2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-45464025>, Erişim Tarihi: 22/08/2019.

BMMYK, **Üçüncü Ülkeye Yerleştirme**, 2016, <https://www.unhcr.org/tr/ucuncu-ulkeye-yerlestirme>, Erişim Tarihi: 20/03/2019.

BMMYK, **2016 Akdeniz'de En Fazla Göçmenin Hayatını Kaybettiği Yıl Oldu**, 2017, <http://www.un.org.tr/2016-akdenizde-en-fazla-gocmenin-hayatini-kaybetti-yil-oldu/>, Erişim Tarihi: 15/12/2018.

BMMYK, **Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme**, <https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar>, Erişim Tarihi: 06/06/2018.

BMMYK, **Görev Beyanı**, <https://www.unhcr.org/tr/bmmyk-gorev-beyani>, Erişim Tarihi: 06/06/2018.

BMMYK, **Mülteci Statüsünün Sona Ermesine İlişkin Hükümler: Uygulamaları Hakkında Kılavuz**, 1999, <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=55fa69054> Erişim Tarihi: 18/06/2018.

BMMYK, **Mültecinin Hakları Nelerdir?**2017, <https://www.unhcr.org/tr/11081-multecinin-haklari-nelerdir.html>, Erişim Tarihi: 18/06/2018.

BMMYK, T.C İç İşleri Bakanlığı, *İltica ve Göç Mevzuatı*, 2005, http://www.goc.gov.tr/files/files/iltica_goc.pdf, Erişim Tarihi: 21/11/2018.

BMMYK, **Vatansız Kişiler**, <https://www.unhcr.org/tr/vatansiz-kisiler>, Erişim Tarihi:10/02/2018.

BMMYK, **Most common nationalities of Mediterranean sea and land arrivals** 2019, <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean?id=105>, Erişim Tarihi:22/08/2019.

Chatham House, **What Do Europeans Think About Muslim Immigration?** 2017, <https://www.chathamhouse.org/expert/comment/what-do-europeans-think-about-muslim-immigration>, Erişim Tarihi: 15/04/2019.

DW, **Almanya'da Yabancı Düşmanlığı Yükselişte**, 2018, <https://www.dw.com/tr/ara%C5%9F%C4%B1rma-almanyada-yabanc%C4%B1-d%C3%BC%C5%9Fmanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-y%C3%BCkseli%C5%9Fte/a-46190366> , Erişim Tarihi: 17/05/2019.

European Commission, **Return and Readmission**, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/irregular-migration-return-policy/return-mreadmission_en, Erişim Tarihi: 28.07.2019.

European Commission, **Common European Asylum System**, 2018, <https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum>, Erişim Tarihi: 18/08/2019.

European Commission, **Schengen Information**, 2019, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen-information-system_en, Erişim Tarihi:15/08/2018.

European Commission, **Global Approach to Migration and Mobility**,
<https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/international-affairs/global-approach-to-migration>, Erişim Tarihi:18/08/2019.

European Council, **Remarks by President Donald Tusk following the EU-Turkey leaders' meeting in Varna**, 2018,
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/03/26/remarks-by-president-donald-tusk-after-the-eu-turkey-leaders-meeting/>, Erişim Tarihi: 20/08/2019.

European Parliament, **Speech by Martin Schulz, President of the European Parliament at the special meeting of the European Council**, 2014,
https://www.europarl.europa.eu/former_ep_presidents/president-schulz-2014-2016/en/pressroom/speech-by-martin-schulz-president-of-the-european-parliament-at-the-special-meeting-of-the-europ-2, Erişim Tarihi:10/02/2019.

European Parliament, **Opening statement by Christos Stylianides, Member of the EC, on EU Member States support for the UN Global compact for migration, extracts from the Plenary Session of the EP**, 2018,
<https://audiovisual.ec.europa.eu/en/>, Erişim Tarihi: 20/08/2019.

European Union, **Europe Without Frontiers** https://europa.eu/european-union/about-eu/history/1990-1999_en, Erişim Tarih:21/06/2019.

Eurostat, **Population**, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-and-housing-census/legislation>, Erişim Tarihi:15/07/2019.

Eğitim Ajansı, **Kıyıya Vuran Suriyeli Çocuk Dünya Gündeminde**, 2015,
<https://www.egitimajansi.com/index.php/haber/kiyiya-vuran-suriyeli-cocuk-dunya-gundeminde-haberi-44147h.html>, Erişim Tarihi:01/03/2019.

FRONTEX, **Sınırların Ötesinde**, 2008, [http://frontex.europa.eu/assets/Publications/General/Beyond the Frontiers.pdf](http://frontex.europa.eu/assets/Publications/General/Beyond_the_Frontiers.pdf), Erişim Tarihi: 19/02/2019.

- Lobel, M., **İç Savaş Suriye Ekonomisini Nasıl Etkiledi?** 2015,
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/06/150624_suriye_ekonomi,
Erişim Tarihi:5/12/2018.
- IOM, **Mission**, <https://www.iom.int/mission> , Erişim Tarihi:30/06/2019.
- İçişleri Bakanlığı, Göç idaresi Genel Müdürlüğü, **Geçici Koruma**, 2019,
<https://www.goc.gov.tr/yillik-goc-raporlari>, Erişim Tarihi:19/04/2018.
- MEB, **Geçici Koruma Statüsündeki Bireylere Yönelik Rehberlik Hizmetleri Kılavuzu El Kitabı**, 2017,
https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/05142850_rehberlik_hizmetler_kilavuzu.pdf, Erişim Tarihi:10/03/2019.
- NTV, **Suriye 7 Yılda İç Savaşla Nasıl Çöktü**, 2018,
<https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/suriye-7-yilda-ic-savasla-nasil-coktu,tGPr8413cEGDddDZuMj3yA/UNVbKkl6vEusN8H5Yawrcg>, Erişim Tarihi: 01/02/2019.
- Özgül, D., **Dublin Sözleşmesi**, 2017, <https://www.haberpodium.ch/dublin-sozlesmesi/>, Erişim Tarihi: 25/03/2019.
- Resmi Gazete, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 2013*, Sayı: 28615, Yayın Tarihi: 11/04/2013.
- Shatter, M., A., Shatter, **Dublin Anlaşması**, 2018,
<http://nieuwenederlanders.com/2018/04/27/dublin/>, Erişim Tarihi: 05/03/2019.
- Sözcü, **Türkiye’den Mülteci Akışı Azaldı Ama Yeni ‘Cephe Hattı’ İtalya Oldu**, 2016, <http://www.sozcu.com.tr/2016/dunya/turkiyeden-multeci-akisi-azaldi-ama-yeni-cephe-hatti-italya-oldu-1312433/>, Erişim Tarihi: 20/08/2019.
- TBMM, **Her Türlü Irk ve Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Uluslararası Sözleşme**, 1965, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc086/kanuntbmmc086/kanuntbmmc08604750.pdf, Erişim Tarihi: 10/02/2018.

TBMM, Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, 2014,
https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc098/kanuntbmmc098/kanuntbmmc09806547.pdf , Erişim Tarihi: 12/10/2018

TESAD, Suriye Krizi Hakkında Genel Analiz, 2017,
<https://www.tesadernegi.org/suriye-krizi-hakkinda-genel-analiz.html>, Erişim Tarihi: 28/07/2018.

The Food and Agriculture Organization, **The State of Food Security and Nutrition in the World**, 2018, <http://www.fao.org/3/I9553EN/i9553en.pdf>, Erişim Tarihi: 05/02/2019.

Uluslararası Yardım Kuruluşu: OXFAM, **Annual Reports**, 2018,
<https://www.oxfam.org/en/annualreports>, Erişim Tarihi 15/12/2018.

UNESCO, **Göç ve Göçmen Kelimesinin Anlamı**,
<http://www.unesco.org/new/en/social-and-humansciences/themes/international-migration/glossary/migrant/>, Erişim Tarihi 01/07/2019.

UNCHCR, **Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection**, 2019,
<https://www.unhcr.org/publications/legal/3d58e13b4/handbook-procedures-criteria-determining-refugee-status-under-1951-convention.html?query=1951>, Erişim Tarihi: 18/07/2019.

Yeniçağ, **Avrupa, Suriyelileri neden istemiyor?** 2018,
<https://www.yenicaggazetesi.com.tr /avrupa-suriyelileri-neden-istemiyor-186710h.htm>, Erişim Tarihi:15/03/2019.

Diğer Kaynaklar

- Akçadağ, E., **Yasa Dışı Göç ve Türkiye**, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, İstanbul, 2012.
- Bayraklı, E., Hafez, F., **European İslamophobia Report**, SETA, Ankara, 2017.
- Canpolat, H., Arıner, H., **Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi**, ORSAM, Ankara, 2012.
- Claude, M., **The Member States of the EU and immigration in 1994, Less tolerance and tighter control policies**, *General Report*, Employment and Social Affairs, European Commission, Libraries, Australia, 1995.
- Çetiner, Ö., **Göçün Güvenikleştirilmesi: Suriye Krizi ve Avrupa Birliği**, Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, 2018.
- Demir, Ö., Soyupek, Y., **Mülteci Krizi Denkleminde AB ve Türkiye: İlkeler, Çıkarlar ve Kaygılar**, Göç Çalışmaları Merkezi, Global Politika ve Strateji Yayınları, 2015.
- Göç Terimleri Sözlüğü, **Göç**, Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre, 2009.
- Göç Terimleri Sözlüğü, **Göçmen**, Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre, 2009.
- Göç Terimleri Sözlüğü, **Çevresel Mülteci**, Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre, 2009.
- Göç Terimleri Sözlüğü, **De Facto Mülteci**, Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre, 2009.
- Göç Terimleri Sözlüğü, **Dolaşım Halindeki Mülteci**, Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre, 2009.
- Göç Terimleri Sözlüğü, **Transit Halindeki Mülteci**, Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre, 2009.
- Göç Terimleri Sözlüğü, **Transit Ülke**, Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre, 2009.
- Göç Terimleri Sözlüğü, **Hedef Ülke**, Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre, 2009.

İçişleri Bakanlığı, **2016 Türkiye Göç Raporu**, Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2016.

Malkoç, Ş., **Türkiye’deki Suriyeliler Özel Rapor**, TBMM Kamu Denetçiliği Kurumu, Ankara, 2018.

Oktay, F., **Suriye’den Türkiye’ye Nüfus Hareketleri Kardeş Topraklarındaki Misafirlik**, AFAD, Ankara, 2014.

TBMM, **Göç ve Uyum Raporu**, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Mülteci Hakları Alt Komisyonu, TBMM, Ankara, 2008.

ÖZGEÇMİŞ

10 Eylül 1983 tarihinde İstanbul’da doğdum. Bahçeşehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) Bölümü’nden 2008 yılında mezun oldum. 2015 yılında Beykent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında Yüksek Lisans eğitimine başladım.

Avrupa Birliği hibe projeleri ile ilgili eğitimler alarak çeşitli projelerde görev almanın yanı sıra özel sektörde Stratejik Yol Haritası hazırlanması sürecinde uzman olarak çalıştım. Şu an bir vakıf üniversitesinde yönetici pozisyonunda görev almaktayım.

Berna MUTLU